

*2008'de dünyasını değiştiren
BABAM, Yusuf DEREBENT' e
ithafen...*

ÇAĞLAYANCIERGT HAIK KÜLTÜRÜ

Hazırlayan:

Hatice Fatoğ DİREBENT

Yayın Koordinatörü:

Mehmet Fetih YANARDAĞ

Editör:

Serdar YAKAR

ĖSN:

978-605-4996-28-5

Kapak Tasarım:

Ėükran ĖĖĖ

Baskı:

Has Ofset

Azerbaycan Blv Gözde 1 Pasajı

Tel: 0344 225 50 71

Dulkadiroğlu / Kahramanmarağ

Baskı Tarihi:

Mayıs 2015

ĖtiĖm Adresi:

KahramanmaraĖBüyükĖehir Belediyesi

Kültür ve Sosyal Ėer Dairesi Bağlanlığı

Kültür Sanat ve Turizm Ėube Müdürlüğü

Tel: (0344) 225 24 15 - 16

Bu Eser Kahramanmarağ Büyükşehir Belediyesi'nin Bir Kültür Hizmetidir

ÇAĞLAYANCERĞİ HALK KÜLTÜRÜ

Hazırlayan:
Hatice Fatoğ DERBENT

KAHRAMANMARAğ

2015

3

Hatice Fatoş DERE BENT: 1979 Yılında Çağlayancerit'te doğdu. ık-orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. 1995-97 Sütçü ınam niversitesi MYO okudu. 2003 Yılına kadar il ve ilçe Halk Eğitim Merkezlerinde Halk Oyunları „Usta ğreticisi“ olarak alığtı 2003'te Gaziantep Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü'ne girdi ve 2008'de mezun oldu. 2012 Yılına kadar Kahramanmarağ Belediye Konservatuarı'nda Halk Oyunları ğretmeni olarak görev yaptı.

Bu dönemde derlediği oyunları sahneye tağıdı alığtırdığı ekipler dereceler kazandı. „KurtuluğDğn“ adlı Halk Oyunları gösterileri hazırladı. Duran BOZ ile birlikte „Kahramanmarağ Türküleri ve Oyun Havaları“ kitabını hazırladı ve Kahramanmarağ Belediyesi tarafından basıldı. 2012'de Müzik ğretmeni olarak MEB'de göreve bağladı.ocuk korusu kurarak konserler düzenledi ve halen bu göreve devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	10
ÖN SÖZ.....	12
1-GİRİŞ.....	13
2- TARİHSEL GELİŞİM VE COĞRAFYA.....	15
2.1. Çağlayancerit Adının Kaynağı.....	15
2.2. Cerid Boyunun Orta Asya'dan Gelişi.....	16
2.2.1. Cerid Ağırtı'nın Derbentçi Olması.....	17
2.2.2. Cerid Oymakları ve Yerleşim Yerleri.....	17
2.2.3. Yörenin Tarihi Süreci.....	18
2.3. Yörenin İklim ve Coğrafyası.....	22
3- DOĞUM ÖNCESİ VE DOĞUM SONRASI, GÖRENEK VE	
İNANILAR32	32
3.1. Doğum Öncesi.....	32
3.1.1. Hamile Kalmak İçin Uygulanan Pratikler.....	33
3.1.2. Bebek Düşüme İçin Uygulanan Pratikler.....	33
3.1.3. Hamilelik Dönemi.....	34
3.1.4. Ağrı Dönemi.....	34
3.1.5. Doğacak Bebek İçin Yapılan Uygulama ve İnancı.....	34
3.1.6. Bebeğin Cinsiyetini Anlamak İçin Yapılan uygulama ve İnancı.....	35
3.1.7. Doğum Öncesi Anne ve Bebek İçin Yapılan Hazırlıklar..	35
3.2. Doğum Sırası.....	35
3.2.1. Bebek Doğduktan Sonra Yapılan Uygulama ve İnancı.....	36
3.3. Doğum Sonrası.....	36
3.3.1. Ad Koyma İlemi.....	37
3.3.2. Kundaklama İlemi.....	37
3.3.3. Kırk Basması ve Kaçınmaları.....	37

3.3.4. Al Basması ve Kaçınmaları.....	38
3.3.5. Kırklama Çılemi.....	38
3.3.6. Doğum Sonrası Yapılan Uygulama ve ÇıanıÇar.....	39
3.4. Çocukluk Çağı.....	40
3.5. Sünnet.....	43
3.6. Asker Uğurlama.....	43

4- EVLENME ÇİE ÇİĞÇİĞ ÇELENEK, GÖRENEK VE ÇİNANİÇLAR.....45

4.1. Düğün Öncesi.....	46
4.1.1. Söz Kesimi.....	49
4.1.2. NiÇın Merasimi.....	49
4.2. Düğün Sırası.....	55
4.2.1. Yöre Düğünlerinde Oynanan Oyunların Çıcelenmesi.....	64
4.2.1.1. Yöre Halaylarının Çıra Edildiğı Ortamlar ve Teması....	64
4.2.1.2. Yöre Halay Geleneğine GiriÇ.....	64
4.2.1.2.1. Yöre Halaylarının Dizim ve TutuÇ Çıkilleri.....	66
4.2.1.2.2. Erkek Halayları.....	70
4.2.1.2.3. Kadın Halayları.....	71
4.2.1.3. Yöre Oyunlarının Çıim Tespiti.....	72
4.2.1.4. Yöre Oyunlarının Kümelenendirilmesi.....	74
4.2.1.4.1. Genel Olarak Kümelenendirilmesi.....	74
4.2.1.4.2. Geleneksel Olarak Kümelenendirilmesi.....	75
4.2.1.4.3. Adım Karakterine göre Kümelenendirilmesi.....	76
4.2.1.5. Yöre Halaylarının Çıcelenmesi.....	78
4.2.1.5.1. AÇıy Düzü.....	89
4.2.1.5.2. Cerit Sallaması.....	82
4.2.1.5.3. Sinemlili (Sinemilli).....	85
4.2.1.5.4. Cerit ÜÇ Ayağı.....	88
4.2.1.5.5. Arabi Çıftetelli.....	91
4.2.1.5.6. Çıenola.....	94
4.2.1.5.7. HoÇ Blezik.....	97
4.2.1.5.8. Cerit Kırıkhanı.....	100
4.2.1.5.9. Yanlama (Fıstırma).....	103
4.2.1.5.10. Dokuzlu.....	106
4.2.1.5.11. UÇurum.....	109

4.2.1.5.12. Sincari.....	112
4.2.1.5.13. Yaklaşmalar.....	115
4.2.1.6. Yöre Dügünlerinde Oynanan Seyirlik Oyunlar ve Güncelenmesi.....	119
4.2.1.6.1. Yüzük (Nüsük).....	122
4.2.1.6.2. Yasıl Yasıl Tokmak Varıyo.....	122
4.2.1.6.3. Dolağ Dolağ.....	123
4.2.1.6.4. Çamçakır.....	123
4.2.1.6.5. Maskara (giçman).....	123
4.2.1.6.6. Tura.....	125
4.2.1.6.7. Güreğ.....	126
4.2.1.6.8. Kartal.....	126
4.2.1.6.9. Sinsin.....	126
4.2.2. Çağlayancerit Dügünlerinde Kullanılan Sazlar.....	129
4.2.3. Yörenin Geleneksel Giyim-Kuçam ve Süslenmesi.....	131
4.2.3.1. Geleneksel Gelin Giyim-Kuçamı.....	135
4.2.3.2. Geleneksel Damat Giyim-Kuçamı.....	136
4.2.3.3. Geleneksel Kadın Giyim-Kuçam ve Süslenmesi.....	137
4.2.3.4. Geleneksel Erkek Giyim-Kuçam ve Süslenmesi.....	159
4.2.4. Çağlayancerit Türkü ve Uzun Havaları.....	166
4.2.4.1. Evine Var Evine.....	167
4.2.4.2. Haynini.....	168
4.2.4.3. İrahan (Reyhan) Ektim Duvara.....	169
4.2.4.4. Kar Yağar Harman Gibi.....	170
4.2.4.5. Akçamlar Oldu da Sabahlar Olmaz (UH).....	171
4.2.4.6. Bir Yörür de Beğardına Bakarsın (UH).....	172
4.2.4.7. Çıkam Gidem Ücesine Dağına (UH).....	173
4.2.4.8. Depeler Depeler (UH).....	174
4.2.4.9. Gel Beri Beri (UH).....	175
4.2.4.10. Kına Türküsü (UH).....	166
4.2.4.11. Suna Gelin (UH).....	177
4.2.4.12. Ufacık Tağladan Gala Yapılmaz (UH).....	178
4.2.4.13. Uykum Gelse Yatsam (UH).....	179
4.2.4.14. Yekin Durnam (UH).....	180
4.2.4.15. Yörüdün de Yoruldun mu? (UH).....	181
4.3. Dügün Sonrası.....	182

5- ÖLÜM ĞİE ĞİĞİĞİ ĞELENEK ĞÖRENEK VE ĞNANİĞLAR.....	183
5.1. Ölüm Öncesi.....	183
5.2. Ölüm Sırası.....	184
5.3. Ölüm Sonrası.....	184
5.3.1. Yıkama ĞĞlemi.....	184
5.3.2. Kefenleme ĞĞlemi.....	184
5.3.3. Cenaze Namazı.....	185
5.3.4. Ğömölme ĞĞlemi.....	186
5.3.5. Ğömölme ĞĞleminden Sonra Yapılan Uygulamalar.....	186
6- SONUÇ.....	188
7- ĞAĞLAYANCERĞTAĞIZ SÖZLÜĞÜ.....	191
8- ĞAĞLAYANCERĞTFOTOĞRAFLARI.....	197
9- KAYNAKLAR.....	204

Fatih Mehmet ERKOÇ
Kahramanmaraç BıGıkGair Belediye BaGlanı

TAKDİM

Toplumsal mirasın en nadide eserleri hiç Güne yok ki kültürel değerlerdir. Tarih boyunca oluşmuş olan, maddi ve manevi bu değerler aynı zamanda o toplumun zenginliğinin de bir göstergesidir. Beklenen mezara bu değerler toplumların hayatında kimi zaman bir yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri şekillendirirken; kimi zaman da toplumun dil, din, ahlak değerleri, hukuk anlayışını oluşturur.

Yakın geçmişe kadar tüm yaşam alanlarında varlığı bir övünç kaynağı olan kültürel değerler; hızla gelişen, değişen dünya coğrafyasındaki farklılaşmaların etkisiyle başkalaşmakta neredeyse mirasların kaybolmasına neden olmaktadır. Toplumlara has bir karakter gösteren bu değerlerin yaşaması; onlara sahip çıkmakla, onları gelecek nesillere aktarmak ile mümkündür.

Çağlayancerit, geçmişi çok eski tarihlere dayanan, adını yaşam biçimi haline getirdikleri cirid oyunlarında gösterdikleri maharetlerden; coğrafyasındaki zengin su kaynaklarından, yükseklerden düğünakarsulardan almış su gibi ak ve de pak bir bölgemizdir. Bölgenin Anadolu, Suriye, Irak gibi dönemin önemli ticaret merkezlerinin geçit noktasında yer alması tarihte büyük bir öneme sahip olduğu kadar; yerleşmelerde eski ve köklü bir kültürün var olduğunu göstermektedir. Geç dönemlerde yeni bölgelere yapılan iskân hareketleri, el değiştiren medeniyetler, tarihi süreçte bu bölgeyi de etkilemiştir. Nihayetinde ticaret yollarının değişmesi, artan nüfus hareketleri neredeyse bölgeyi yalnızlığa götürmüştü; ama kökeninden hiçbir şey kaybetmemiştir. Karakterini, kültürünü, yaşam biçimini koruyarak kendine has bir şekilde adeta ben buradayım demiştir.

Çağlayancerit'in sosyal ve kültürel yaşantısı hakkında kendi gelenekleri, kültürleri üzere gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada doğum geleneklerinden, düğün törenlerine, nişan merasimlerine, cenaze törenlerine kadar her zaman kendilerine has kültürleri ile yaşadıkları, bunu da aile geleneklerine sahip çıkarak yaşattıkları görülmektedir. Yine bölge hayatının yaşantısını, giyim kuşamını özel günlere has yapılan farklılıkları,

süslenme-güzel görünme olarak yansıtılan özellikleri ve de eğlence-oyun gösterileri yanında müzik çalgıemelerinde sunulan gelenekler ise ayrıca önemli değer yargıları olarak kabul görmektedir.

Bölgenin kültürel yansımasının ortaya çıkarılması ve gelecek nesillere aktarılması adına adeta bir yaşam biçimi haline gelmiş olan bu değerleri koruyup, kollamak ve gelecek nesillere aktarmak bizlere düşünen kutsal görevlerdendir. Çağlayancerit halk kültürüne yönelik gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada unutulmuş değerlerin kayıt altına alınması sağlanmış yaşıyan kültürün ise farkındalık yaratması adına önemli bir kaynak belge oluşturulmuştur.

Bölge coğrafyası olduğu kadar bir zincir halkası misali Anadolu coğrafyasının kültürüne sahip çıkılması adına da ayrıca önemli bir eserdir. Çağlayancerit kültüründen örnekler ve kültürel zenginliğini ortaya koyan, kültürel kimlik değerindeki bu çalışmanın yürütülmesinde gösterilen çabalardan dolayı, emeği geçen herkesi kutluyorum. Sevgi ve selamlarım ile...

Fatih Mehmet ERKOÇ
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı

ÖN SÖZ

Türk milleti dünyada tarih derinliği olan bir ulustur. Bu derinlik beraberinde kültür hazinesini oluşturmuştur. Türk kültürünü araştırmak, incelemek, yaygınlaştırmak ve ortaya çıkarmak; bize aktarılan bu zengin mirası sahiplenmek adına bir sorumluluk yüklemektedir.

Bu çalışma, Türk kültürüne ve Çağlayancerit halk kültürüne katkı sağlamak, üyesi bulunduğum topluma hizmet edebilmek amacıyla yola çıktığım bir araştırmanın ürünüdür.

Gaziantep Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'nda bitirme ödevimin konusu "Çağlayancerit Halk Oyunlarının İncelenmesi" idi. Konuyla ilgili kaynak taraması yaparken ilçeye ilgili yayımlanmış bir tane kitap bulabildim. Bu durum beni heyecanlandırarak harekete geçirdi. Bitirme ödevimi genişletip, insanın geçiş dönemlerini de ekleyerek bir kitap oluşturmaya sürükledi. Bu kitabın oluşumuna Çağlayanceritlilerin emeği geçmiştir. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Gaziantep Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı'ndaki değerli hocalarıma, bu çalışmanın asıl sahipleri olan kaynak kişilere, „Cerid Ağırtı ve Çağlayancerit Çiçesi“ konulu tezinden yararlandığım Sayın Ahmet SAKALLI'ya, üzerimde çok büyük emeği olan aileme, kitabın son çabını almasında emeğini esirgemeyen Sayın Serdar YAKAR'a, Kahramanmaraş kültürüne her türlü desteği sağlayan kültür insanı Sayın Cevdet KABAKCI'ya, Belediyemiz Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Şube Müdürü Sayın Mustafa SEMERCİ'ye, düzeltmelere yardımcı olan edebiyat öğretmeni Sayın Seyfettin YILDIRIM'a ve kitabın yayımlanarak sizlere ulaşmasına vesile olan Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Fatih Mehmet ERKOÇ'a TEŞEKKÜR EDİYORUM.

Hatice Fatoğ DERİBENT

1. GÖRÜŞ

„Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür“

K. ATATÜRK

Kültür, tarih derinliği içerisinde toplumların yaşam biçimidir. Maddi ve manevi kültür ürünlerini araştırıp, incelemek, sınıflandırmak, yorumlamak Halk bilimi (Folklor) kapsamında değerlendirilir. Halk bilimi ürünleri bizlere ait olduğu toplumlarla ilgili bilgiler verir. Sadece Halk bilimi çerçevesinde olmayıp; tarih, etnografya, antropoloji, mitoloji, etimoloji gibi bilim dallarını da besleyen çok geniş bir olgudur. Bu sebeple bir toplumun kültür ürünleri incelenmeli, araştırılmalı ve çıkan sonuçlar yorumlanarak insanların bilgisine sunulmalıdır.

İnsanlar tarih boyunca önemli gördükleri olayları törenleştirilmiş, yaşadıkları duygu ve düşünce yoğunluğunu toplumla paylaşarak, bu törenleri geleneksel hale getirmiştir. Orta Asya'dan günümüze kadar Türklerin birçok sebeplere bağlı olarak ritüeller düzenlediği bilinmektedir. Bunlar genellikle insanın geçiş dönemleri olan; doğum, evlenme ve ölüm evrelerinde toplanmıştır. Bu evreler kişilere mensubu buldukları toplumlar içerisinde yeni statüler sağlar. Yeni statüleri duyurmak ve yaşadıkları duyguları toplumla paylaşmak, Türklerde gelenek haline gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Türk toplumundaki geleneklerin çoğunun bu geçiş dönemleri etrafında yoğunluk gösterdiği bilinmektedir. Bu çalışmada evlenmenin topluma ilanı olan düğün konusuna ve buna bağlı olarak geleneksel yöre oyunlarına daha fazla yer verilmiştir. *Oyun kültürden daha eskidir* yaklaşımıyla oyun kavramına farklı bir bakış açısı kazandıran Johan HÜZÜNGA bu konuyu Homo Ludens (Oyun Oynayan İnsan) adlı eserinde derinlemesine işlemiştir. HÜZÜNGA, oyunu kültürün içinde, bizzat kültürden önce var olan, kültüre eşlik eden ve bu kültürü bağlayıcısından içinde yaşadığımız döneme kadar damgalayan, verili bir bizatihilik olarak açıklamaktadır. *Oyun birey açısından biyolojik*

işlev olarak kaçınılmazdır ve topluluk açısından da içerdiği anlam, ifade değeri, yarattığı manevi ve toplumsal bağlar açısından, kısacası kültür işlevi olarak vazgeçilmez niteliktedir diyen HUZÖNGA, bir kez oynandıktan sonra oyunun hemen kültürel bir biçim olarak belirlendiğini ve geleneksel hale dönüşüğünü belirtmektedir. Kültür kavramı içerisinde önemli bir yer tutan halk oyunlarının incelenmesi gerekliliğinden dolayı, bu konuya geniş bir şekilde yer vermeye çalıştım. Fakat ana konumuz olan geçiş dönemlerinde yapılan inanış ve uygulamalar da bu kitapta bulunmaktadır. Sadece oyun kavramı bile bağı bağına inmesi gereken bir konudur. Bu sebeple bu çalışmada yer verilen Doğum, Evlenme ve Ölüm gelenekleri, geleneksel oyunlar, yörenin geleneksel giyim-kuşam ve süslenmesi ayrı ayrı derinlemesine incelenir ve yorumlanırsa bu kültüre önemli bir katkı sağlanmıştır. Bu bağlamda;

Çağlayancerit halk kültüründe, insanın geçiş dönemleri bu çalışmanın ana konusu olmuştur. Konuyla ilgili kütüphane taraması yapılmış, 2006 ile 2008 yılları arasında alana inilerek, kaynak kişilere; soru sorma ve gözlem tekniği kullanılıp, elde edilen veriler kayıt altına alınmıştır. Çiçenin toplum yapısındaki kültürel değişimleri, gelişimleri incelemek, geleneklerin bizden sonraki nesillere aktarılmasını sağlayabilmek bu araştırmanın amacı olmuştur. Ayrıca halk bilimine yapacağı katkı bakımından bu tür çalışmaların yaygınlaşmasını bir ışık tutabilirse hedefine ulaşacaktır. Araştırmalar, Çağlayancerit ilçe merkezi ile sınırlı olup, kasaba ve köyleri çalışmaya kısmen dahil edilmiştir.

2. TARGHEL GELGİM VE COĞRAFYA

2.1. Çağlayancerit Adının Kaynağı

Çağlayancerit adının kaynağı ve tarihi süreci ilgili en geniş çalışma, Tarih Öğretmeni, araştırmacı Ahmet SAKALLI'nın „Cerid Ağırtı ve Çağlayancerit Çeşesi“ konulu bitirme ödevidir.

Araştırmacıya göre, Cerid adının aslı ve manası üzerinde kesin bir bilgi yoktur. Boyun adının „Cirit“ oyunundaki değneğın Arapça adı olan „Cerid“ den gelmiş olması bu konudaki varsayımlardan biridir. Ülkemizin bazı yerlerinde “Cirit” kelimesi; “canlı, eli çabuk ve becerikli” anlamlarına gelmektedir. Cerid adının bu yolla ortaya çıkıp kullanılması hususunu kuvvetlendiren bir önemli etmen daha mevcuttur. Ceridler, bacakları kısa atlara biner, çok çevik ve hızlı bir şekilde hareket eder, atlarıyla dağlık ve engebeli arazileri çok iyi tırmanır ve her türlü hava şartlarında süratle seyahat edebilirlerdi. Ceridler arasında hâla cirit oyunu ve inceliklerinden bahsedilmektedir. Zaten cirit oyunu da bu özellikleri içerisinde taşıyan bir oyundur. Cerid adının ortaya çıkışı ve kullanılmasında Cerid boyuna mensup insanların davranışı ve karakteri, hayat anlayışı birebir etkili olmuştur.

Göçebe Türk kültüründe kişilere ünvan, lakap verilirken kişinin karakteri ve hayata bakışına göre isimler, lakaplar, verilirdi. (Vurdumduymaz Ahmed, Tezcanlı Bekir, Tembel Mehmet gibi) Boylar da ad alırken ona göre adlar almışlardır. Bu konu Oğuz Kağan Destanı'nda da geçmektedir. Oğuzkağan yaptıkları işlere ve becerilerine göre emrindeki insanlara adlar vermiştir. Buradan yola çıkarak iyi ata binmeleri, çevik, becerikli olmaları ve cirit oyunundaki ustalıkları sebebiyle yöre halkına Cerid ağırtı denildiği varsayımı ortaya çıkmaktadır.

Göçebe yaşamında topluluklar genellikle suyu bol olan yerlere konmuşlardır. Suların yüksek yerlerden akması nedeniyle çağlamasından yola çıkarak ilçenin Çağlayancerit adını aldığı düşünülmektedir.

Resim 1– Çağlayancerit’te suyu bol bir mesire alanlarından biri (Aksu’nun Gözü)

2.2. Cerid Boyunun Orta Asya’dan Geliği

Cerid boyunun yirmi dört Oğuz boyundan hangisine ait olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bununla beraber Anadolu’da yerleşim esnasındaki konumu, sosyal yapıları ve kültür birikimine bakıldığında Cerid boyunun 24 Oğuz boyundan Avğarlar’dan geldiğini söylemek mümkündür. Cerid Ağırcı Dulkadirli ulusuna, Dulkadirli de Avğar boyuna bağlıdır. Ama bunu bu şekilde ifade etmek çok zordur. Çünkü, Orta Asya’dan yapılan göçler esnasında Ceridler hangi tarihte ve nereden Anadolu’ya doğru göç etmişler, bunları aydınlayabilecek kesin belge ve kaynaklar henüz mevcut değildir. Özellikle Moğolların acımasız ve hızlı talanlarında Anadolu; Cerid gibi Türk topluluklarının korunağı ve barınağı konumuna gelmiş çok sayıda göç almıştır. Türk boyları arasındaki dalgalanmalar bu dönem ve sonrası için ağırcı ve göçebe topluluklar hakkında kesin bilgilere ulaşılmasını neredeyse imkansız hale getirmiştir. Ama Türk boylarının Anadolu’da yerleşimleri kültür ve sosyal yapıları onların köklerinin aynı olduğunu ispatlayan en önemli delildir. Cerid boyunun Anadolu’ya geliği Anadolu Selçuklu Devleti’nin son dönemine denk gelmektedir. Büyük bir olasılıkla da Avğar boyuyla beraber hareket edilmiştir. XV. ve XVI.

yüzyıllarda Anadolu'da Kayı boyundan sonra en fazla yer adlarına sahip olan AvĖar boyu, Anadolu'nun fethinde ve iskanında önemli roller üstlenmiğtir.

Anadolu'ya muhtelif yollardan gelen Cerid boyu Ceyhan nehrinin sol yakasında kığayıp yazları ise; Bulanık (Bahçe) kazasında geçerek, Gavurdağı'nı (Nurdağı) ağalar ve Marağ ovasından Uzun Yayla'ya giderlerdi.

2.2.1. Cerid AĞiet'i'nin Derbentçi Olması

Osmanlı vesikalarında Derbent kelimesinin bu teğkida alem olmak üzere XV. asırdan itibaren kullanıldığı görülüyor. Türkçeye Farsçadan geçmiğ bir kelimedir. Bu kelime Der = Geçit, Bend = Tutmak, gibi iki kısımdan ibarettir. Lügat kitaplarında engel, geçit, boğaz, set, hudut bölgelerinde dağlar arasında güçlükle geçilen boğaz manalarına gelmekte olup aynı zamanda istihkam olarak kullanılan bu gibi yerlere de aynı isim verilmektedir.

Derbentler önemli geçit noktalarında bulunmakta olup buralarda geçen yolların ve geçitlerin güvenliğini derbentçiler temin ediyordu. Derbentçiler eğkya ile mücadele edip memur oldukları toprakları eğkya zararından korumakla da yükümlüydüler. Osmanlı Devleti çok büyük ekonomik öneme sahip olan Derbentleri canlı tutmak için derbentçileri vergilerden muaf tutma yolunu seçmiğtir. Bazen de konar-göçer Türkmenleri derbentçi olarak yerleğtirme yoluna gitmiğtir. Cerid'ler de Osmanlı da derbentçi olarak çalığmığlardır.

2.2.2. Cerid Oymakları ve Yerleğim Yerleri

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Ėel bölgesinde (Silifke, Anamur, Mut) Yörükler arasında Cerid adlı bir oymağın yağalığı gibi, Aksaray, Sivas (Zara), Çorum, Ėmir (Ödemiğ), Afyon Karahisar (Dinar), vilayetlerinde de Cerid adlı köyler görölmektedir.

Cerid'in adı Koroğlu Destanı ile ilgili Ėirde de geçmektedir.

“Ėdim geldim Cerid AfĖar iline
Ėleri var bizim ile benzemez
Heves oldum sohbetine diline
Dilleri var dilimize benzemez.”

Cerid adının Köroğlu Destanı'nda geçmesi, onun yaygın bir üne sahip olmasından ileri gelmiştir.

Kaynaklarda rastlanan Cerid oymakları; Saf Ceridi, Togan Ceridi, Zekeryalu Ceridi, Cerid Üzeyiri, Bayır Cerid, Fakih Ceridi, Silsüpür Ceridi, Kancı Ceridi, Sakallu Ceridi, Dipgalı Ceridi, Göçer Ceridi, Derdili Ceridi, Kara-Hasanlu Ceridi, Kömür Ceridi, Aralık Evi Ceridi, Kızıllı Ceridi, Fakılar Ceridi, Tabanlı Ceridi, Oruç Gazili Ceridi, Sultan Hacı ve Mamalı Ceridi'dir. Bunlardan Mamalı Ceridi, XVII. yüzyılda güçlenmiş ve bundan dolayı ayrı bir oymak gibi sayılmıştır. Mamalı oymağı batıya doğru göç etmiş ve XIX. Yüzyılın ortalarında bilhassa Bozok (Yozgat bölgesi) sancağını yurt tutmuştur. Araştırmacı Faruk Sümer, Gaziantep'te yapılan Barakların da Cerid olduğundan bahsetmektedir.

2.2.3. Yörenin Tarihi Süreci

Çöçenin ilk kuruluşu bu günkü ilçe merkezinin kuzeyinde bulunan Pamuk denilen yerdir. Çöçeye bağlı Küçükcerit köyünde ortaya çıkan mozaik kalıntıları, yörede yerleşimin M.S. 3-4. yüzyıla dayandığını göstermektedir. Dağlık bir alanda kurulan Çağlayancerit, Elbistan-Pazarcık arasındaki eski tarihi yola hakim konumdadır. Bu yol, Anadolu'dan Suriye ve Irak'a giden en ilk yolun en bilinmeyen kısmıdır. Elbistan- Nurhak, yakınlarındaki Akça Derbent eski zamanlardan beri bilinen ünlü bir geçittir. Elbistan-Pazarcık kervan (ticaret) yolunun güvenliğinin sağlanması için bu derbentin oluşturulmuş olması kuvvetli bir olasılıktır. Çağlayancerit, konumu itibarıyla Anadolu-Suriye, Irak ticaret yolu üzerindedir. 1277 yılında Mısır ordusu ile Muhyiddin Gbni Abdüzzahir bu yolla Anadolu'ya gelmiştir.

1563 Marağ Tahrir Defterindeki kayıtlarda "Engizek", "Yalangoz" mezralarında bahsediliyor. Bunların Bertiz Nahiyesine bağlı olduğu belirtiliyor. Bertiz Nahiyesi'nin de Marağ mekeze bağlı olduğu görülmektedir.

Bölgede Roma döneminin hüküm sürdüğü sanılmaktadır. Çöçenin Aksu Mahallesi Kısık mevkinde yol yapımı esnasında ortaya çıkan su kanalının Roma döneminden kaldığı bu düşünceyi desteklemektedir. Bu su kanalıyla tarihi bir şehir olan "Göynük"e su götürülmüştür. Tağ ve bir tür kirecin kullanıldığı su kanalı

boyunca yapılacak kazı çalışması bizi kesin ve daha doyurucu bilgilere ulaştıracaktır. Bölgede Ermenilerin de Gündüki Bozlar kasabasında yaşadığı bilinmektedir. 13. yüzyılda Göynük Kalesini Ermeniler ele geçirmiştir.

Çeç halkının bölgeye yerleşimi, Türklerin Anadolu'ya göçleriyle paralellik göstermektedir. Genelde Çağlayancerit, Cerit ağırtinin yaylağı olarak kullanılmıştır. Ceridler yarı göçebe şekilde buraya yerleştirilmiştir.

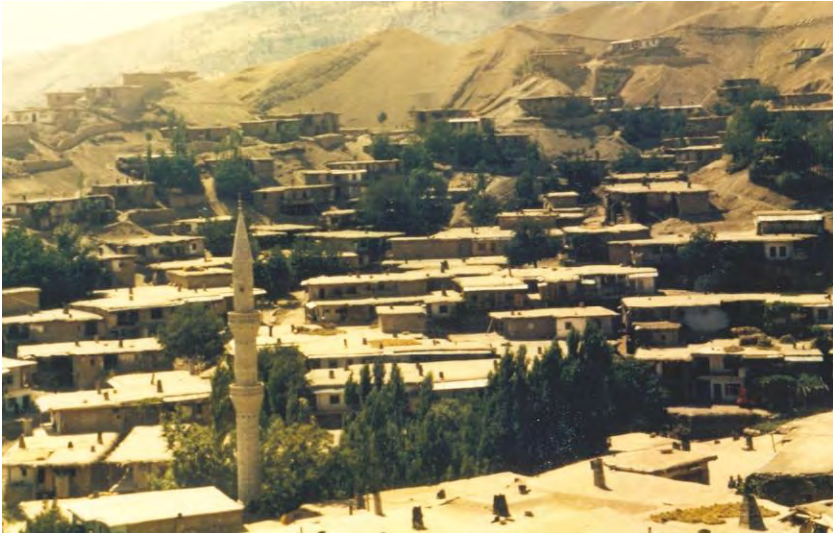
Resim 2- 1970'de Çağlayancerit

Çeç, Selçuklu Devleti'nin hakimiyetinden sonra, Dulkadirli Beyliği'ne geçmiştir. 16. yüzyılda da Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Cerit ağırti Gündü Aksu'nun gözüne (Küçükcerit'e) yerleşmiştir. Tecirli ve Cerit ağırti "Aksu'nun Gözü" için savaş etmişlerdir. Küçükcerit sınırları içinde "Tecirli Kabirliği" bulunmaktadır. Daha sonraları Gündüki ilçe merkezi olan Çağlayancerit'e yerleşmiştir.

Çağlayancerit, kurtuluş savağı esnasında bir işgale uğramamıştır. Fakat gönüllü birlikleriyle çevre illerin yardımına koğmuştur. Özellikle Birinci Dünya Savağı'nda Irak ve Yemen Cephelerinde her evde gidip de dönmeyen bir insanın hikayesini dinlemek mümkündür.

Resim 3– Üçenin 98 yağındaki en yağı kadını Teslime ÇAĞRICI (2008)

Resim 4– 1970’de Çaglayancerit Pınarbağı

Çağlayancerit konumu itibarıyla ulaşım açısından yol üzerinde olmaması ve sosyo-ekonomik yapının yetersiz olması sebebiyle geri kalmıştır. Çöce hakkında eski kaynak ve belgelere ulaşmak çok zordur. Çünkü sözlü tarihi, kuçaktan kuçagağ aktarma metodu Ceritler için de geçerlidir. Çağlayancerit dört kabileden meydana gelmiştir. Cerit AĞiretine mensup dört oymağın adları;

1. Deli Ahmedli: Çöce merkezindeki Tarihi Kezban Hatun Camii'nin yanında, Pınarbağı olarak bilinen yere ilk yerleşenler.

2. Aralık Evi

3. Kızıllı

4. Tabanlı

Resim 5– Tarihi Kezban Hatun Camii (1970)

Dört AĞiretten mütevekkil temeli
Köyüm fakir, okumaktır emeli
AĞık Alın daha ne söylemeli
Susmuğ konuşuyor dili Ceridin.

Bir de Fakılar adlı oymaktan da söz edilmektedir. Ama bu kabilenin diğer dört kabileden birinin bünyesinden mi çıktığı yoksa ayrı bir kabile mi olduğu bilinmemektedir.

Çağlayancerit, 01.06.1986 tarihine kadar Kahramanmaraç ili merkez ilçeye bağı köy olarak kalmıtır. Bu tarihte belediye teğkiatı kurulmuç, sonrasında 04.07.1987 tarihinde 3392 sayılı kanunla ilçe statüsüne kavuğmuçtur.

Resim 6– Çağlayancerit Aralık Evler (2007)

Resim 7– Çağlayancerit'in üstten görüntüsü (2007)

2.3. Yörenin Ğlim ve Coğrafiyası

Çağlayancerit ilçesi coğrafi olarak Akdeniz bölgesi sınırları içindedir. Kuzeyinde Nurhak, doğusunda Adıyaman ili Gölbağı ilçesi, güneyinde Pazarcık, batısında ise Kahramanmaraç ili

Dulkadiroğlu ilçesi bulunmaktadır. Çe nin merkez rakımı 1150 metredir. Çe Akdeniz iklimiyle karasal iklim arasında geçiğ özelliği tağyan iklim tipine hakimdir. Yaz mevsimi sıcak ve kurak, kığ mevsimi soğuk ve kar yağığı, baharlar ise ılık ve yağığıdır.

Çe merkezi kuzeyde Engizek dağları, gúneyinde ise Öksüz dağı ile çevrili bir vadiye kurulmuğtur. Mahalleler genelde dağlık arazide kurulmuç olup, Dúzbađ ve Bozlar mahalleleri çevresi genelde dúzlúktür. Çede ekilebilir arazi sınırlı olup, dağlık alanların yüksek kesimlerinde orman alanları mevcuttur.

Resim 8– Çaylayancerit'te bağ ve bahçeler (2007)

Çe nin yüzölçümü 642 km² dir. Bu yüzölçümünün 10.396 hektarı (% 16) tarım alanı, 23.566 hektarı (% 37) orman ve fundalık, 27.677 hektarı (% 38) çayır ve mera, 5561 hektarı (% 9) ise tarım dığı arazidir. Çaylayancerit'in ilçe nüfusu köy ve kasabalarıyla birlikte 2013 Nüfus Sayımına göre 25.276 kiğdir.

Resim 9– Dağlık alanda ekin biçen bir aile (1971)

Resim 10– Çağlayanerit Öksüz Dağları (2005)

Ççe sınırları içerisinde toplam orman alanı 18.961,5 hektardır. Bu orman alanlarından 1902,5 hektarı normal koru sahası, 3676 hektarı normal baltalık sahası, 13.383 hektarı ise çok bozuk koru sahasıdır. Ormanlarımızda bulunan ağaç türleri ise MeÇe Sedir, Çınar, Karaçam ve Kızılçamdır. Ççenin Engizek Dağları

kesiminde yüksek alanlarda yaylak ve otlaklar bulunmaktadır. Çe sınırları içinden Göksu ve Aksu çayları geçmekte olup, sulanabilir araziler bakımından bu su kaynakları önem taşımaktadır.

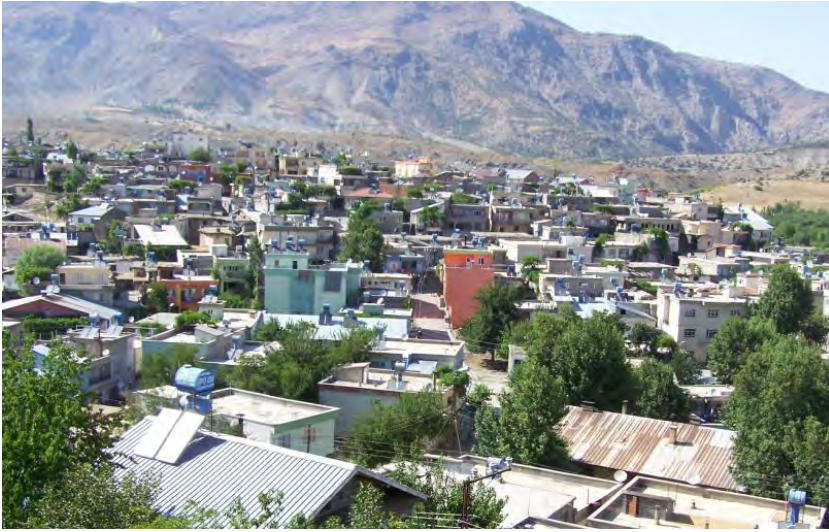
Resim 11– Çağlayancerit’te kış manzarası (2007)

Resim 12- Çağlayancerit’te suyu bol olan mesire alanlarından biri (Değirmenin Gözü)

Resim 13– Çağlayancerit ilçe merkezi

Resim 14– Çağlayancerit- Helete mahallesi

Çağlayancerit'e Bağlı Mahalleler

- 1- Akdere
- 2- Aksu
- 3- Boylu
- 4- Bozlar
- 5- Bölük Damlar

- 6- EmiruĞağı
- 7- Engizek
- 8- Fatih
- 9- Helete
- 10- Ėtiklal
- 11- Kale
- 12- K Cerit
- 13- K 
- 14- Soğuk Pınar
- 15- Oruç Pınar
- 16- Zeynep UĞağı

Resim 15– Çağlayancerit- Bozlar mahallesi

Resim 16– Çağlayancerit- Boylu mahallesi

Resim 17– Çağlayancerit- Kale mahallesi

Resim 18– Çağlayancerit- Soğuk Pınar mahallesi

Resim 19– Çağlayancerit- Oruç Pınar mahallesi

Resim 20– Çağlayancerit- Küçük Cerit mahallesi

Resim 21– Çağlayancerit- Küçük Üngüt mahallesi

Resim 22– Çağlayancerit- Zeynep Uağ mahallesi

3. DOĞUM GİE GİGGİĞ GELENEK, GÖRENEK VE GÖNANİĞLAR

Ğısanoglundun var oluğundan bu yana doğum, önemli uygulamaların, kutlamaların, inançların kaynağı olmuğtur. Orta Asya'dan günümüze kadar doğum kutlamaları çok önemsenmiğ ve insanın geçiğ dönemlerinden ilki olarak birçok Halk Bilimcinin arağtırma ve inceleme konusu olmuğtur. Doğum, insanları mutlu eden, sadece aileyi değıil komu ve akrabaları sevindiren bir dönemdir. Çocuk, çekirdek ailenin büyümesi, geliğmesi ve devamlılığı bakımından çok önemli görülmüğ, bu sebeple doğum insanda en güzel duyguların yaanmasına vesile olmuğtur. Doğumun bütün evrelerinde anneye toplum özel davranır. Yörede hamile olmak, kadına saygın bir statü kazandırır. Bunun yanında baba da toplumdaki yerini belirlemiğ, üyesi bulunduğu topluma kendisini ispatlamığtır.

Ğçede genellikle çok çocuklu aile yapısı mevcuttur. Bir evde ortalama 5-6 çocuk olduğı gibi önceki nesillerde 10-11 çocuk sayısı da görülmektedir. Günümüzde bu sayılar 3-4'e düşerek çocuk planlamasına geçilmiğtir.

3.1. Doğum Öncesi

Özellikle tarım ile geçinen yöre halkı erkek çocukları daha çok istemiğ, ailenin gurur kaynağı, soyun devamı için önemli görmüğtür. Hatta erkek bebeğı olan kadın, kaynanası tarafından daha çabuk benimsenmiğ, aileiçerisinde özel ilgi görebilmiğtir.

*Genç gelinin oğlan çocuğuna sahip olması, evlilik hanesindeki durumu hem düzeltir ve hem de onun kendi hanesinin sahibi olmak imkanını verir.*¹ Anadolu'nun hemen her yerinde olduğı gibi bu yörede de doğurganlık önemli sayılmığtır. Geniğ aile olmak beraberinde gücü, daha fazla iğ yapabilme kapasitesini getirmektedir. Bu sebeple gebe olmak, kadına özel ayrıcalıklar verir. Yeni evlenen gelinin hemen çocuk yapması beklenir.

¹ ERDENTUĞ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa: 39, Ankara 1977

Yaklaşık 2 sene içerisinde hamile kalmazsa, aile içerisinde özellikle gelinin annesi, kaynanası geleneksel yollarla gebe kalmasına yardımcı olur.

Bebeği olmayan kadına ve erkeğe kısır veya zürriyetsiz denilir. Bu kişiler aile içerisinde ve toplumda dışlandıklarını düşünür. Bu tür ailelerde öncelikle kadın kısır olarak düşünülür, erkeğin kısırlığı varsa bile kadına mal edilmiştir. Çünkü çocuğu olan erkek kendini toplumda daha saygın görmüştür. Kısır olan kişiler ziyaret yerlerine giderek, dua eder ve adakta bulunurlar. Kadının kısır olması durumunda erkeğin yeni bir evlilik yapması kabul görülen bir düşünce olmuştur.

Sürekli bebek düşünme kadın için yılanın ağzındaki avı istenir. Kadın yılanı „ver avını al tıbıkamı“ dediğinde yılan avını bırakırsa kadının bebeği düşürmeyeceğine inanılır. Kadın düşük yapmamak için kendini okutur, üzerinde muska taşır.

3.1.1. Hamile Kalmak İçin Uygulanan Pratikler

a-) Pampal otu ezilerek un haline getirilir. Bal mumu ve kirli yünle beraber rahim ağzına konulur.

b-) Sarı inekten alınan süt kaynatılarak buhar yapılır. Bu işlem her gün 1 kg sütle yapılır ve 3 gün sürmektedir.

c-) Narpız otu kaynatılarak buhar yapılır.

d-) Çam ağacı kaynatılarak katran denilen sıvı elde edilir. Bu sıvının buharına tutulur.

e-) Gömeç otu kaynatılarak içilir ve buharının üzerine oturulur.

f-) Ziyaret yerlerine gidilerek namaz kılınır, dua edilir, adaklar adanır ve dilek ağaçlarına çabıt (bez parçası) bağlanır.

g-) Gebe kalmak isteyen kadın ayaklarından asılarak (salavat getirilerek) kasıkları ve sırtı ovalanır.

3.1.2. Bebek Düşürmek İçin Uygulanan Pratikler

a-) Narpız otunun kökünü temizleyip, rahim ağzına koymak

b-) Ağır yük taşımak

c-) Rahim ağzına tuz koymak

d-) Kınayı sıvılaşdırıp içmek

e-) Rahim ağzına maydanoz koymak

3.1.3. Hamilelik Dönemi

Yörede bebek bekleyen kiŒiye *hamile, gebe, uŒaĒa kalmıŒ veya koynu dolu* denilmektedir. Hamile kadın genelde yemek yiyemez, midesi bulanır ve bel aĒrıları olur. Karnı belirgin olana kadar kimseye söylemez. Ök söylediĒi kiŒiler kocası, görümcesi ya da annesidir. Hamile olduĒunu anlayan kadın „ben rahatsızım, koynum dolu“ diye ifade eder. Toplumda hamileye öncelikli davranıŒlar vardır. Ök çok hasta gibi kabul edilir ve özenli davranılır. Anadolu“nun birçok yerinde olduĒu gibi kız evlat hayırlı, erkek ise soyu devam ettirir inancı vardır. Çocuk sayısının fazla olması ailenin kendini daha güçlü hissetmesine temel öĒe olmuŒtur. Bu sebepten aileler kalabalık bireylerden oluŒmaktadır.

3.1.4. AĒeme Dönemi

Yörede bu döneme „aĒ yiyor“, „aĒ veriyor“ denilmektedir. Hamile kadınlar bu dönemde bazı yiyecekleri çok ister. Yakınları bu yiyecekleri temin eder. AĒ yerilen gıda temin edilmezse bebeĒin veya annenin rahatsızlanacaĒına inanılır. Bu sebeple hamilenin canı ne isterse yedirilir. Hatta aĒeme döneminde kadının neye aĒerdiĒi bazen bebeĒin cinsiyetini göstermektedir. AĒeme süreci bu sebeplerden önemli görülür.

3.1.5. DoĒacak Bebek ĒinYapılan Uygulama ve ĒanıŒlar

- a-) Bebek güzel olsun diye elma yenilir.
- b-) Bebek gamzeli olsun, yanakları gül gibi açılınsın diye ayva yenilir.
- c-) Hamile kadın, bebek benzemesin diye deve, kedi v.b. hayvanlara (görüntüsü ürkütücü olanlara) bakmaz.
- d-) Hamile kadın yılan görürse, bebeĒin kel olacaĒına inanılır.
- e-) DoĒacak bebek iyi huylu olsun diye hamile kadının 4 ay sokaĒa çıkarılmadıĒı olmuŒtur.
- f-) Hamile kadına bebeĒin aklı zayıf olmasın diye hayvanların beyni yedirilmez.
- g-) Hamile kadın ve yakınları bebeĒin hayırlı evlat olması için dualar eder.

3.1.6. Bebeğin Cinsiyetini Anlamak İçin Yapılan Uygulama ve Gözlemler

a-) Hamile kadının canı ekşiyorsa bebeğin cinsiyetinin kız, tatlı istiyorsa erkek olduğuna inanılır.

b-) Hamile kadının karnı yuvarlak ise bebeğin cinsiyetinin kız, sivri ise erkek olduğuna inanılır.

c-) Hamile kadının meme uçları siyah ise bebeğin cinsiyetinin kız, beyaz ise erkek olacağına inanılır.

d-) Hamile kadının karnı çok büyük olup, ağırlığından kalkamaz durumda ise ikiz bebek olduğuna inanılır.

3.1.7. Doğum Öncesi Anne ve Bebek için Yapılan Hazırlıklar

a-) Erkek bebek için beyaz, kız bebekler için sarı veya yeşil renklerde kundaklar hazırlanır.

b-) Doğum sırasında kullanmak için 3-4 adet basmadan bez hazırlanır.

c-) Beşik veya salıngaç (salıncak) hazırlanır.

d-) Beşik ya da salıncak içine yatak (döğk), yastık ve örtü yapılır.

e-) Anneyi doğum sonrasında yatırmak için yatak hazırlanır. Bu yatağın üzerine toprak konulur. Bu toprağa *Höllük* denilir. Toprağın üzerine bir bez (çarşaf) serilir.

Höllük: Toprak kalburla elenerek (yöresel ifadesi halbur olan bir çetahıl eleme aracı, kalbur) yumuğak toprak elde edilir. Bu toprak bezin üzerine konularak bebeğe sarıldığı gibi, doğum yapan kadının yatağının üzerine de konulur.

3.2. Doğum Sırası

Doğum yaptıran kadına yörede „ebe“ veya „ara ebesi“ denilir. Doğum ebesine 2 kadın yardımcı olur. Genellikle doğum oturarak yaptırılır. Bunun yanında yöredeki kadınların tarlada işyaparken ya da evde tek başına doğum yaptıkları da olmuğtur. Doğum anında hamile kadına yardımcı olsun diye 70 melek geldiğine inanılır. Erkekler ve çocuklar doğum odasına alınmaz.

Doğum ebesine 1 kalıp sabun, elbiselik kumağlar para v.b. gibi ailenin ekonomik durumuna göre hediyeler verilir. Diplomalı

ebeye genellikle para verilir. Yörede diplomalı ebeden çok, ara ebelere talep daha fazla olmuştur.

Bebeğin yatak hazırlıklarını annenin ailesi yapar. Daha önceden hazırlanan malzemeler doğuma yakın veya doğum sonrasında anneye verilir. Doğum anında ebe elini sıcak suyla yıkar ve sakinleştirici sözler söyleyerek doğuma yardımcı olur.

3.2.1. Bebek Doğduktan Sonra Yapılan Uygulama ve Günü

a-) Bebekten sonra gelen *son a* „e“ denir. EĞbir beze sarılıp köpeğin çıkaramayacağı derinlikte bir yere gömülür.

b-) EĞingüç düğmesi halinde bir tahta parçası ısıtılarak kadının karnına bastırılır.

c-) Göbek; salavat getirilerek, bebeğin bedeninden 3 parmak ölçüldükten sonra bir ipe bağlanır. Tekrar 3 parmak ölçülerek bıçakla kesilir.

d-) Kesilen göbek evin yakınına gömülürse bebeğin anne-baba sözünden çıkmayacağına inanılır.

e-) Bebek bezin arasına alınır ve yıkanır.

f-) Bebeğin her yerine tuz sürülür. Bu uygulama bebek büyüdüğünde teni kötü kokmasın ve vücut direnci yüksek olsun diye yapılır.

g-) Beyaz veya renkli 3 beze bebek kundaklanarak beğge konulur.

h-) Doğum sırasında annenin yüzünde oluğanlekeler (yöresel ifadesi çir) gitsin diye annenin saçıyla yüzü silinir.

ı-) Anne temizlenir, giydirilir ve höllüklü yatağa yatırılır.

3.3. Doğum Sonrası

Yeni doğum yapmış kadına „nefselikli veya kırklı“ denilir. Doğumu yaptıran kadınlar kadının kocasını veya ailesini müjdeler. Ailenin durumuna göre hediye olarak para veya elbiselik basmalar verilir. Yine aile ekonomisine göre kurbanlar kesilip kutlamalar yapılır, mevlitler okutulur. Kız olursa 2, erkek olursa 1 kurban kesilmesi inancı vardır. Doğumun ikiz olması durumunda da 2 kurban kesilir. Uzun zamandan sonra bebeği olan ailelerde de bu kutlamalar daha çok görülmüştür. Yeni

bebeği olan babayı, erkek arkadaşlar göle veya dereye atarak ıslatır. Bu gelenek halen devam etmektedir.

Annenin karnı büyük olmasın diye beli bir arıfla sarılır. Bebek anne kucağına 3 ezan okunduktan sonra verilir. Bebeğe zenzem suyu içirilir. Bebeğin adı konulur.

3.3.1. Ad Koyma Ği

Bebek doğduktan sonra 3. ezan bebeğin kulağına okunur. Aile büyükleri veya anne-babanın kararlağığı isim bebeğin kulağına 3 kez fısıldanır. Bu iemi aile içinden bir erkek veya aile yakını bağkabir erkek yapar. Bu kiği *hayırlı olsun, Allah uzun ömürler versin* diyerek bebeği annesine verir. ık emzirme iemi yapılır. Bebeğin ismini belirleyen bir aile büyüğu varsa kız bebeğe küpe, erkeğe ise altın takı takar.

Bebeklerin ismi genellikle peygamberlerden, aile büyüklerinden seçilir. Ailenin daha önceden doğmuğ ama yağamayan bebeği varsa onun ismi de konulabilir. Fadime, Meryem (Merem), Sultan, Zeynep, Ayđe (Eğe Aynığı), Hatice (Haa), Veli, Ahmet, Ali, Hasan, Hüseyin (Hüsüün), Ğbrahim (Ğbaham), Yusuf v.b. gibi isimler yörede genellikle tercih edilen isimler arasındadır.

3.3.2. Kundaklama Ği

Bebek kırkı çıkana kadar ya da 1 yağınakadar kundaklanır. Bu iem bebeğin bedenini sağlamlağtırmak için yapılır. Bir büyük bez (kol bezi), bir de küçük bez üst üste konulur. Arasına effaf naylon parçası (yöresel ifadesi muğamla) konulduktan sonra küçük bezin üzerine höllük toprağı bırakılır. Bebek bu toprağın üzerine konulur ve bezler bebeğe sarılır. Örne iple bezlerin üzerinden bebek bağlanır.

3.3.3. Kırk Basması ve Kaçınmaları

Yörede kırk basması diye ifade edilir. Bu dönem içerisinde kırk basarsa anne ve bebeğin hasta olacağına inanılır. Bu sebeple kırk basmanın diye geleneksel olarak yapılan kaçınmalar vardır. Kırk basması durumları ve kaçınmaları yörede ađđıdaki gibi açıklanmaktadır;

a-) Öki kırkının karÇılaÇmasdurumunda kırk basması inancı vardır. Böyle bir durumda birbirlerine iğne vermeleri halinde kırk basmasının kalkacağına inanılır.

b-) Kırkının mezarlık altından geçmesi,

c-) Kırkının, toprak evde tavanda yılan görmesi,

d-) Kırkının bulunduğu yerin üst tarafında otoyol varsa, buradan cenaze veya düğün alayının geçmesi,

e-) Kırkının evinde veya yakınlarda kedi ya da köpeğin 40 gün içinde doğurması,

f-) Değirmenden eve un gelirse kırk basması inancı vardır. Böyle bir durumda kadın, bebeği un torbasının üzerine bırakırsa kırk basmasını engellemiÇ olur.

g-) Kırk basmasını iyileÇirmek için *kırk dökme* iÇemi yapılır. „Saçma“ eritilerek bebeğin ve annenin üzerindeki suyun içine dökülür.

3.3.4. Al Basması ve Kaçınmaları

Yörede *av basması* da denilir. Al basması, nefseliklinin uyuduğunu zannettiği bir anda ortaya çıkan, canavar veya insan Çıklinde ama ürkütücü olan bir yaratık olduğuna inanılır. Anneyi kolundan çekip götürmeye zorladığı, ağzına yastık bastırdığı anlatılmaktadır. Bu süreçte anne bağırdığını ama sesini kimseye duyuramadığını ifade etmektedir. Bir diğer biçimi ise bacadan gelen karakuÇun, bebeği boğması inancıdır.

a-) Anne ve bebek 40 gün yalnız bırakılmaz.

b-) Bebeğin beÇğine hamaylı (kuran ayeti) takılır.

c-) Bebeğin yastığının altına bıçak konulur.

d-) Bebeğin beÇğinin üzerine ayna takılır.

e-) Kırkının yatağının baÇına süpüğe konulur.

f-) Bacaya kara çalı konulur.

g-) BeÇğin üzerine iğne batırılmıÇ soğan konulur.

3.3.5. Kırklama İÇemi

Kadının kırkı çıkana kadar mezarının ağzının açık olduğuna inanılır. Bu dönem kötü ruhların bebek ve anneyi rahatsız ettiğine inanılan bir dönemdir. Kırklama iÇemi 39. gün bebeğe, 40. gün anneye yapıldığı gibi, yine anneye 40. gün bebeğe ise bundan 3

gün önce yani 37. gün yapıldığı da olmuştur. Kırklama işlemi bir kez yapılır. Banyo yapıldıktan sonra 3 kez Fatıha, 3 kez Çılas duası okunur. Her okunuştaki tas su, eleğin üzerinden bebeğin veya annenin başından dökülür. *Su dökülürken 'Bu kadınların kırkı, bu kurtların kırkı, bu kuşların kırkı...' denerek anne olabilecek hayvanların çoğu sayılır.*¹ Bu işlemi aile içinden bir kadın veya ara ebesi yapar.

3.3.6. Doğum Sonrası Yapılan Uygulama ve Gelenekler

a-) Anne ve bebek rahat olduğu sürece doğum sonrasında sokağa çıkabilir. Bununla beraber kırkı çıkana kadar sokağa çıkmayanlar da olmuştur.

b-) Annenin sütü yoksa öncelikle aileden bir kadın ya da yakın komşu veya da akraba bir kadın bebeği emzirebilir.

c-) Bu dönemde anneye, yöreye ait olan pekmezden yapılan *hapısa* veya *kuymak* denilen tatlılar verilir. Ayrıca yine anneye vücudunu toparlasın ve sütü çok olsun diye yumurta, bulgur pilavı, pekmez, tere yağ yedirilir.

d-) Sütü çok olan annenin sütü çalı dibine dökülürse, sütün kesilmeyeceğine inanılır.

e-) Bebeğin yıkandığı su her zaman her yere dökülmez. Gündüz vakti çalı diplerine veya duvar dibine dökülür. Bu şekilde bebeği kötü ruhlardan koruduklarına inanırlar.

f-) Ölü doğan bebek, yıkanmadan bir beze sarılarak, gömülür.

g-) Doğumdan hemen sonra ölen bebeğin adı konur, yıkanır, namazı kılınır ve gömülür.

h-) Bebeğin beğğini ve yatak malzemelerini annenin ailesi yapar. Bebeği görmeye gelince altın takılarını da takarlar.

ı-) Bebeği ilk görmeye gelenler giysi, altın, basma v.b. hediyeler getirirler.

Günümüzde doğum öncesi, doğum sırasındaki gelenek ve inanışların hemen hemen hepsi kaybolmuştur. Doğum için diplomalı ebeler tercih edilmekte, doğumlar sağlık ocakları veya hastanelerde yapılmaktadır. Doğum sonrası geleneklerde çok fazla değişiklik görülmemektedir. Bebeğin ve annenin höllüklü toprağa yatırılması artık karışık bir uygulama değildir. Bunun dışında doğan bebek ve anneye ilgili yapılan uygulamalar ve kutlamalar günümüzde de devam etmektedir. Al basması, kırk

¹ ATAğ, AĞk Ali. Çağlayancerit Gelenek ve Göreneklerimiz Kişsel Arçvi. Çağlayancerit 2008

basması inancı halen yaygındır. Doğumda tıp bilimi tercih edilmekte, eski uygulama ve inanışların birçoğu hurafe olarak kabul görmektedir.

3.4. Çocukluk Çağı

Bebeği yatırmak için beşikya da salıncak (salıncaç) kullanılır. Çerçevesi tavana bağlanarak, alt kısmı çarçafıla dolandırılıp salıncak yapılır. Çine minder ve yastık konulur. Salıncak yoksa tahta beşik kullanılır. Dört köşesi oval olan ve her köşesinde sallanmasını kolaylaştıracak ayaklığı olan, içine minder, yastık konulan bir beşik türüdür. Üst kısmında beşiğin boyunu kapsayacak şekilde bir yuvarlak tahta bulunur. Hem sallamak için için hem de üzerine bir bez örtüldüğünde bebeğe temas etmesini engellemek içindir. Bebeğin düğünemesi için bezden dikilen ucunda örülü bağı olan *yörek* vardır. Yörekler beşiğin altından dolaştırılarak bebeğe sarılır. Boş beşik sallanmaz. Bebeğin başının ağrıyacağına, hastalanacağına inanılır.

Bebeği nazardan ve kötü ruhlardan korumak için beşiğe ya da bebeğe nazarlık veya muska takılır. Nazar boncuğuna, *göz boncuğu* da denilir. Çide boncuğu denilen nazarlıklar yörede özel yapılır. Çide ağacının dalları kesilerek küçük parçalar elde edilir. Bu parçaların içleri bıçakla açılarak ipliğe dizilir ve aralarına mavi boncuk konulur. Benzer bir nazarlıkta incir ağacından yapılır. Sadece mavi boncuktan dizili boyuna (kolye) ve kol bileğine (bilezik) takılan hem süslemek hem de nazardan korumak için yapılan takılar da vardır.

Kundak çıkarılınca bebeğe giysiler giydirilir. Ç giyimde köynek denilen; yarım kol, boyu diz altında, yakası yuvarlak bir iç giysi vardır. Bebeğin bacak kısmına, picama denilen, beli lastikli, boyu ayak bileğinde ve paçası düz olan bir giysi giydirilir. Köynek üzerine, çeşitli basmalardan, yaka yuvarlak, uzun kollu ve kol uçları düz, etek boyu diz altında olan uzun elbiseler kullanılmıtır. Ayaklarda patik denilen, yünden içmeli, boyu ayak bileğinde olan bir çorap çeşidi vardır. Buraya kadar kız-erkek bebek giysisi aynıdır. Farklılık baş giyimindedir. Kız bebeklere çiçekli basmadan yörede *tellik* denilen başlık takılır. Erkek bebeklere ise yine tellik denilen, beyaz bezin üzerine sarı iplikler içlenenek yapılan başlık kullanılır.

Bebeğin uyuması için ninniler söylenir. Yörede *nenni* olarak ifade edilir. Nennilenmek kelimesi de sağa sola sallanmak anlamında yörede kullanılmaktadır. Annenin ve babanın

annelerine *ebe* veya *nene* (*nine*), babalarına ise *dede* denilir. Genellikle ninnileri, neneler söylemektedir. Annelerin söylemesi de yaygındır. Bazen anonim üretimli ninniler bazen de söyleyenin doğaçladığı ninni çeşitleri vardır. Yöredeki en yaygın olarak söylenmiş ninnilerden biri *Çudur*;

Bebeğin beğig çamdan
Yuvarlandı düğü damdan
Babası geliyor gam'dan

Nenni bebek nenni nenni
Nenni kuzum nenni nenni

Ağ dağ beğiktötüyor
Bakıgıbeni yakıyor
Göğsümden sütler akıyor

Nenni bebek nenni nenni
Nenni kuzum nenni neni

Resim 23– Günümüzde halen kullanılan tahta beğik

Bebeğin tırnağı 5-6 ay geçtikten sonra kesilir. Genellikle bebeğin saçı 1 yağına kadar kestirilmez. Erkek bebeğin saçı çoksa 7. gün kesilir ve saçın ağırlığınca bir fakire altın verilir. Kesilen saç çöpe atılmaz, yakılır.

Bebeğin diğini ilk gören kişi bebeğe giyim eşyası, altın takı veya para gibi hediyeler verir. Bebeğin diğini çıkmaya başlaınca; mısır, nohut ve buğday su ile kaynatılıp, pişirilir. *Diş hediği* denilen bu karışım, bebeğin diğinin daha kolay çıkacağına inanılarak komşulara dağıtılır.

Çocuk yürürken sık sık düşüyorsa düz taban olduğu düşünülür. Konuşması geciken çocuk alim bir kişiye okutulur. Çocuğun yedi yaşına kadar konuşabileceğine inanılır.

0-3 yaş arası çocuklarda beslenme; yoğurt, çorba türü sıvı yiyeceklerle yapılır. Özellikle 6 aydan sonra bu sıvı yiyecekler tercih edilir. Kız çocuklara, bir tahta parçası üzerine çapıt (bez parçası) sarılarak bebek yapılır. Genelde bu oyuncak bebeği anne veya neneler yapar. 3 yaşından sonra kız çocukları bebekleriyle ve diğer arkadaşlarıyla evcilik oynar. Çocuklar, 5-6 yaşından sonra saklambaç, beğtağ, kör ebe, gülle (misket) v.b. oyunları oynarlar. 10 yaşından sonra kız-erkek çocuklarının oyun ortamları ayrılır. Yine 10 yaşından sonra kız çocuk annesine ev içlerinde, erkek babasına tarlada küçük işlerde yardımcı olmaya başlar. Çocuklar anne-babayla aynı odada yatırılmaz, doğum odasına alınmaz, hasta ziyaretine veya cenazeye götürülmezler.

Aile, çocukların yapmaması gereken davranışları olay anında çocuğa anlatarak, uyarır. Eğer çocuk bu uyarıları ciddiye almazsa cezalandırılır. Cezalandırma aileden aileye değişiklik gösterir. Genellikle anneler çocuklarıyla daha çok bir arada olduğundan çocuğun terbiyesini (eğitimi) anne verir.

Okula başlayacak çocuğun okul ihtiyaçları alınarak okula yönlendirilir. Çocuk, erken alınan önlüğü ve çantayı merak ve keşfetme duygusu ile okula başlamadan giyer, arkadaşlarına gösterir. Aile, güzel sözlerle çocuğu motive ederek okula gitmesini sağlar.

3.5. Sünnet

0-7 yaş arasında ki erkek çocuklar sünnet edilir. Toplumda sayılan, aileye yakın biri kirve olarak seçilir. Seçilen kişi kabul ederse kirve olur. Kirvelik kabul edilmezse başka bir kişi seçilir. Düğün günü kararlaştırılır. Evlenme düğünlerinde olduğu gibi okuntu (davetiye) dağıtılır. Kirve çocuğun sünnet giysisini, çocuğun ailesi ise kirveye giysiler alır. Sünnet evinin damına Türk Bayrağı dikilir. Yöredeki sünnet düğünleri 2 gün ile 2 hafta arasında olmuştur. Halaylar çekilir. Seyirlik oyunlar oynanır. Tura, Sinsin, Güreş oyunları bu düğünlerin en gözde oyunlarından. Düğün boyunca sünnet evinde yemekler yapılır. Ekonomik durumu iyi olan aileler etlik olarak dana, koyun, keçi keserler. Özellikle dışardan gelen misafirlerle özel ilgilenilir. Bu misafirler komşu veya yakın akrabalarda ağırlanır. Son gün sünnet işlemi gerçekleştirilir. Kirve, çocuğu kucağına alarak, sünneti yapan kişiye yardım eder. Ayrıca kirve düğün boyunca gelen misafirlerden, genel olarak düğünün düzeninden sorumludur. Kirvelik masraflı ve beceri gerektiren bir iş. Bu sebeple herkes kirve seçilmez. Çocuğa altın ve paralar takılır. Sünnet çocuğuna beyaz renkte, uzun ya da yarım kol, yakası yuvarlak, etek boyu diz altında bir elbise diktirilir. Bu giysi sünnet işleminden sonra giydirilir. Sünnet işlemi bittikten sonra düğün biter. Daha sonraları kirveler arasında hediyeli ziyaretler yapılarak, bu geleneksel bağ pekiştirilir. Mevlit okutularak sünnet yapıyorsa, aynı gelenekler eğlence olmadan yapılır.

3.6. Asker Uğurlama

Yörede asker pusulası gelen gençler birbirlerini yemeğe davet eder. Özel yemekler yapılır. Toplum, asker adaylarına özel davranır. Askerliğini yapmış kişiler güzel sözlerle ve askerlik anılarını anlatarak gidecek adayları motive ederler. Yola çıkmadan bir gün önce askere, annesi ya da ablası sağ elin küçük parmağına kına yakar. Yörede, Türk geleneklerinin en yaygın olanlarından askere, geline ve kurbanlık koça kına yakma geleneği halen devam etmektedir. Yolculuk günü yaklaşık misafir gibi ağırlanırlar. Akrabalar ziyarete gelir. Aynı dönemde gidecek askerler son günlerinde beraber vakit geçirirler. Niğansız askere gidecek olan kız, niğansızına mendil hediye eder. Asker adayı da mendile karışık niğansızına hediye gönderebilir.

Aileler, akrabalar, komşular dostlar manevi destek olarak uğurlamaya gelirler. Meydanda toplanılır. Uğurlamaya gelenlerin elleri öpülür. Askere gidecek olanlara harçlık, hediye verilir. Oğlunu gönderecek aileler diğer asker adaylarını da sevgiyle kucaklar. Çınkarlar doğrultusunda davul-zurna çağırılarak halaylar çekilir.

Uğurlamaya gelen aileler birbirleriyle kaynaşır. Birbirlerine hayırlı haber dileklerinde bulunurlar. Otobüs hareket edince arkasından su dökülür. Bu davranışın sebebi askere gidenlerin sağlıklı olarak ve çabucak geri dönmesi içindir.

Sünnet ve asker uğurlama törenlerindeki gelenekler günümüz şartlarına göre biçim değiştirmiş olup, birçoğu yaşanmaktadır. Bu tür törenlerin eskiye göre süreleri azalmış, yapılan kutlamalar daha kısa zamanlara sıkıştırılmıştır. Bu kısa zaman dilimi içerisine doğal olarak geleneklerin hepsi sığdırılamamış, önceliklere ve içtivine göre etkin ve yaygın olanlar tercih edilmiştir.

4. EVLENME GİE İLGİGELENEK, GÖRENEK VE GİNANİGLAR

İnsanın geçiğdönemlerinden ikincisi olan evlenme, dönemler içerisinde en uzun, en kalabalık katılımı olan törenlerdir. Bu sebeple birçok gelenek bu dönemin çevresinde toplanmıştır. Akrabalık bağının genişlemesi, yeni bir ailenin oluşması, var olan hanenin büyümesi ve aile soyunun devamı açısından evlenme önemli görülmüştür. Evlenme denilince akla ilk gelen düğündür. Düğün, sözcük olarak „Evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet” anlamındadır.¹ Evlilikler; akraba, komşu, eğdost ile beraber düğün çerçevesinde kutlanarak ilan edilmiştir. *Düğün, asker yollama, yerel ve ulusal günler, çeşitli başarıların kutlanması amacı ile düzenlenen toplantılar; oyuna katılımı dolayısıyla ile dayanışmayı sağlamaktadır.*² Özellikle eğlencelerin en fazla olduğu, birlik beraberlik duygusunun en üst seviyede yaşandığı ortamlar düğünler olmuştur. Bunun da sebebi müziğin ve oyunun birleştirici özelliğidir.

Yörede evlenme biçimleri görücü veya kız kaçırma şeklinde. Öteyere kaçmalar yaygındır. Bunun yanında zorla kız kaçırmalar da görülmüştür. Zorla kız kaçıran eğer kızın yaşı küçük ise güvenlik birimlerine şikayet edilir. Bu davranışaileden aileye değışiklik gösterebilir. Kaçarak yapılan evliliklerde önce erkeğin ailesi evliliği kabul eder. Kızın ailesi 6 ay ile 5 yıl arasında süren bir küskünlük dönemi yaşar. Bu sürenin 10 yıla çıktığı da olmuştur. Günümüzde halen kaçarak evlenenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Araya hatırı sayılır kişiler konularak barış sağlanılmaya çalışılır. Kızın ailesi ikna olunca evliliği kabul eder. Yıl içerisinde ortalama 10 kız kaçarak evlenir. Kızın evi uzakta ise oğlan kendi ailesine, değilse yakın gördüğü bir ailenin evine kaçırr. Bu aile kızın ailesi ile barışsağlamak ve çeyize yardımcı olmak sorumluluğunu alır.

¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük

² SÜMBÜL, Muzaffer. Folklor ve Edebiyat Etnoloji Halk Bilim Antropoloji Üç Aylık Kültür Dergisi, sayı: 11, Ankara 1997

Ç güveysi olarak evlenme pek yaygın değildir. Kızın ailesinin oğlu yoksa ya da erkeği çok severse iç güveysi olarak kabul eder. Baldızla veya kayınbiraderi ile evlenenler olmuştur. Birden fazla kadınla (çok eGİl) evli olan erkekler olsa da tek eGİlik daha yaygındır. Dul kadın veya erkekle evlilikte yapılmıştır. Kadının yaGının erkekten büyük olduğu evlilikler de vardır. Evlenmelerde aile içerisinde bir sıralama vardır. Genellikle büyükten küçüğe doğru evlenme iGemi yapılır. Erkek çocuklardan çok, kız çocuklarında sıralama önemlidir. Abla gelin olmadan küçüğünü ailesi gelin etmez. *Eskiden, evlenme çağına gelmiş evlatlar arasında, büyük kardeşten yaşça daha küçük kardeşlere doğru bir sıralama gözetilirdi.*¹ Erdentuğ böyle sıralı evlenmenin Orta Asya Türk boylarında da görülen bir gelenek olduğunu belirtmiştir. Bu geleneği, eskisi kadar olmasa da yörede halen uygulayan aileler bulunmaktadır. Bir erkek veya kız evladının, elinden iGelmeye baGıllığında, verilen iGeri baGanlı bir Gökilde yaptığında artık evlenme yaGınageldiği düGünülür.

Evliliklerde yakın mesafeler tercih edilse de uzak köylerden de kız alıp verilir. Askere gitmeden yapılan evlilik oranı daha fazla iken günümüzde askerliğini yapmış olanlar evliliğe daha uygun olarak görülmektedir. Erkeklerde genellikle evlilik yaGı 18-22, kızlarda ise 15-20 yaG aralığındadır. Bu yaG aralığı günümüzde erkeklerde 20-30, kızlarda 18-25 olarak deGiklik göstermektedir.

4.1. Düğün Öncesi

EĞ seçimini erkek veya erkeğin ailesi yapar. Kız evlenme isteğini bildirmez. Bahtının kapalı olduğu düGünülen kız-erkek için muska yaptırılır. ÇeGmeye su almaya giderken, tarlaya giderken veya düğünde kız-erkek birbirlerini görür. Erkek beğendiği kızı aile içinden bir kadına (anne veya abla) söyler. Eğer böyle biri yoksa evlenme isteğini bildirerek anne uygun bir kız aramaya baGlar. Oğlanın annesi veya güvendikleri bir kadın görücüye çıkar.

Evlenmelerde sülaleye önem verilir. Yani köylü dili ile 'cins temizliği' gözetilir. Kızın, hatırı sayılır aileden olmasına dikkat

¹ ERDENTUĞ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa:64, Ankara 1977

edilir. Hem kızların hem de erkeklerin seçiminde 'iyi, çalışkan ve maharetli' olmak özellikleri gözetilir.¹

Önce aileye uygunluk (ekonomik ve ahlaki değerler olarak), kızın iğ yapma yeteneği (hamaratlığı), huyu ve güzelliği kriter alınarak uygun bir kız aranmaya başlanır. Oğlanın beğendiği kız varsa yine bu kriterler doğrultusunda araştırılır. Uygun bir kız bulunduğu anda oğlanın annesi, varsa ablası veya teyzesi kızı görmeye gider. Özellikle sabah veya öğle saatlerinde görücüye gidilir. Kızın misafiri karğılamabiçimine, tatlı dil ve güler yüzlü olup olmadığına, hamaratlığına, evin düzenine bakılır. Görücü yemek vakti gelmişse yemek ikram edilir değilse herhangi bir özel ikramda bulunulmaz. Bazen kızdan yatağın (döğğün) üzerinde bir ibriğe su doldurması istenir. Suyu döküp dökmeyeceğine bakılır. Bu uygulama kızın iğbilip bilmediği ve idareli olup olmadığını anlamak içindir. Görücü kızı beğenmişse oğlan evinde değerlendirme yapılır. İstemeye karar verince kızın ailesine haber gönderilir. Kız istemeden önce araya hatırlı kiğler konularak kız evinin ağzı aranır veya doğrudan istemeye gidilebilir.

Oğulların çoğu, anaların beğendiği kızı almaya razıdırlar. Türkiye'nin bazı bölgelerinde, eskiden kız görmek, beğenmek çok zordu. Çünkü kızlar taassup nedeniyle dışarı çıkmazlardı. Kızlar ancak komşu ve akrabalarına gidebilirlerdi. İşte bu sebeptendir ki kız görmeye gidilir. Bu ziyarete (düğürçülük) veya (görücülük) denir.² Kırsal alanlardaki küçük toplumlar yağanlarını tarım ve hayvancılık ile sağladıklarından kızların da tarlada veya evin dışındaki iğerde ailelere yardımcı oldukları görülür. Erdentuğ'un bahsettiği kapalı yağan daha çok merkezi yerlerde görülen bir durumdur. Göçebe yağan toplumlar yerleşik hayata geçseler bile eski alışkanlıklarını kolayca bırakamamışlardır. Çağlayancerit gibi yerleşim yerlerinde bu alışkanlıklar halen görülen bir yağan tarzıdır. Bu tür yağan tarzında evden çok bağ-bahçede vakit geçirilir. Yörede görücülük bir kızı görüp, incelemek uygunluğuna bakmak için yapılır ki bu durum genellikle tanımadıkları aileler veya kızları için geçerlidir.

¹ ERDENTUĞ, (Prof. Dr) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa: 69, Ankara 1977

² ERDENTUĞ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa: 68, Ankara 1977

Kız istemeye gidenlere *düğürçü*, isteme içine ise *düğürçülük* denilir. Genellikle akşam saatlerinde kız istemeye gidilir. Oğlanın aile büyükleri; dedesi, nenesi, amcası, teyzesi, anne-babası ve arada ki hatırı sayılı kiğ ile kız istemeye gidilir. Kız istemeye anne-baba gitmeyebilir. Daha çok hatırı sayılır kiğler ve aile büyükleri gider. Yemekler yendikten sonra aile büyüğü veya hatırı sayılır kiğ söze bağlar *Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile kızınızı oğlumıza istiyoruz* diyerek kızı ister. Eğer kız evi oğlanı ve ailesini tanıyor ise ilk istemede kızı verebilir. Değilse, büyüklerimize bir damığalm diyerek oğlan evinden zaman istenir. Bu süreçte oğlanın kötü alışkanlıklarının olup olmadığı, arkadaşları ve ailesi araştırılır. İstemeye birkaç kez gidilebilir. „Kız evi naz evidir“ sözü bu yörede de geçerliliğini göstermektedir. Kızın fikrinin alınması konusu ise aileden aileye değiklik gösterebilir. İkinç istemede uygun görülmüğise kızın babası *tamam uygun gördük* diyerek kızı verir. *Allah hayırlı eylesin* denilir ve düğürçülerin içinden yağolarak en küçük olanı, kız evi büyüklerinin elini öper. İsteme görevini üstlenen kiğ bağık parasını sorar. Yörede bağık parasına *kalın* denilmektedir.

*Başlık'ın ödenmesi veya evlenme ödeneği bir satış değildir. Satmak kelimesi bir kızın evlenmesi hakkında konuşmada kullanılır. Başlık çeyiz karşılığı alınır. Evlenme de daha ziyade oğlan tarafı mali yükü yüklenir.*¹ Ülkemizin bazı yerlerinde bağık parası yanlış anlamakta, Erdentuğ'un dediği gibi bu para yörede çeyiz karşılığı alınmaktadır. Kızın babası miktarı çok istemiğse karğı taraf duruma göre pazarlık yapar. Genellikle oğlanın ailesi ekonomik olarak kendine denk olabilecek aile seçmeye çalışır. Bu sebeple bağık parası aileler arasında pek sorun olmaz. Bağık parası konuştuktan sonra kızı takı (yörede takıntı da denilir) olarak ne istedikleri sorulur. Kız evi; sekizlik, gazi, çalma, dövme altını (bkz Yörenin geleneksel kadın giyimkuşam ve süslenmesi) denilen takılardan hangisini kaç adet istiyorsa söyler. Bu konuda da orta yol bulunup karar verildikten sonra söz kesimi ile ilgili konuya geçilir. Takıntı yüzünde anlaşamayıp, iptal edilen evliliklerde olmuğtur. Yörede söz kesimi, niğan ve düğünler genellikle içzamanı yapılmaz. Yöre halkı geçim kaynağını, tarım ve hayvancılığın yanında iççiolarak çevre yerleşim yerlerine gidip çalışmakla sağlamaktadır. Bu

¹ ERDENTUĞ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa: 71, Ankara 1977

sebeple düğünler ilk ve sonbaharda yoğunluk gösterir. Kıza alınacak giysiler konuştuktan sonra söz kesim tarihi belirlenir.

Günümüzde anlaşılarak, karşılıklı görüşerek evlenme biçimleri yaygın olsa da, görücülük ve kaçarak evlenme biçimleri de halen görülmektedir. Kız isteme gelenekleri devam etmekte, başlık parasına pek rastlanmamaktadır. Çeyizi oğlan tarafı yapmakta, kız evi de imkanları doğrultusunda yardımcı olmaktadır. Takı konusunda da herhangi bir pazarlık yapılmamakta oğlan evinin gönlüne bırakılmaktadır. Altın setler, bilezikler, yüzük ve cumhuriyet altınları takı olarak tercih edilmektedir.

4.1.1. Söz Kesimi

Söz kesimi Türklerde çok değer verilen, büyük bir andlaşmadır. Evlilik bununla başlar dense de yeri vardır.¹ Söz bir nevi senettir. Eski Türk toplumlarında söz kavramı antlaşma olarak görülür ve tarafların sözleri senet kabul edilir.

Bu merasimde kız isteme içinde bulunan düğürçüler ve her iki tarafın yakın akrabaları bulunur. Kız evinde yemekler yenilir. Kız isteme sırasında başlık ve takıntı konuşulması bu konular konuşulur. Oğlan söz kesiminde bulunmaz. Kıza, oğlan evinin ekonomik durumuna göre gazi den küpe veya gümüş küpe, kollara mavi veya kırmızı boncuklardan dizilmiş kolyeler takılır. Durumu iyi olan ailelerin kalın gümüş bilezikler taktığı da olmuştur. Nişan tarihi ve düğün tarihi konuştuktan sonra söz kesimi biter.

Günümüzde söz kesimi gelenekleri devam etmekte, toplumda sözlü olduğunu belirtmek için geline, altın küpe ve yüzük takılmaktadır.

4.1.2. Nişan Merasimi

Nişan, evlenme için bir vaad ve aynı zamanda da bir, ön akid'dir. Dede Korkut'ta, nişan törenine ayrıca, küçük düğün'de denmiştir.²

Küçük ve büyük nişan olmak üzere iki çeşit nişan merasimi vardır. Küçük nişan aileler arasında yapılır. Büyük nişan ise

¹ ÖGEL, (Prof. Dr.) Bahaeddin. Düünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, sayfa: 265, İstanbul 2001

² ÖGEL, (Prof. Dr.) Bahaeddin. Düünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, sayfa: 267, İstanbul 2001

tanıdık herkesin davet edilmesiyle, kalabalık bir toplumla kutlanır. Yörede niÇan merasimine *şirinlik de* denilmektedir. Oğlanın ailesinden veya arkadaşlarından biri niÇana daveti yapar. Bu davet sözlü olarak yapılır. Yöre halkı, daveti yapan kiÇye çorap, havlu, mendil v.b. hediye verebilir. Oğlan evi niÇan masrafını üstlenir. Kız evinde yemek yapılacaksa oğlan evinin ekonomik durumuna göre yemekte kullanılmak üzere keçi, dana, koyun v.b. gönderilebilir. Kız evi de yemek ve tatlılara katkıda bulunur. Oğlan evinde kalabalık toplanır. Önde bayrakçı Türk Bayrağını eline alır. Arkasından erkekler ve sonra kadınlar toplu bir Çkilde kız evine gidilir. Kız evine gelince önce halaylar çekilir. Kız niÇaniÇin gelen giysileri giyer. Yemekli ise yöresel düğün yemekleri yapılır. Bunlar genelde dövme pilavı, patates sulusu, nohut sulusu, fasülye sulusudur. Yörede bu sulu yemeklere *yahni* de denilmektedir. Tatlı olarak yine yöreye ait kıvrım tatlısı, kuru üzüm, ceviz ve bastık yenilir. Damat niÇan töreninde de bulunmaz. Kıza oğlanın ailesinin aldığı takılar takılır. Gelen misafirlere de ekonomik durumuna ve yakınlığına göre takılarını veya paralarını gelin adayına takarlar. Bu takılar oğlan evinden bir veya birkaç erkek tarafından bir deftere yazılır.

Resim 24– Çerisine oyalı baÇörtüleri konulan çeyiz camekanı

Eğer niÇan yapılmayıp doğrudan düğün yapılacaksa takılar kına günü takılır. Kızın yakın akrabaları çeyize katkıda bulunmak

için mutfak eÇyası, çarÇaf, havlu v.b. hediyeler getirir. Bu hediyeler düğünde de verilebilir. Takıdan sonra kız oyuna kaldırılır. Düğün tarihi yine ailelerin kendi aralarında ortak kararıyla belirlenir. NiÇan töreni sona ermiÇ olur. Eğer niÇanve düğün arasında bayram v.b. özel günler geçerse oğlan kıza takı veya elbise gibi hediyeler alır. Damat adayı düğün bitimine kadar kızla görüÇmez. Gizliden görüÇmeye kalkarsa kız evi niÇanı bozabilir. NiÇanlılık döneminde oğlanın ya da kızın bir ahlaki davranıÇ bozukluğu olursa da niÇandan dönülebilir. NiÇandan bozulduğunda kız evi takıları oğlan evine iade eder. NiÇandan ayrılanlara toplum pek güvenmez. Tekrar evlenmeleri zor olur. Özellikle de kızın evlenmesi zorlaÇır. BaÇlık parası bütünüyle niÇandakız evine teslim edilir. Bu parayı oğlanın babası, kızın babasına verir.

Resim 25- 1960'larda gelin çeyizine verilen etamin içmeli elbise örtüsü

Resim 26– içerisinde giysi konulan gelin bohçası

Bağlık parası alınınca çeyiz hazırlığına başlanır. Kız evi de yine kendi bütçelerine göre çeyize katkıda bulunur. Özellikle nakış ve el işleri (oya, etamin, dantel v.b.), yatak-yorgan, minder v.b. çeyiz eşyalarını hazırlar. Yörede kız evladı olan anneler, kızı daha çocukken çeyiz eşyalarını yaptırmaya başlar. Bu gelenek halen devam etmektedir. Gelin kıza ailesi, sandık yaptırır. Bu sandığın içerisine de çeyizin el işleri konulur. Çeyiz için kıl'dan çuvallar veya kilim yerine kullanılan *çullar* dokutulur. Kızın annesi, oğlanın annesine hediye olarak bir yastık ve minder hazırlar. Damat için Çare alışı ve Çay yapmaya gittiğinde kullansın diye nakışlı heybe yapılır.

Resim 27- 1960'larda çeyiz için verilen el dokuması duvara asılan kilim (namazlağa)

Resim 28– Gelinin kaynanasına hediye verilen el dokuması yastık ve minder

Resim 29– 1960’larda geline verilen çeyiz sandığı

Küçük niğandan çok büyük niğan törenleri tercih edilmemiştir. Fakat günümüzde oğlan evine mali yük olmasın diye niğan kutlamaları pek tercih edilmemektedir. Düğün tarihine 1-2 yıl varsa bu tür durumlarda niğan yapılmaktadır. Niğandan ayrılan kıza ve erkeğe toplum daha ılımlı yaklaşır, bu olayı doğal bir durum olarak kabul etmektedir.

Çeyiz eğyası olarak mobilyalar, beyaz eğyalar, çağın sunduğu ev için gerekli ihtiyaçlar temin edilmektedir. Kıza sandık yaptırmak, kızın kaynanasına minder ve yastık hazırlamak geleneği halen devam etmektedir.

Düğüne davetiye olarak okuntu gönderilir. Bu daveti, damadın akrabası ya da arkadaşı yapar. Okuntunun büyüklüğü düğün evine olan yakınlık derecesine göre değişir. Genellikle çorap, havlu, mendil gibi hediyeler çevre halkına; elbiselik basmalar, gömlekler gibi ağır okuntular da yakınlığa bağlı olarak akraba veya aile dostlarına dağıtılır. Kız ve oğlan evi, düğün yemekleri için önceden hazırlığını yapar. Oğlan evinin ekonomik durumu iyi ise düğün öncesinde kız evine düğün yemeğinde kullanılsın diye *etlik* olarak büyük veya küçükbaş hayvan gönderir.

Kız evi damadın giysilerini hazırlayıp, gönderir. Oğlan evi de gelinin bohçasını gönderir. Bu bohçada kız evindeki bireylere alınması gereken giysiler ve kına malzemeleri bulunur. Komşular her iki aileye de düğün hazırlığında veya düğün sırasında yapılacak işler konusunda yardımcı olur.

Genellikle düğünler 3 gündür. Bununla beraber ekonomik durumu iyi olan ailelerin düğün eğlencesi 1 hafta da sürmüştür. Düğünler Cuma veya Salı günü başlayıp 3. gün biter. Damada düğün boyunca yardımcı olsun diye arkadaşı veya toplumda saygınlığı üst seviyede olan biri *sadıc* seçilir. Gelinin sadıcı olmaz fakat arkadaşarı ve kız kardeşleri düğün boyunca geline yardımcı olur. Gelen misafirlerle ilgilenmek, düğünün düzeni, halay ortamı ve halay düzenini korumak, yemeklerin ikram edilmesi sadıcın görevleri arasındadır. Oğlan evi bayrakçısını belirler ve düğün öncesi haber gönderir. Türk Bayrağını taşıdığı için *bayrakçı* denilmektedir. Bayrakçı, halay düzeninden ve oğlan evinden kız evine toplu gidilirken ki düzenden de sorumludur. Düğün olacak mahallede hasta varsa, düğün sahibi hastayı ziyaret ederek düğün için izin alır. Bu gelenek halen yaşılmaktadır.

Günümüzde okuntu yerine davetiye mektubu dağıtılmaktadır. Düğünler Salı ya da Cuma başlayıp 3 gün devam etse de, bu süre yavaş yavaş 1 güne düşmeye başlamıştır. Çıçede henüz düğün salonu bulunmamaktadır. Bu sebeple düğünler meydanlarda yapılmakta, dam başarı pek tercih edilmemektedir. Damat ve gelin giysisi çağın şartlarına uyum sağlamış, takım elbise ve beyaz gelinlikler tercih edilmektedir. Bayrakçı geleneği devam etmekte, niçan ve düğünlerde mutlaka Türk Bayrağı bulunmaktır.

4.2. Düğün Sırası

Cuma ya da Salı günü öğlen, oğlan evinin dam başına Türk Bayrağı dikilir. Düğün başlanır. Damada, düğün boyunca komşuların hayvanlarına çobanlık yaptırılır. Gelinin geldiği günün akşamına kadar bu süreç devam eder. Buradaki amaç damadın sabrını artırmaktır.

Davul-zurna çalmaya başlar Halaylar çekilir. Genellikle gündüz vakitlerinde gençler oynar. Akşam yemekten sonra kalabalık oğlan evinde toplanır. Kadınlar odada türkü söyleyerek def çalan kiçyle eğlencesini yapar. Bazen de davul-zurna öncelikle kadınların oynaması için odaya gönderilir. Eli sopalı bir erkek kiçi odanın kapısında bekler. Çeriye erkek girmesini engellemek içindir. Kadın kılığında girmiş erkekler odaya girerse tespit edilir. Bu kiçisopasıyla onları kovalar. Kadınların eğlencesi bitince, erkekler halaylar çeker. Düğün eğlencelerinin yoğunluğu akşamlar olur. Meydana büyük bir ateş yakılır. Halaylardan

sonra Sinsin oynanır. Seyirlik oyunlar yapılır. Kadın kılığına giren erkekler seyirlik oyunlara renk katar. Kadınlar dam bağılamdan veya çardaklardan oyunları izler. Gençler, düğün akşamlarında karanlık bastırınca oğlan evinde tavuk, horoz, oğlak gibi hayvanları kaçıarak bir eve götürüp, kesip yerler. Bazen gece geç vakitte halaylar bitince davul-zurnayı bu eve götürerek eğlenceye devam ederler. Kız evinde ise 2. gün yemek verileceği için yemek hazırlıkları vardır.

Resim 30- 1969 düğününde dam bağında çekilen halaylar

Üçüncü gün sabah oğlan evinde halaylar çekilmeye başlanır. Öğleye doğru kalabalık toplanınca bayrakçı Türk Bayrağını eline alır. En önde bayrakçı sonra erkekler ve kadınlar toplu bir şekilde kız evine doğru gidilir. Göy oynayan bir erkeğe tepsi (sini) verilir. Bu sininin üzerine gelinin giysileri serpiştirilmiştir. Bu kişi oynayarak bu siniyi kafasının üzerinde taşır. Kız tarafı siniyi getiren erkeğe havlu, gömlek, çorap gibi hediyeler verir.

*Kız almaya gidenlere 'seğmenci', 'seğmen' veya 'samen' denilir.*¹ Bu kavramlar Anadolu'nun birçok yerinde kullanılmıştır. Yörede de düğüne gelen misafirlere samen veya seğmen denilir. Seğmenlerin kalabalık olması düğün sahibinin sevilen sayılan biri olduğunu gösterir. Eğer kız evi başka bir köyde ise o köyün gençleri, köyün girişinde bekleyerek düğün alayını köye almazlar. Oğlanın babası gençlere para verince yol açılır.

¹ ERDENTUĞ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa: 81, Ankara 1977

Bayrakçı kız evinin dam bağına Türk Bayrağını diker ve 2. gün bayrak hep kız evinde kalır. Halaylar çekilir. Düğün yemekleri yenilir. Eğer niğanyapılmamışa takı 2. gün öğlen vakti takılır. Yörede okuma-yazması iyi olan bir erkek kızın çeyizini, fiyatlarıyla beraber liste yapar. Bu listeler 2 senet haline getirilir. Hem kız hem de oğlan evine verilir. Bunun sebebi ayrılık olursa mal paylaşım durumunda anlaşmazlıkları önlemek içindir. Çeyizle beraber kız evinde 2 kadın (gelinin ablası, teyzesi) çeyizi düzmeye (yerleştirmeye) gider. 1980'lerden sonra çeyiz, düğünün 2. günü oğlan evine götürülmeye bağlanmıştır. Bu dönemden önce gelin evden çıkarılırken yani 3. gün çeyiz taçındığı bilinmektedir.

Düğünlerin en kalabalık günü 2. gündür. Öğleden sonra erkekler tura oynar, güreş tutarlar. Akşam kız evinde kalabalık toplanır. Kadınlar odada türkü söyleyip, oynarlar. Gelini hazırlamak için bir kadın önceden gelir ve gelini süsler. Oğlan tarafından eli yakışan bir kadın gelinin yanında kınayı yoğurur. Kınayı, kocasından ayrılığ veya kocası ölmüş bir kadına yoğurtmazlar. Gelinin kaderinde de ayrılık olabileceğine inanılır. Kına kıvama gelinceye kadar gelinin sağında ve solunda iki kadın beraber veya solo olarak türkü söyler. Buna *gelin övmek* denilir. Gelin övmek için sesi güzel olan kadınlar yapar. Gelinin başına kırmızı renkte yağlık (eski bir başörtüsü) örtülür. Türkü söyleyen kadınlar gelinin sağına ve soluna geçerek gelini ortaya alırlar. Bu türküler birazda gelini ağlatmak içindir. Ağlamayan gelin pek hoş karşılanmaz. Güle oynaya baba evini bırakıp gittiği düğünüdür. Defle türkülere eşlik eden defçi vardır. Bazen de davul-zurna kına bitene kadar kadınlara eşlik eder. Yörede genellikle geline söylenen kına türküleri şöyledir:

Bu kıza gerek bir ana

Ağlaya yana yana

Öki gözüm canım ana

Ağlama gelin ağlama

Bu kıza gerek bir baba

Ağlaya kaba kaba

Öki gözüm canım baba

Ağlama gelin ağlama

Bu kıza gerek bir kardağ
Oda yanına yoldağ
Ėki gözüm canım kardağ
AĞlama gelin ağlama

Bu kıza gerek bir bacı
AĞlaya acı acı
Ėki gözüm canım bacı
AĞlama gelin ağlama

Gelin bu mısralarla ağlatıldıktan sonra teselli etmek için;

Giydiğin sarı
Sararsan beli
OĞlanın yari
Hayırlı olsun hatın kız

Giydiğin atlas
Ėneler batmaz
Yar yalnız yatmaz
Hayırlı olsun hatın kız

Mısraları okunur. Gelinle beraber annesi ve odada bulunan kadınlar da ağlayabilir. Bu sırada ilk gün olduğu gibi eli sopalı bir erkek kapıda içeriye erkeklerin girmesini engeller.

Gelinin kınasını, kınayı yoğuran kiği damadın ablası ya da yakını yakabilir. Gelinin avuç ilerine ve parmaklarına kına yakılır. Gelen misafirlere kına dağıtılır. O gece herkes evinde bu kınaları ellerine yakar. Kınanın ele iyi renk vermesi yeni gelinin evliliğinin iyi olacağına iaet olarak kabul edilir. Kınadan sonra gelin oyuna kaldırılır. Kına bittikten sonra erkekler halay çekmeye bağlar Meydana büyük bir ateğ yakılır. Sinsin oynanır. Dığardan gelen misafirler genellikle düğünün 2. günü gelir. Ėk gün gelenlerde olabilir. Bu misafirler yakın akrabalarda veya

komçılarda ağırlanır. Eğlence bitince bayrakçı, bayrağını alır ve oğlan evi, evine gider, kalabalık dağılır.

Son gün sabah erkenden davul-zurnaya Köroğlu ezgisini çaldırmak gelenektir.

Ben bir Köroğluyum dağda gezerim
Esen rüzgardan hile (hila) sezerim
Balyozla vurur kafanı ezerim
Bana derler Köroğlu hey heeeeeey hey...

Kalabalık toplanınca halaylar çekilir. Bayrakçı bayrağını alır. Önde oynayarak ilerlerken, erkekler ve en arkada kadınlar onu takip eder. Davul-zurna yürüyüş ezgisini çalarken düğün alayı kız evine doğru ilerler. Bu arada gelini süslemeye kadın veya kadınlar sabah erkenden gelir. Bu işleme *gelin donatmak* denir. Oğlan evi gelini almaya gelinceye kadar gelin donatılır. Yapılan *bağlık*, en güzeli, en süslüdür ve aynı zamanda kızın toplumdaki yeni statüsünü simgeler.

Resim 31- Gelin bağ donatan kadınlardan Ayşe ATAĞ

Resim 32– Etamin ve dantel içemeli çeyiz yastıkları

Resim 33– eyiz için yastık ve yorganlar

Resim 34– Etamin içemeli sedir yastıkları

Düğün alayı kız evine gelince, gelinin çeyizi atlara yüklenir. Sıra gelini almaya gelince hazır değil diyerek oğlan evi bekletilir. Gelinin kız kardeĞiveya yakın akrabası bir kız, kapının arkasında durur. Kapı açılmıyor denilir. Oğlanın babası kıza para verir ve kapıyı açtırır. Gelin ailesiyle, tek tek el öperek vedalaĞır. Ayakkabısının içine ailesi para koyar. Bu para, gerdek gecesi için gelinle beraber oğlan evine giden kadınlara verilir. Genellikle gelinin teyzesi ve ninesi gelinle beraber oğlan evine gider. Bu kadınlara *üstüne gidenler* denilir. Geline gerdek gecesinde yardımcı olsun, rehberlik etsin diye kız tarafının gönderdiği kiĞilerdir. Gelinin üzerine kırmızı renkte bir duvak atılır veya herdem bağlanır. Oğlanın ve kızın ablası gelini merdivene çıkarır. Gelin ata bindirilir. Ata binerken sağ ayağıyla binmesine özen gösterilir. Gelin atı boncuklarla süslenir. Atı, gelinin erkek kardeĞiveya dayısı çeker. Atın yanında gelinle beraber *üstüne gidenler* bulunur. Seğmenler oynayarak düğün alayı ilerler. Bir ağaçla veya iple atın önü kesilirse, oğlanın babası yolu kesenlere

para vererek yolu açar. Bu durum oğlan evine kadar birçok kez olabilir. Yol kesme, Anadolu da halen devam eden yaygın bir gelenektir. Gelin oğlan evine gelince, atın üzerinde 2 hoca salavat getirerek, dua eder. Bayrakçı veya bir erkek, „gelin attan inmiyor; çağırın amcasını, dayısını, dedesini...“ diyerek aile yakınlarını evin yanına toplar. Tek tek hepsine sorar. Herkes gönlünce ceviz ağacı, koyun, keçi v.b. hediyeler verir. Oğlan evinin dam bağında bekleyen bir kadın, gelinin üzerinden üzüm ve buğday karışımını serper. Buğday, evliliğin bereketli olması, üzüm ise Girinilmesi içindir. Bu geleneğe 1980’lerden sonra bozuk para eklenmiş, günümüzde ise Çıkar atılarak gelenek biçim değişmiştir. Attan inerken sol ayağıyla inmesine dikkat edilir. Gelin attan indirilince dışkapıya vurmaya üzere eline nar veya elma verilir. Bu narın iyice parçalanması, gelinin tuttuğunu koparan birisi olacağına işaret eder. Kaynana kapıda durarak sağ elini kapı kenarına koyar. Gelin, kaynananın kolunun altından, sağ ayağıyla kapıdan girerek, odaya alınır. Bu uygulama aile büyüklerine saygılı olması, büyüklerin ise yeni gelini kanatları altına alıp koruyacaklarını işaret eden bir çökütksamadır. Gelinin kucağına küçük bebek verilir. Erkek bebeği verilirse erkek çocuğı olsun anlamındadır. Zengin bir ailenin bebeğı verilirse evliliğın zengin olması içindir. Türklerde geçmişten beri yaygın olan ve günümüzde de geçerliliğini koruyan „Erkek çocuk soyu devam ettirir“ düğününden dolayı genellikle gelinin kucağına kız bebek verilmey. Bu uygulama günümüzde gelin arabadan inmeden kucağına bebek verilerek devam etmektedir. Geline göremeyen komşular, akşama kadar gelip geline bakarlar. Hayırlı dileklerde bulunurlar. Son düğün yemeğı verilir. Eğer civarda hastası olan bir ev varsa bu yemeklerden gönderilir. Genellikle düğün yemekleri dam bağılamda yenilir. Birkaç erkek, misafirlere halbur (kalbur) açar. Seğmenler bu kiğılere para verir. Halburun üstü bir bez ile kapatılır. Gelen para bunun içine konularak para veren kiğıler liste yapılır. Böylelikle düğün sahibi kimin ne kadar verdiğini bilir. Akşam imam gelir ve Gâitler huzurunda imam nikahı kıyılır. Damat, gelinin yanına ilk kez nikahta gelir. Dini nikahtan sonra gelin ve damat 2 rekat namaz kılar. Bu namaz dini inançlar gereğı yapılan bir uygulamadır. Gelinle beraber gelen 2 kadına oğlan evi elbiselik basmalar hediye eder. Damadın arkadaşları, damadın sırtına vurarak gerdek odasına yollar.

Düğün mevlitli ise eğlence yerine dualar okunur. Fakat düğün geleneklerinin hemen hepsi uygulanır.

Günümüz düğünlerinde birçok eski gelenek biçim değişirmiştir. Davul-zurna yerine *orkestra* denilen müzisyen gruplarının oluşturduğu çalgılar yaygındır. Bu gruplarda bağlama, bateri, davul org diye bilinen çalgılar bulunmaktadır. Kimi zamanda sadece org ile yapılan müzikler düğün eğlencelerine eğlik etmektedir. Davul-zurna geleneğinin kaybolması halayların kısırılaşmasına, orkestra ile türkölü halayların ve çiftetellilerin daha çok yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Düğün yemekleri de günümüzde halkın vazgeçemediği geleneklerdendir. Geline takı takmak eskiye göre yaygınlaşmıştır. Kızın ailesi ve akrabaları eskiden takı takmaz iken ğimnilerde oğlan evi kadar kız evi de takısını takmaktadır. Kız evi düğün boyunca nazını sürdürür, oyunlara pek eğlik etmezken günümüzde bu durum değişmiştir. Kız evi de eğlenceye etkin bir ğilde katılmıştır. Sözlü ya da nişanlı iken yani evlenmeden önce resmi nikah yapılmakta kimi zamanda düğünün içerisinde bu törene yer verilmektedir. Ğnam nikahının gerdek öncesinde yapılması günümüzde de devam etmektedir. Eski düğün adetlerinde akrabalara da hediyeler alma geleneği yaygındı. ğimnilerde bu uygulamaya pek rastlanmamaktadır. Çeyiz yazdırma içemi yapılmamaktadır. Kına gecelerinde kına türkülerini orkestra grubundaki solist söylemektedir. Anadolu'da yaygın olan;

Kınayı getir aney
Parmağın batır aney
Bu gece misafirem
Koynunda yatır aney

Kına türküsü söylenerek gelinin kınası yakılır. Bu işem gelin ve damat ortada otururken yapılır. Ellerinde mum ve kınalarla kadınlar çemberde dönerek oynar.

Gelinin ata binme geleneği biçim değişirmiştir. Özel araba süslenerek damat, görümce, ve oğlanın babası bu araçla gelini baba evinden alır. Kapı tutma, yol bağlama (kesme), gelin arabadan inmiyor, kucağına bebek verme, dam bağından ğker atma gelenekleri halen devam etmektedir. Gelin oğlan evine indikten sonra düğün yemekleri yenilir. Okuntu parası olarak verilen paralar toplanır. Bir gün süren düğünler öğlen ya da akğambağlamaktadır. Eğlence yapılır, takı takılır ve düğün biter. Günümüzde damat söz, nişan ve düğün törenlerinin hepsinde bulunmaktadır.

4.2.1. Yöre Dügünlerinde Oynanan Oyunların Güçlenmesi

4.2.1.1. Yöre Halaylarının Güç Edildiği Ortamlar ve Teması

Dügünler (evlenme ve sünnet), kına geceleri, asker uğurlamaları, hasat sonu Güçleridir.

Yiğitlik, aGk,hüzün, sevinç, keder, kahramanlık, hasret, ayrılık ve günlük yaGmanı taklit gibi konuları içlemektedir.

4.2.1.2. Yöre Halay Geleneğine Giriş

Yörede halk oyunları genellikle meydanlarda veya uzun dam baGlamda icra edilir. Uzun damlar birkaç evin bitiGk yapılmasından oluşur. Kadınların odalarda oynadığı da görülmektedir. Halaydan önce veya sonra genellikle akGamlar ortaya ateGyakılır. Bu ateGaydınlatma, ısınma ve Sinsin oyunu içindir. Halay dizilir ve zurnacı gezinerek halay baGı çeken kişiler önüne gider. Bu davranış, baG çekecek kişiyi halaya davet anlamındadır. Halayın baGını çeken kişilere halay baGı veya halayın baGı; halayın sonuna ise kuyruk denilmektedir. Halayı oluşturanların sayısı genellikle 8 kişiyle 300 kişiarasında olabilir. Gü oynayanlar; halay baGının yanında, çok iyi bilmeyenler ise halayın sonuna geçer. Halaylara, saygıdan dolayı öncelikle orta yaGllar veya yaGllar davet edilir. Dügün sahibi önceden hazırladığı mendili halay baGına verir. Eğer bu hazırlık yapılmamışsa herkesin cebinde muhakkak beyaz bir mendili vardır. Mendil taGına geleneği yaGllarda halen devam etmektedir.

Halay baGı oynayacağı ilk oyunu zurnacıya söyler. Genellikle oyundan oyuna geçerken ayağıyla vurgu yapar ve sonraki oyuna geçilir, halaydakiler ise bu geçişi hemen yakalayarak halaya devam eder. Bu geçişi usta halay baGlar, müzisyenleri ve halaydakileri düGüncek ayağa ve müziğe ters gelmeyecek Güilde ayarlar. Yörede (halay bölgesinde olduğu gibi) birden fazla halay kurulmaz, ilk kurulan halaya saygısızlıktır.

Resim 35– Yöre halaylarından Sallama oyunu

Halay bağı oynarken oyun alanının durumuna göre çemberi geniş veya dar tutarak halaydakilerin düzenini korumaya çalışır. Halayların gezinme bölümlerinde halay bağı çalsi motiflerini gösterirken halaydakiler alkış tutarak ve ilerleyerek oyuna devam eder. Güney ve Doğu Anadolu’da oynanan oyunların ise büyük çoğunluğunda solo görülmektedir. Oyunun coşkusu, renklenmesi sololar ile doğrudan ilintilidir. Özellikle Güney’de (Adana, G.Antep, K.Maraş ve Hatay) sololar daha ön plana çıkmaktadır. Sololar ekipten ayrılarak önde, ya da ayraçlardan tutularak biraz önde de yapılabilmektedir. Ekipten ayrılan solo yapacak olan oyuncu ortaya geldiğinde; aynı ezgi ile farklı gösteriler yaparak kişisel becerisini ortaya koymaktadır. Yapılan kıvrak, yumuşak motif ve hareketlerle oyuncu ustalığını ortaya koymaktadır. Daha çok mendil sallamalar ile çeşitlendirilen sololarda bir diğer önemli hareket ise çöküşlerdir.¹ Düğün sahibi durumuna göre iyi halay bağına, düğünü coğturalara para takar (alına veya yakasına ya da eline verir). Gı çalan abdalların zurnasının içine veya davulun kayığına para koymak adettendir. Davul da dansın bir parçasıdır, davulcu çoğunlukla dansçıların ortasında onların

¹ SÜMBÜL, Muzaffer. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi; Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1872 Seminer Kongre Bildiriler Dizisi: 55, Türk Halk Oyunlarının Yapısal Dinamikleri Üzerine Dünçünceler: Çyapı Dinamikleri, Ankara 1997

adımlarını takip eder, bazen çok anlamlı, bazen de nükteli hareketler yaparak, ortamı neşelendirir, bu sırada zurnacı da davulcunun arkasında onun hareketlerini destekler ve dansçılara eşlik eder.¹ Davul çalan kişinin de halayın coşkusuyla beraber halay bağı solo hareketler yaparken oyuna eğlik ettiği görülmektedir. Arabi oyununun gezinme bölümünde davulcu, yere oturarak, davulu kucağına alır ve koltuk davulu biçiminde çalar. Burada halay bağı veya birkaç kişiyi çiftetelli oynar ve tekrar halaya dönülerek devam edilir.

Yöredeki Çiftetelli oyununun yoğun olması halkın çalışmak için gittiği Adana ilinden etkilendiğini göstermektedir. Genellikle ağır oyunları orta yaşlılar ve yaşlılar oynar. Bu oyunlar ustalık isteyen oyunlardır. Ritim ağırlıklı olarak aradaki süreleri el-kol veya beden hareketleriyle süslemek, yapılan hareketlerin yakınlığı özellikle sololarda ustalık ister. Yağın, tecrübenin ve ruh dinginliğinin bu hareketlere yansımaları oyunculuğun ustalığını ortaya çıkarır. Oyunun ritmi artınca gençler halaya devam eder. Halayın sonunda bayrakçı vardır. Bu kişi halayın dizimi ve düzeni ile ilgilenir.

4.2.1.2.1. Yöre Halaylarının Dizim ve Tutuş şekilleri

Dizim Şekilleri:

1. Erkek Halayları; Sadece erkeklerin oynadığı oyunlardaki dizim şekli. Öneğin; kaba ve dokuzlu oyunları...

Resim 36– Erkek halaylarının dizilimi

¹ REINHARD, Kurt-Ursula. Türkiye'nin Müziği. (Ç: Sinemis Sun), II. Cilt, sayfa: 70, Ankara 2007

Resim 37- Kadın halaylarının dizimi

2. Kadın Halayları; Sadece kadınların oynadığı oyunlarda ki dizim Çekli. Öneğin; Düz ve Sinemlili oyunları.

3. Erkeklerin ve Kadınların Karma Olarak Oynadığı Halaylar; Genellikle erkeğin bağı çektiği kadınların aralarda bulunduğu (akraba olmak ya da arada çocuk bulundurmak koçuluyla olan) dizim Çekli. Öneğin; Sallama ve Kırıkhan oyunları.

Resim 38– Erkek-kadın halaylarında karışık dizilim

Resim 39– Erkekler başta, kadınlar sonda dizim Çekli

4. Belirli Bir Dizim çekli Olmayan Oyunlar; Yan yana olmayan karışık biçimde oynanan oyunlarda görülür. Örneğin; Sim simi, düğüne gelen misafirleri (seğmenleri) karşılamak için oynanan karşılamaoyunu ve gelin almaya giderken bayrakçı ve yanındakilerin oynadığı hotalama oyunu gibi.

Resim 40– Sinsin oyunu

5. Karşıklı Dizilerek Oynanan Oyunlar; Kadın-erkek karşıklı ise akraba olması gerekir. Özellikle çifttellerde bu dizim Çekli yaygındır. 2 erkek veya 2 kadın birbirinin karşısına geçerek oynar. Fakat genel görüntü de düzen yoktur.

Resim 41– Çifttellerdeki dizilim

1. Arka Arkaya Dizilerek Oynanan Oyunlar: Halayın ilerleme yönüne göre kişilerin elleri bırakarak bele aldığı veya yanlarda ağrıya bıraktığı dizim Çekli. Örneğin; Uçurum, sincari gibi.

Tutuş Şekilleri;

1. Küçük Parmaklardan Tutma ğekli: Eller ağrıda, eller bel hizasında ve dirseklerden bükülerek omuz hizasında olmak üzere 3 değık biçimde görülmektedir. Örneği; Arabi.

2. Elleri Bağlayarak Tutma ğekli: Elleri kenetleyerek ağrıda, bel hizasında ve de parmaklar kapalı olmak üzere biçimi görülmektedir. Örneğin; Lorke.

3. Eller Omuzda Tutma ğekli: Ellerin sağ ve soldaki kişilerin omuzlarına konularak tutulan Çekli. Örneğin; Dokuzlu

4. Ellerin Avuç Çleri Bağlanarak Tutma ğekli: Ellerin ağrıda ve yanlarda avuç içi bağlanarak tutulan Çekli. Örneğin; Halay kümesindeki oyunlar.

5. Arka Arkaya Sıralanarak, Elleri Belde Tutma ğekli: Oyuncuların birbiriyle teması olmadan elleri belde tutuğ Ğekli. Örneğin; Uçurum, Sincari

4.2.1.2.2. Erkek Halayları

Halayı yönlendiren genellikle halay bağıdır. Beyaz, açık renkli veya kırmızı renkte mendiller kullanılır. Oyunların bağındahalay bağı, oyunun ilk adımlarını yaparak halaydakilerin birlik beraberliği yakalamasını sağlar.

Birçok oyunun gezinme bölümünde halay bağıortaya çıkararak Ğasi motiflerini icra eder. Halayı coğturabilmek halay bağının buradaki motiflerine bağlıdır. Genellikle iyi halay bağıhalayın coğkusunu artırabilen kiğidir ve bu halay bağının ustalığını gösterir. Erkek halaylarında hareketlerin daha abartılarak oynandığı görülmüÇtür. Örneğin Sallama oyunu yere çökerek oynanır veya ayaklar daha çok kaldırılarak geriye doğru yatılır. Oyunlara önce yürüme adımlarıyla bağlanır ve sonrasında sürükleme (sürütme, üçleme) yapılarak devam edilir. Sürükleme bilmeyenler yürüme adımıyla oyuna devam eder. Bazı halay bağıların iyi oynandığı oyunlar vardır. Halayın bağındaki kiğio oyunu kimin ustaca oynadığını bilir ve o oyuna geçince o kiğiyi kolundan tutarak bağçekmeye davet eder. Halay bağıoynarken, o kiğilen mendil istenmez ya da halayın bağına geçilmez, bağta oynayan kiÇye saygısızlıktır.

Resim 42– Erkek halayları

Resim 43– Halay bağının halaydan ayrılarak yaptığı Ėahsi motifler

Bir kiğibağageçince ortalama 5-6 oyunu birbirine bağlar ve bitirince mendili yanındakine ya da bağkibir halay bağınaverir. Bu kiğile aynı sıralamayla ya da birkaç oyun değiğkliği yaparak devam eder. EĞer mendili alan kiği genç birisi ise ritim gideri daha yüksek oyunları seğer ve halaya renklilik katarak coğkıyu artırır. Düz oyunu oynanırken halaydakilerin içinde uzun hava okuyan biri varsa zurnacı onun yanına gönderilir. Zurnacı bu kiğinin önünde gezinerek ona giriÇ verir. Halay yavağ yavağ ilerlerken (veya durabilir) uzun hava dinlenilir. Uzun hava bitince halay bağıhalaydakilere dönerek eğilip beden diliyle komut verir, erkekler de eğilerek “heeeey” diye bağırır. Erkek halaylarının geleneksel seğimi yöre oyunlarının geleneksel olarak kümelenmesinde verilmiğti.

4.2.1.2.3. Kadın Halayları

Erkeklerde olduğu gibi öncelikle bağtarafa orta yağllar veya yağllar davet edilir. Elleri mendil verilir. Beyaz veya renkli mendillerdir. Halay bağı ustalığına göre gezinme bölümlerinde ortaya çıkar. Genellikle hemen yanındaki mendilli kadınlarda ortaya çıkarak halay bağına eğlk eder. Halaydakiler ise ilerleyerek ve alkığ tuarak coğkıyu artırır. Gezinme bölümlerinde kadınlarda daha çok el-kol tavrı ön plandır. Örneğin Düz oyununda halay bağıhalayı bırakarak ellerinde mendillerle fakat

halayın ilerleme yönünde hareket ederken yanındaki kadınlarda yine halay bağı gibi halay biçimini bozmadan fakat halay tutuşunu bırakarak ilerler. Kırıkhan oyununda ise Çırsi motifler halayın ortasında icra edilir.

Resim 44– Çiçe düğünlerinden kadın halayları

Kadınlar da geleneksel olarak devam eden oyun sıralamasını takip eder ama genellikle birkaç oyundan sonra bağdeğiğir. Erkek halaylarında olduğu gibi düz oyunuyla halaya bağlamak gelenektir. Sallama, Sinemlili, Üçayak, Çamur döken, Hoğ bilezik, Kırıkhan ve halay kümesinden bir oyunla devam edilir. Ayrıca Kırıkhan oyununun halay dışında sadece kadınların karşılıklı oynadığı yöreye özel çeğilemesi vardır. Gençlere mendil verilince oyunların gideri hız kazanır. Coğkunundoruk noktasında zılgıtlar çekilir.

4.2.1.3. Yöre Oyunlarının İsim Tespiti

Yapılan araştırmalar sonucu yörede düğünlerde oynanan oyunların isim tespiti belirlenmiştir. Buna göre oyunlar;

- Kaba
- Sallama
- Sarhoğ
- Sivashlı
- Düz (Ağy düzü)
- Araban solağı
- Sinemlili (sinemilli)
- Üçayak

- Arabi	- Kırıkhan
- Kelo	- Uçurum
- Sincari	- Bertiz pekmezi
- Dokuzlu	- ğenola
- Hoğ bilezik	- Gelin alma
- Kartal	- KarĖılama
- Hotalama	- Çamur döken
- Halay	- Lorke
- Koyseri	- Nare
- Halebi	- Kartal
- ğirvani	- Tura
- Çamçakır	- ğiğnan
- Güreğ	- Yasıl yasıl tokmak varıyo
- Yüzük	- Dolağ dolĖ
- Sinsin	- Fıstırma (Yanlama)

Çiftetelli"dir.

Ėim tespitleri yapılmığ oyunlardan Kaba, Bertiz Pekmezi oyunlarının adım-ezgi yapısına henüz ulağılamamığtır. ğirvani ve Halebi oyunları yakın yörelere bakıldığında Sallama oyun türünde olup ezgileri değiğlik göstermektedir. Yapılan isim tespitindeki bazı oyunlar, M. Ragıp GAZÖMĖHAL"ın Marağ oyunları; Kaba, Kelo, Pekmez, Üçayak, Halay, ğirvani, Elbistan dolaylarında Sinsin¹ olarak Türk Halk Oyunları Kataloğunda geçmektedir. Ayrıca yine bu katalogda² Van yöresine ait Hoğ Bilezik oyunundan bahsedilmiğtir. Sincari ve HoğBilezik oyunu ilçede hala oynanan bir oyundur. Özellikle Sincari oyunu adım ve ezgi yapısıyla Van"da oynanan biçimiyle çok benzeğmektedir Bu benzerliğin sebebi ayrı bir arağtırma konusudur.

¹ GAZÖMĖHAL, M. Ragıp., Türk Halk Oyunları Kataloğu, II. Cilt, sayfa: 160, Ankara 1997

² GAZÖMĖHAL, M. Ragıp., a.g.e. Cilt II, sayfa: 41

4.2.1.4. Yöre Oyunlarının Kümelenendirilmesi

4.2.1.4.1. Genel Olarak Kümelenendirilmesi

Ağır Halaylar

- *Düz
- *Sallama
- *Araban solağı
- *Sinemilli
- *Üçayak

Kırık Halaylar

- *ğenola
- *Arabi
- *Sivaslı
- *Kırıkhan
- *Kelo
- *Çamur döken
- *Sincari
- *Dokuzlu
- *Sarhoğ
- *Koyseri
- *Hoğ biçzik
- *Dokuzlu
- *Uçurum
- *Nare
- *Lorke
- *Fıstırma (Yanlama)
- *Halay

Karşılıklı Oynanan Oyunlar

- *Çiftetelli
- *Türkülü oyunlar

Karşılama Türü Oyunlar

- *Karşılama
- *Hotalama
- *Gelin alma

Seyirlik Oyunlar

- *Sinsin
- *Kartal
- *Tura
- *Güreğ
- *ğİğnan
- *Çamçakır
- *Yüzük
- *Dolağ doğ
- *Yasıl yasıl tokmak varıyo

4.2.1.4.2. Geleneksel Olarak Kümelenendirilmesi

Yöredeki oyunlar doğal ortamında geleneksel olarak sıralanmıştır. Oyunlar ağır halaylarla bağlaşıp ritimleri artarak devam etmektedir.

Halaylara Düz oyunuyla bağlamak gelenektir. Fakat yapılan araştırmalarda halaya Kaba oyunuyla bağlandığı, zamanla halay kültürünün birçok sebepten dolayı giderek azalması nedeniyle Kaba oyununun yağanını kaybetmeye başladığı görülmüştür. Düz oyunu adım karakteri ve ezgileri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Yörede en yaygın olarak AÇy Düzü tercih edilmiştir. Genellikle Düzden sonra Sallamalar gelir. Sallama oyununda, adım çeşitliliği olarak Araban Solağı çeşitmesi de vardır. Düzden sonra Araban Solağı da bağlanabilir. Halay bağı, orta yağılı veya yağılı ise Sinemlili ve Üçayak oyunuyla devam eder. Genç veya orta yağılı ise Arabi oyununu bağlar. Kırıkhan veya Kelo sonrasında uçurum ve Sincari gibi oyunlar sıralamada yerini alır. En sonunda halay hareketlenerek Lorke oyunu kümesinden bir ezgiyle son bulur. Halay bağının seçimine ve çoğmasına bağlı olarak hoş bilezik, genola, dokuzlu gibi

oyunlarında seçildiği görülmektedir. Halayda türkü söyleyen kişi varsa türkülü oyunlarında halay serisinin sonuna doğru oynandığı tespit edilmiştir.

Halay geleneğine; Kaba, Düz oyunu ile bağlandığı gibi yine ağır oyunlardan Sinemlili, Üçayak v.b. oyunlarla da bağlanmaktadır. Bu seçim halay bağına göre değişiklik gösterebilir. Ççenin halay geleneğine bakıldığında genelde öncelikle ağır gideri olan oyunlar tercih edilmektedir. Kümelemek gerekirse; Düz, Sallama, Üçayak, Arabi, Kırıkhan, Lorke oyunları birbirine bağlandığı gibi Sinemlili, Üçayak, ğenola, HoĒBilezik, Uçurum, Kelo ve Halay gibi oyunlarda halay geleneğine bağlı kümeler olmaktadır.

4.2.1.4.3. Adım Karakterine Göre Kümelenirilmesi

Oyunların adım yapısına bakıldığında aynı kümede bulunan oyunların küme içerisindeki ana oyunlardan türediği gözlemlenir. Süreç içerisinde ne zaman, nerede nasıl bu türevlerin oluştuğunu bilmek mümkün değilse de adım ve ezgi yapılarındaki derinlik oyunların tarih derinliğini hissettirir.

Yöre oyunlarını adım karakterine göre bir sınıflandırma yapmak gerekirse;

Temel Oyunlar: Düz, Araban Solağı, Sallama oyunlarıdır. Günümüzde Kaba oynayabilen pek kaynak kişi yoktur. Çünkü Kaba oyunları özel oyunlardır, daha çok halay bağının becerisi ile alakalıdır. Düğünlerde davul-zurna ikilisinin nadiren tutulması (düğün sahibinin tercihinde) halayları kısırlaştırır, halay bağını yetişmemesine sebep olmuştur. Bu konunun da en kısa zamanda araştırılıp düğün kültürümüzün nereye gittiğinin sebep ve sonuçlarının incelenmesi gerekir. Düz oyununun arkasından Araban Solağı veya Sallama oyununu bağlamak gelenektir. Bazen Düz oyununun arkasından Sinemlili oyununun da bağlandığı görülmüştür. Genelde yağıllar, orta yağıllar ve de gençler oynamaktadır.

Üçayaklı Oyunlar: Sinemlili, Üçayak, ğenola, Sivashlı, Dokuzlu, HoĒBilezik oyunlarıdır. Sallama oyunundan sonra bu oyunlar seçilebilir. Bu oyunlar Üçayak oyununun çiçeklenmeleridir. Adım karakterleri çok benzerlik gösterir. Hepsi üç adım ilerlenip sonra geriye doğru çıkılan, geriye çıkıştaki adımlarda çeşitilik gösteren oyunlardır. Halay bağının isteğine

göre Sinemlili arkasından Üçayak veya Üçayak arkasından ğenola ya da hoğbilezik bağlanır. Bu bölümdeki en yaygın oyun Üçayak'tır. Her yağtan ısanlar oynayabilir.

Topuklu Oyunlar: Arabi, Kırıkhan, Kelo, Koyseri, Uçurum, Sincari oyunlarıdır. Üçayaklı oyun kümesinden sonra seçilir. Bu oyunlar iyi halay bağlarının seçtiği oyunlardır. Çünkü gezinme bölümleri yani halay bağının yeteneklerini sergileyeceği bölümleri fazladır. Uçurum ve Sincari oyunlarının gezinme bölümü yoktur. Arabi arkasından Kırıkhan veya Kırıkhan arkasından Uçurum, Kelo ya da Koyseri oyunları bağlanır. Bu küme içerisinde de en yaygın oynanan Kırıkhandır. Daha çok orta yağlların ve gençlerin tercih ettiği bir oyun kümesidir.

Halaylar: Lorke, Halay, Nare veya ezgisi değiğlik gösteren oyunlardır. Topuklu oyunlardan sonra halayın doruk noktasında oynanır. Genelde adım karakteri aynıdır. Halay bağına göre farklı atığlar yaylanmalar görülebilir. Sadece bir tanesi de seçilebilir veya zurnacı adım yapısı aynı olduğundan ezgileri arka arkaya çalabilir. Genellikle orta yağllar veya gençler oynar.

Çiftetelli: Yörede daha çok kadınların oynadığı, erkeklerin ise halay aralarında zaman zaman oynadığı bir kümedir. Özellikle kadınlar türkölü oyunları karĖlıklı olarak oynar. Türkölü oyunların halay çeğilemeleri de vardır. Bu kümede çiftetelli ezgilerinin değiğlik göstermesi kadınların bu oyunlara talebinin yoğun olmasındandır. Burada genel bir adım yoktur. Ritimli olarak herkes kiğsel hünelerini sergiler. Adım karakteri olarak taban basmalar, pençe vuruğları hakimdir. Çiftetelli ve türkölü oyunlarda kol tavrı öne çıkmaktadır. Kiğnin, ritme uygun ve bedenine yakığtırarak oynaması ustalık ister. Tek bağına pek oynanmaz. Kiğler karĖısına birini alarak, karĖlıklı oynar.

Yürüyüş Oyunları: KarĖılama Gelin alma ve Hotalama oyunlarından oluşur. Ezgileri aynıdır. Yürüyüşezgisi denilen ezgi çalınır. Adım karakteri olarak da küçük farklılıkları bulunur. KarĖılama sağmenleri (düğüne gelen misafirleri) karĖılaken oynanır. Gelin alma, gelini almaya giderken ve Hotalama ise gelini aldıktan sonra oynanır. Bu kümedeki oyunları topluluktaki herkes oynamaz. Bayrakçı bağta olmak üzere iyi oynayan kiğler oynar. Hotalama oyunu gelin atın üzerinde giderken kadınların ve erkeklerin oynadığı bir oyundur.

4.2.1.5. Yöre Halaylarının Gelenmesi

Bu bölümde oyunların ezgi ve ritim notası ortaya çıkarıldıktan sonra adım-ezgi uyumu sorunu olan oyunlarda düzenleme yapılmıtır. Bu alıma yapılırken yörenin geleneksel yapısı, kültürel dokusu ve adım karakterine bağlı kalınarak öncelikle ezgi yapısında düzenlemelere, eğer bununla uyum sağlanamıyorsa oyunun adım karakterini bozmadan yapılabilecek küçük düzenlemelere yer verilmiştir. Buradaki amaç yöre oyunlarını sistemli hale getirip, sanatsal sahne çalışmalarında çıkabilecek sorunları en aza indirmek, yöre oyunlarının öğretimini kolaylaştırarak bir zemin hazırlayabilmektir.

Yöredeki halk oyunları ezgileri çoğunlukla Kararlı Garip, Kerem, Misket dizilerinden olmaktadır. Asma karar da kalan ezgiler olsa da verdiği his ve ezginin genel yapısına göre dizileri tespit edilmitir. Oyunların ezgileri zurnacıdan zurnacıya eğililik göstermekte olup, en yaygın kullanılanlar notaya alınmıştır. Düğünlerde oynanan oyunların isim tespiti yapılmıtır. Bunlardan 2 oyunun (Kaba, Bertiz Pekmezi) adım ve ezgi yapısına henüz ulaılmamıtır. Ritim giderleri genelde 6/8, 2/4, 4/4, 6/4, 9/8 liktir. 6/8'lik bağlıyıp 2/4'lk devam eden Koyseri ve Dokuzlu oyunları da bulunmaktadır.

Oyun adımlarının killenmesi; meydanın düzlük, engebeli veya tağlı olmasına bağlı olarak eğilenmitir. Dzlklerde sürükleme adım karakteri, engebeli yerlerde ise basıp kaldırmalar tercih edilmitir. Böylelikle yöre coğrafyasının oyunlar üzerindeki etkisi görülmektedir.

4.2.1.5.1. AĞÇ DÜZÜ

Yöresi: KahramanmaraĞÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Sıfat) Yalın, sade, süssüz. (Ğim) Engebesiz olan yer, düzlük, ova. (bkz. Tdk sözlükleri.)

Derleyen: Hatice FatoĞ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak KiĞi Yusuf DERE BENT-ğahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Dügünleri

Düzenleyen: Hatice FatoĞ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Ağır giderde bir oyundur. Yiğitlik, mertlik, hamaratlık gibi özellikleri yansıtır.

Ezginin Özellikleri: Re de asma karar verilmiĞgarip dizidir. Ses aralığı re-la arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: 2A+2B+A₁

Sayısal Anlatımı: 1+2

Oyunun Bölümleri: Yürüme ve Uzun hava

Adım Anlatımı: Sağ ayak sağa basılıp sol ayak yanına getirilir. Dizlerde küçük yaylanmalar vardır. İkinci adım cümlesinde sağ ayak öne basarken sol ayak çok az yerden kalkar ve sol ayak basılıp, sağ ayak geriye basar. Adım bu Ğkilde tekrar eder. Üçüncü adım cümlesine tekrar yapılarak oyun sonraki oyuna bağlanır. Uzun hava okunurken halay durabilir veya yavaĞ yavaĞ ilerleyerek devam edebilir. Genellikle kadınlar düz oynarken ellerinde mendiller vardır ve el-kol hareketleri ile oyunu süslerler.

Adım Ezgi Uyumu: Genel olarak Düz oyunlarındaki ezgi serbestliği bu yörede de görülmektedir. Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmıĞtır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

TutuĞ ğekli: Küçük parmaklardan tutarak dirsekler bükülü, eller omuz hizasında veya bel hizasından biraz yukarda ya da eller aĞğıda parmaklardan tutularak.

Kültürel Doku ve Sunum: Uzun hava okunması, okunduktan sonra erkeklerin heeey! diyerek nara atması, ayakla beraber kolların dirseklerden sağa-sola hafiften çekilmesi, adım karakterindeki yumuĞaklık ve halay baĞının solo hareketlerini sergilemek için ortaya çıkması oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
MEHMET YILDIZLI
YUSUF DERE BENT
AHMET BABAT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DERE BENT

DERLEME TARİHİ
AĞUSTOS 2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

AŞEY DŪZŪ

The musical notation for 'AŞEY DŪZŪ' is presented in three staves. The first staff begins with a treble clef and a 6/8 time signature. The melody consists of a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The second staff continues the melody with a sequence of eighth notes: D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The third staff concludes the piece with a sequence of eighth notes: D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4, ending with a double bar line.

AŞEY DÜZÜ

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Mehmet YILDIZLI
Adem ONARAN

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatos DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

♩ = 84

Ritim Motifleri

Ritim Notası

Gezinme Bölümü

4.2.1.5.2. Cerit Sallaması

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Ğim) Sallamak iĞi (bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak KiĞi Yusuf DERE BENT-ğahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Hareket yapısına bakıldığında develerin yürümesinin ve çöküğünün aklit edildiğİ söylenebilir.

Ezginin Özellikleri: La kararlı garip dizidir. Ses aralığı fa#-mi arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: 2A+2B

Sayısal Anlatımı: 1+2

Oyunun Bölümleri: Yürüme, Çöküğ ve Yürüme

Adım Anlatımı: sağ ayak geriye taban basılıp sol ayak yerden kalkarken, sol ayak öne basılır ve sağ ayak kaldırılır. Basılan ayağ a vücut ağırlığı yüklenerek vücutta bir sallanma yapılır. Halay bağının soloya çıktığı oyunlardan biridir. Çökerken de ayaklar yerden kalkmaz öne geriye vücut ağırlığı verilerek yere doğru yaylanarak çöküğ yapılır.

Adım Ezgi Uyumı: Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmıştır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuğ gekli: Küçük parmaklardan tutarak, dirsekler bükülü eller omuz hizası, bel üstü veya ağıdadır.

Kültürel Doku ve Sunum: Oyunun adından anlaşıldığı gibi vücutta öne geri bir sallanma, ayakları sallama vardır. Halay yönünde ilerlerken sonra tekrar geriye doğru ilerlemek ve coğkya gelindiğinde çökerek devam etmek oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda bu tavırlara dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
MEHMET YILDIZLI
YUSUF DERE BENT
AHMET BABAT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DERE BENT

DERLEME TARİHİ
AĞUSTOS 2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

CERİT SALLAMASI

SALLAMA

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Mehmet YILDIZLI
Adem ONARAN

Derleven-Notaya Alan
Hatice Fatma DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

♩ = 104

Ritim Motifleri

Ritim Notası

Gezinme Bölümü

4.2.1.5.3. Sinemlili (Sinemilli)

Yöresi: KahramanmaraşÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: Pazarcığa bağlı bir köy (Sinemli ağızından ismini almıştır.)

Derleyen: Hatice Fatoş DEREENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kişi Yusuf DEREENT-ğahin DEREENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düşünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoş DEREENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Göç sırasında kervanların ilerleyişi, ayrılığı yansıtır.

Ezginin Özellikleri: La kararlı garip dizidir. Ses aralığı fa#-re arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: A+B+C+D+B+A+B

Sayısal Anlatımı: 1+2+3+4+5+6

Oyunun Bölümleri: Yürüme

Adım Anlatımı: Sağ ayak sağa doğru basılırken kollar sağa doğru (dirseklerden) çekilir, sol ayak sağın yanına çekilir (kollarda sola), sağ ayak kaldırılır. Sağ ayak yerine basılırken dizler bükülür ve sol ayak yerden kalkar (kollar sağa çekilir). Sol basılıp sağ ayak yerden kalkarken kollar da tekrar sola çekilerek 1 adım cümlesi yapılmıştır.

Adım Ezgi Uyumu: Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmıştır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuş şekli: Küçük parmaklardan tutuşup, dirsekler bükülü eller omuz veya göğüs hizasında.

Kültürel Doku ve Sunum: Sadece kadınlar oynarken ellerinde mendiller, Erkekler oynarken halay başının halaydan kopmadan başı hareketlerini yapması ve kollardaki sağa-sola gidişler oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunum yaparken dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
KAHRAMANMARAŞ
ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
ŞAHİN DEREBENT
MEHMET YILDIZLI
ADEM ONARAN

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREBENT

DERLEME TARİHİ
08/08/2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

SİNEMİLİ
(SİNEMİLİLİ)

SİNEMLİLİ

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Mehmet YILDIZLI
Adem ONARAN

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

$\text{♩} = 100$

Ritim Motifleri

Ritim Notası

4.2.1.5.4. Cerit Üç Ayağı

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Ğim) Sacayağı (bkz. Tdk sözlükleri), saçayak; üç basdı (Evliya Çelebi Seyahatnamesi)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kiğı Yusuf DERE BENT-ğahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Bilinmiyor

Ezginin Özellikleri: La kararlı misket dizidir. Ses aralığı fa#-mi arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: $4(A+B)+4(C+D)$

Sayısal Anlatımı: $1+2+\dots+8$

Oyunun Bölümleri: Yürüme ve Sürükleme

Adım Anlatımı: Sağ ayakla bağlayarak 3 adım ilerlendikten sonra sol ayak pençesiyle yere vurulur ve ayak atılır. Sol ayakla bağlayarak geriye doğru 3 adım alınır ve sağ ayak sol ayağın soluna pençeyle vurulur ve adım cümlesi bağadöner. (Halay bağı halaya bağlı kalarak Ğansı motiflerini sergileyebilir.)

II. Adım Cümlesi: Ğık adım cümlesinin ilk 3 sayısında sürükleme hareketi yapılır, diğer hareketler aynıdır.

III. Adım Cümlesi: 2. adım cümlesinin 5, 6, 7 sinde de sürükleme yapılır.

Adım Ezgi Uyumu: Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmığır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuğ çekli: Küçük parmaklardan tutuğup, dirsekler bükülü eller omuz veya göğüs hizasında ya da ağğıdadır.

Kültürel Doku ve Sunum: Adım atığlar, 8. sayıdaki ayak bağlama, sürükleme hareketi, 3 adım ilerlerken vücudun belden öne eğilmesi oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
AHMET BABAT
ŞAHİN DERE BENT
YUSUF DERE BENT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DERE BENT

DERLEME TARİHİ
08/08/2007

NOTAYA ALAN
HATİCE FATOŞ DERE BENT

CERİT ÜÇ AYAĞI

ÜÇ AYAK

Yöresi :
Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Mehmet YILDIZLI
Adem ONARAN

♩ = 104

Ritim Motifleri

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

Ritim Notası

4.2.1.5.5. Arabi Çiftetelli

Yöresi: KahramanmaraşÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Sıfat) Araplarla ilgili, Araplara özgü olan.
(Bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kişi Yusuf DERE BENT-ğahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Dügünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Bilinmiyor

Ezginin Özellikleri: La kararlı misket dizidir. Ses aralığı la-re arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: 2A+2B+C+2A+2B

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+6

Oyunun Bölümleri: Yürüme, Gezinme ve Yürüme

Adım Anlatımı: Sağ ayakla bağılayarak 3 adım alındıktan sonra sol ayak sağın yanına çekilir, biraz öne çıkarılıp topuk vurulur ve yerine basılınca sağ ayak yerden kalkar ve adım cümlesi başa döner.

II. Adım Cümlesi: Sağ ayakla bağılayarak 2 adım alındıktan sonra 3 ve 4 sayısı içerisinde sağ-sol-sağ ayakla taban basılır, sonrası ilk adım cümlesindeki gibidir.

III. Adım Cümlesi: (Gezinme) Halay bağıyalınız veya bir- kaç kişyle çiftetelli oynarken halaydakiler sağ ve sol ayak basıp alkış tutarlar.

IV. Adım Cümlesi: 2. adım cümlesindeki gibidir. 3 de iki kez diz bükülür 4 de harekete es verilir, sonrası aynıdır.

V. Adım Cümlesi: 4. adım cümlesiyle aynıdır, sadece 5. sayıda topuk vurulur sonra sola doğru bir kez daha vurulur.

Adım Ezgi Uyumu: Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmıştır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuğ şekli: Küçük parmaklardan tutuğup, dirsekler bükülü eller omuz veya göğüs hizasında ya da aşağıdadır.

Kültürel Doku ve Sunum: Diz bükülmeleri, sol ayaaktaki topuk vuruğları, gezinme bölümündeki (çiftetelli) sololar ve bu sırada halaydakilerin alkış vurması oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖREME
K.MARAS / ÇAĞLAYANCIĞI

KAYNAK
SAHİN KÖÇGÜS
MEHMET YILDIZLI
ADEM ONARAN

DERLEYEN
HATİCE FATMA DEREBENT

DERLEME TARİHİ
06/08/2007

NOTAYA ALAN
ADIL ÇETE

ARABİ ÇİFTETELLİ

Not: Yukardaki ezgilerden sonra züsmâ serbest gezinmeler yapar ve tekrar ana ezgiye dönerek oyun tamamlanır

ARABİ

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Şahin KÖÇEGÜN
Adem ONARAN

Derleven-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

♩ = 120

Ritim Motifleri

Ritim Notası

Gezine Bölümü

4.2.1.5.6. ğenola

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: Düğünün Ėa olması anlamındadır.

Derleyen: Hatice Fatoğ DEREBENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kiği Yusuf DEREBENT-Ėahin DEREBENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DEREBENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Bilinmiyor

Ezginin Özellikleri: Re asma kararlı kerem dizidir. Ses aralığı do-sol arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: A+B+C

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+12

Oyunun Bölümleri: Yürüme, Sürükleme ve Hoplatma

Adım Anlatımı: Sağ ayakla bağlayarak 3 adım ilerlenir, havada kalan sol ayağın pençesi 3 kez vurulur ve geriye doğru sol ayakla bağlanarak 3 adım basılır, havada kalan sağ ayağın pençesi sol ayağın yanına vurulup (bağlama) çekilir. Aynı hareket bir kez daha yapılır ve sağ ayak havada kalarak adım cümlesi bağadöner.

II. Adım Cümlesi: Ėık 3 sayıda sürükleme yapılır, diğerleri aynıdır.

III. Adım Cümlesi: 2. adım cümlesinin hoplatması yapılır.

Adım Ezgi Uyumu: Birebir uyumludur

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuğ Ėekli: Küçük parmaklardan tutulup, dirseklerden bükülerek, eller omuz hizasındadır.

Kültürel Doku ve Sunum: Sol ayaktaki 3 kere vuruğlar 3 adım ilerlerken vücuttaki belden eğilmeler, Sürüklemeler, basıp yükselmeler oyunun kültürel dokusunu oluğurmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
YUSUF DEREBENT
ŞAHİN KÖÇEGÜN
ADEM ONARAN

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREBENT

DERLEME TARİHİ
AĞUSTOS 2007

NOTAYA ALAN
HATİCE FATOŞ DEREBENT

ŞENOLA

ŞENOLA

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Şahin KÖÇEGÜN
Adem ONARAN

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

♩ = 112

Ritim Motifleri

Ritim Notası

4.2.1.5.7. Hoğ Blezik

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Sıfat) Hoğ;Beğenilen, duyguları okĖayan, zevk veren. Bilezik: Ėki borunun ucunu birleğtirmeye yarayan halkaya benzer parça. (Bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kiği Yusuf DERE BENT-Ėahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Bilinmiyor

Ezginin Özellikleri: Si kararlı misket dizidir. Ses aralığı si-mi arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: A+2B

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+10

Oyunun Bölümleri: Yürüme, Sürüklenme ve Hoplatma

Adım Anlatımı: Sağ ayağın pençesiyle, sol ayağın soluna sonra sağına ve 3. de ise sol ayağın dizine sağ ayağın bileği vurulurken sol diz bükülür. Sağ ayakla bağlanarak 3 adım ilerlenir ve sol ayak yere vurularak havadaki sol ayakla beraber 3 adım geriye basılarak çıkılır. Bir adım cümlesi yapılmığtır.

II. Adım Cümlesi: Ėk adım cümlesindeki 3 adım ilerleme ve geriye çıkma sayılarında sürüklenme yapılır.

III. Adım Cümlesi: 2. adım cümlesinin hoplatması yapılır.

Adım Ezgi Uyumu: Birebir uyumludur

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuğ Ėekli: Küçük parmalardan tutulup, dirseklerden bükülerek, eller omuz hizasındadır.

Kültürel Doku ve Sunum: Adımdaki üçlü hareket, diz kırma, sürüklenme, yükselme ve sıçramalar, ritmin üçerli birimden oluşması, oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
ADEM ONARAN
AHMET BABAT
MEHMET YILDIZLI
ŞAHİN DERE BENT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DERE BENT

DERLEME TARİHİ
EYLÜL 2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

HOŞ BİLEZİK

HOŞ BİLEZİK

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Şahin KÖÇEGÜN
Mehmet YILDIZLI

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

♩ = 116

Ritim Motifleri

Ritim Notası

4.2.1.5.8. Cerit Kırıkhanı

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Adı: Kırıkhan

Sözcük Anlamı: (Ğim) Hatay'a bağı ilçelerden biri. (bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kiğı Yusuf DERE BENT-ğahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Elif DERE BENT-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Coğkıyu, sevinci, kutlamayı anlatır.

Ezginin Özellikleri: La kararlı kerem dizidir. Ses aralığı la-mi arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: 3(2A+B)

Sayısal Anlatımı: 1+2,1+2+...+6

Oyunun Bölümleri: Yürüme, Topuk, Gezinme, Hoplatma

Adım Anlatımı: Sağ ayak sağa doğru basılıp sol ayak yanına çekilirken alkığ vurulur. Aynı hareket sağ ayak öne ve arkaya biçiminde de yapılır.

II. Adım Cümlesi: Sağ ayak öne basılır sol kalkar, sol ayak basılır sağ kaldırılır, sağ ayak yerine basılır ve sol ayak dizden bükülerek kaldırılır. Sol ayakla öne topuk vurulur ve yerine çekilerek sağ ayak kaldırılır. Çık 3 sayıda kollar öne arkaya sallanır.

III. Adım Cümlesi: Sürükleme hareketi yapılır.

IV. Adım Cümlesi: 2. Adım cümlesinin hoplatması yapılır.

Adım Ezgi Uyumu: Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmığır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek.

Tutuğ ğekli: Küçük parmaklardan tutulup, dirseklerden bükülerek, eller omuz hizasında veya ağğıdadır.

Kültürel Doku ve Sunum: Yürüme adım cümlesi, topuk vurulması ve özellikle halay bağıının kesinlikle solo yaptığı bir oyun olması bakımından sürükleme hareketi, alkığ vurulması oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
ADEM ONARAN
AHMET BABAT
MEHMET YILDIZLI

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREBENT

DERLEME TARİHİ
EYLÜL 2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

CERİT KIRIKHANI

GEL Dİ GE LİN KI NA
SI AĞ LA SIN KIZ
A NA SI AĞ LA
SIN KIZ A NA SI
GE Lİ YOR DÜ GÜN A LA YI KAY NA NA LAR
ÇEK SIN HA LA YI

-2-

OĞLAN BİZİM
KIZ BİZİM
ÇATLASIN KAYNANASI
ÇATLASIN KAYNANASI

4.2.1.5.9. Yanlama (Fıstırma)

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Ğim) Yanlamak iĞi(bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DEREENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak KiĞi Helete Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DEREENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: TMDK-2008

Oyunun Öykülenmesi: Coğkıyu, sevinci, kutlamayı anlatır.

Ezginin Özellikleri: Garip dizidir. Ses aralığı la-do arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: 4(2A+B+C+2D)

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+6

Oyunun Bölümleri: Hoplatma, Gezinme ve Hoplatma

Adım Anlatımı: Sağ ayakla bağlayarak 3 adım alınır ve önce sol ayak öne uzatılıp yerine getirilir. Dizler sola doğru bükülerek vurgu yapılır. Ök 3 sayıda kollar öne arkaya sallanır ve omuz hizasına kaldırılır.

II. Adım Cümlesi: (Gezinme) sağ ayak sağa basılarak sol ayak yanına çekilir ve alkığıtutulur. Ya da üç adım ilerlenip sol ve sağ ayak öne atılır. Halay bağ soloya çıkar.

III. Adım Cümlesi: Ök adım cümlesi yerinde dizlerden yaylanarak yapılır. Eller kenetlidir.

Adım Ezgi Uyumu: Ezgi motifleri düzenlenerek uyum sağlanmığır.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek veya çemberde ilerleyerek.

Tutuğğekli: Küçük parmaklardan tutularak veya eller ağğıda, bel hizasında kenetlenerek.

Kültürel Doku ve Sunum: Tutuğğekli, ayak atığlar veya yerinde yaylanmalar oyunun kültürel dokusunu oluğturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT
KAYNAK
YÖRE DÜĞÜNLERİ

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREVENT
DERLEME TARİHİ
EYLÜL 2007
NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

YANLAMA
(FİSTİRMA)

YANLAMA (FISTIRMA)

Yöresi : Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi : Şahin KÖÇEGÜN
Adem ONARAN

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

♩ = 132

Ritim Motifleri

Ritim Notası

Gezinme Bölümü

4.2.1.5.10. Dokuzlu

Yöresi: Kahramanmaraş Çağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Sıfat) dokuz parçadan oluşun, kendinden herhangi bir Çeyden dokuz tane bulunan.(bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 08.08.2007

Kaynak Kiği Yusuf DERE BENT-ğahin DERE BENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: Çağlayancerit Halk Eğitim Merkezi-2008

Oyunun Öykülenmesi: Çkbaharın geliğini coğkıyu anlatan bir oyundur.

Ezginin Özellikleri: la kararlı kerem dizidir. Ses aralığı la-re arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: A+3B+A+B+A

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+10

Oyunun Bölümleri: Hoplatma

Adım Anlatımı: Sol ayakla öne bir kere topuk vurulup yerine çekilirken, sağ ayak öne çıkarılır. Sağ ayağın topuğuyula öne, sağ yana ve yerine 3 kez topuk vurulur. Bu hareket serisi 3 kez yapılırken, sol ayak üzerinde sekilir. En son olarak sağ ayakla bağılayıp 3 adım alınır

Adım Ezgi Uyumu: Birebir uyumludur.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa doğru ilerleyerek.

Tutuğ gekli: Eller omuzda veya küçük parmaklardan tutulu, dirsekler bükülü tutuğ gekli.

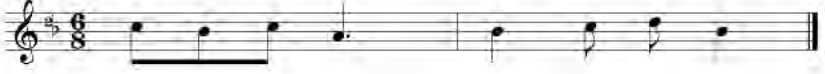
Kültürel Doku ve Sunum: Tutuğ gekli, topuk vurmalar oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

DOKUZLU

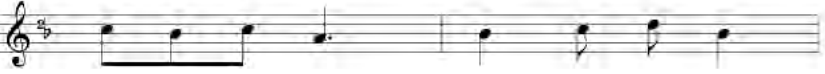
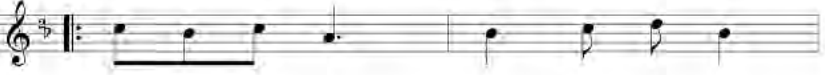
Yöresi: Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi: Şahin DEREBENT

Ezginin Motifleri

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatuş DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

Ezginin Uyum Notası

DOKUZLU

Yöresi: Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi: Adem ONARAN

Ritim Motifleri

Derleven-Notaya Alan
Hatice Fatos DEREBENT
Derleme Tarihi
08.08.2007

Ritim Notası

4.2.1.5.11. Uçurum

Yöresi: KahramanmaraşÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Ğim) Dik ve derin yamaç. Mecaz büyük fark, ayrılık (bkz. Tdk sözlükleri). Bu oyun halay dağılsın diye oynanan bir oyun olduğu için, mecaz anlamındaki ayrılık (halaydan ayrılma) ifadesi yerine kullanılmıŒ olabilir.

Derleyen: Hatice FatoŒ DEREENT

Derleme Tarihi: 04.08.2007

Kaynak KiŒi Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice FatoŒ DEREENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: Çağlayancerit Halk Eğitim Merkezi-2008

Oyunun Öykülenmesi: Bu oyun halay dağılsın diye oynanan bir oyun olduğu için, mecaz anlamındaki ayrılık (halaydan ayrılma) ifadesine anlatır.

Ezginin Özellikleri: la kararlı kerem dizidir. Ses aralığı la-mi arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: A

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+8

Oyunun Bölümleri: Hoplatma

Adım Anlatımı: Sağ ayakla baÇayarak 2 adım alınır ve çift düğölüp sağ ayak kaldırılır. Sonra sırasıyla sağ ve sol topuk öne vurulur.

Adım Ezgi Uyumu: Birebir uyumludur.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek veya çemberde ilerleyerek.

TutuŒ ğekli: Eller belde, arka arkaya sıralanarak.

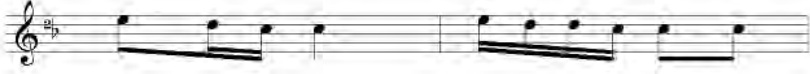
Kültürel Doku ve Sunum: Dizim ğekli, ayak atıŒlar, topuk vurmalar oyunun kültürel dokusunu oluŒtırmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

UÇURUM

Yöresi: Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi: (Hitir) Mehmet YILDIZLI

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
04.08.2008

Ezginin Motifleri

Ezginin Uyum Notası

UÇURUM

Yöresi: Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi: Adem ONARAN

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatıma DEREBENT
Derleme Tarihi
04.08.2008

Ritim Motifleri

Ritim Notası

4.2.1.5.12. Sincari

Yöresi: KahramanmarağÇağlayancerit

Sözcük Anlamı: (Ğim) eskimiğArapça sinn; yağ(bkz. Tdk sözlükleri)

Derleyen: Hatice Fatoğ DEREBENT

Derleme Tarihi: 04.08.2007

Kaynak Kiği Yusuf DEREBENT-ğahin DEREBENT-Mehmet YILDIZLI-Yöre Düğünleri

Düzenleyen: Hatice Fatoğ DEREBENT

Düzenleme Yeri ve Tarihi: Çağlayancerit Halk Eğitim Merkezi-2008

Oyunun Öykülenmesi: Coğkyu, sevinci, kutlamayı anlatmaktadır.

Ezginin Özellikleri: la kararlı kerem dizidir. Ses aralığı la-mi arasındadır.

Ezginin Öykülenmesi: 4A+4B

Sayısal Anlatımı: 1+2+...+4

Oyunun Bölümleri: Hoplatma

Adım Anlatımı: Sağ ayakla bağlayarak 3 kez sırayla topuk vurulur, dördüncüde topuk vurulup harekete es verilir. Sonra tekrar aynı ayakla bağlayarak devam edilir. Topuk vuruğlarda diğey ayakta sekilir.

II. Adım Cümlesi: 1. adım cümlesi ile aynıdır. Sadece harekete es verilmez, yerine bir kez daha topuk vurulur.

Adım Ezgi Uyumu: Birebir uyumludur.

Oyun Aracı: Mendil

Biçim: Yarım ay biçiminde sağa ilerleyerek veya çemberde ilerleyerek.

Tutuğ çekli: Herhangi bir tutuğ yoktur. Arak arkaya sıralanarak oynanır. Eller beldedir.

Kültürel Doku ve Sunum: Dizim çekli, topuk vuruğları oyunun kültürel dokusunu oluşturmaktadır, sunumda dikkat etmek gerekir.

SİNCARİ

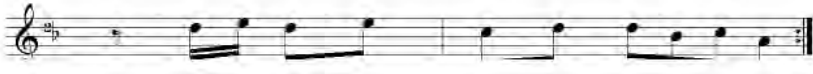
Yöresi: Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi: (Hıtr) Mehmet YILDIZLI

Derleyen-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
04.08.2008

Ezginin Motifleri

Ezginin Uyum Notası

SİNCARİ

Yöresi: Kahramanmaraş-Çağlayancerit
Kaynak Kişi: Mehmet YILDIZLI

Derleven-Notaya Alan
Hatice Fatoş DEREBENT
Derleme Tarihi
04.08.2008

Ritim Motifleri

Ritim Notası

4.2.1.5.13. Yaklaşım

Üçenin tarihine bakıldığında Cerid ağıretini Orta Asya'dan göç ettikten sonra uzun yıllar göçebe yaşamı, yazın yaylalarda kışın sıcak yerleşim yerlerinde konaklamıştır. Zamanla yerleşik hayata geçen ağıret Anadolu'ya dağılmıştır. Örneğin *Kırıkkale'nin Keskin dolaylarında yaşayan Cerid aşiretine mensup topluluklar bulunmaktadır*.¹ Bozlak türkülerinin kaynakları arasında Keskin ilçesi önemli bir yer tutar. Çağlayancerit'te yaptığım türkü ve uzun hava araştırmalarında, uzun hava türlerinin bir bölümünün bozlaşımın bir çeşidi olan garip Bozlak olduğu ortaya çıkmıştır. Düz oyununda okunan uzun havaların bir kısmını garip bozlaşım, bir kısmını da barak uzun havaları oluşturmaktadır. Cerid ağıretinin yaşadığı yerler de benzer özellikleri kültürel dokularında halen görülmektedir.

Cerid adının kaynağı ile ilgili kitabımızın girişinde birbirini destekleyen iki yaklaşımdan bahsedilmiştir. Bu yaklaşımlara Halk Bilimi çerçevesinde katkıda bulunmak istiyorum. Oğuz Kağan Destanında boyların isim alırken karakter özelliklerine göre aldıkları bilinmektedir. Cerid ağıretine mensup insanların da sözcük anlamındaki gibi becerikli, eli çabuk, cesur özellikleri görülmektedir. Kız ve erkek çocuklarına küçük yaşta iğne öğretip yaptırılarak el becerilerinin gelişimi sağlanır. Çünkü ilçede becerikli olmak önemsenmektedir. Gelin alırken hamarat olup olmadığı özellikle araştırılır. Bu nedenle özellikle de kız çocuklarının iğne yapabilmeye becerisi geliştiği diye mutfaktaki iğne yardımcı olması sağlanır. Erkek çocuklara ise tarlada veya evde iğne verilerek becerisi geliştirilir. Halay bağlamının solo hareketlerinde de benzer özellikler söz konusudur. Oyunu oynarken bir iğne yapıyor muydu ciddiyeti ile becerikli bir tavır sergilenmektedir. Bu kızların yüz ifadesi, el-kol ve vücut koordinasyonları gözlemlendiğinde hamarat bir tutum görülmektedir. Hamarat olmak bir iğne güzel yapabilmek, yakıştırabilmek anlamındadır. Bu bağlamda oynayan insanın tavrı ve hareketleri yakıştırıcıdır. Cerid ağıretinin bu karakter özelliklerinin izleri, iğne veya eğlence ortamlarında halen gözlemlenebilir.

Üçede oyun oynamak, halay çekmek önemsenmektedir. Bir düğüne gidip halaya katılmak düğün sahibine destek

¹ SAKALLI, Ahmet. „Cerid Ağıretini ve Çağlayancerit Üçesi“ KSÜ Tarih Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, sayfa: 16, Kahramanmaraş 2003

anlamındadır. Yukarıda belirtildiği gibi; yöre halkı oyun oynarken kendine yakıtır. HUYUNCI'na, oyun-ciddiyet antitezi bir kere daha sorgulanmalıdır¹. Oyunu oynarken, kutsal bir görev, en iyi şekilde yapılması gereken bir iş edası ortaya çıkmaktadır. Bu düğünceyi destekleyen başkibir düğünce'nin sahibi de Yrd. Doç. Dr. Türker EROĞLU'dur. EROĞLU'nun; „Oyun bir ritüel, bir tören olduğu zaman bir görev veya ödev olmaktadır“² ifadesi yöre insanının oynarken sergilediği tavrı anlatmaktadır. Çünkü oyun dışı kalanlar; oyunu, oyuncu kadar ciddiye almazlar. Oyunun içinde olmakla görev başlar. Oynarken bu görevi en iyi şekilde yapmaya çalışmaları, hareketlerinden ve yüz ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yörede oyun oynamayı bilmeyen, beceremeyen halaya katılmaz. Halaylarda adımların genel hareketlerinde bir bütünlük, beraberlik olmasının sebebi de budur.

Bazı oyunların derinlikleri hareket veya ezgilerinden hissedilir. Dokuzlu oyunu da bu oyunlardan biridir. Burada örnek olarak dokuzlu oyununun kökenine bir yaklaşımda bulunmak gerekirse; dokuzlu kelimesi sözcük olarak „Dokuz parçadan oluşan, kendinden herhangi bir şeyden dokuz tane bulunan“ anlamındadır.³ Gaziantep yöresinde de benzer biçimi görülmektedir. Anlatımı, ezgi benzerliği ve oyunun dokusu incelendiğinde aynı kökte birleştiği anlaşılmaktadır. *Eski Türklere göre gök, 9 kat idi. Dokuz, sayısı Türklerin en eski ve en kutlu sayılarıydı. Bu dönemde 9 gezegen ile takvim düzeninin de rolü vardı.*⁴ Türklerin eski törenlerinde ve birçok uygulamalarında 9 rakamı geçmektedir. *Yakutlarda, ilkbahar ve sonbaharda tüm soyun katıldığı törenlerde kımız ve kurban sunulur. Tören dokuz gün sürer. Bu törene Ay ve Güneş Bayramı da denir. Sonbahar bayramı kötü ruhlardan korunma amacı ile yapılır. İlkbahar ayinine Şamanla birlikte dokuz masum kız ve dokuz masum erkek katılır. Bu masumlar Şamanın göklere yolculuğunda yardımcı*

¹ HUYUNCI, Johan., Homo Ludens, Oyunun Toplumsal Görevi Üzerine Bir Deneme, sayfa: 22, İstanbul 1995

² EROĞLU, (Yard. Doç. Dr.) Türker. Türk Halk Oyunları El Kitabı, sayfa: 7, İstanbul 1999

³ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük

⁴ ÖGEL, (Prof. Dr.) Bahaeddin. Türk Mitolojisi, II. Cilt, sayfa: 162, Ankara 2006

olurlar.¹ Buradaki 9 masumların ğamana yardımcı olmak için ayine katıldıkları düĞünüldüğünde, dokuzlu oyununun kökenini bu törenlere dayandırmak mümkündür. Bu kiĞilerin ayin sırasında yaptığı hareketlerin ne olduğunu bilmek imkansız olabilir. Çünkü zaman içerisinde deĞiĞen toplum, kültür ürünlerini de yeniden Ğekillendirir. Fakat bu oyun incelendiğinde anlatımı ve bazı hareketleri bize bir yaklaĞımörneĞi sunabilir. Dokuzlu oyunun ilk hareketinde 3 kez selamlama vardır; ateĞe aya ve güneĞe selam olarak kabul edilebilir. Törenlerde kutsal değerlere; kurbanlarını sunup, selamladıkları bilinmektedir. AteĞ, Ay ve GüneĞ; eski Türklerin kutsal gördükleri kavramlardandır. 9 kiĞiden oluĞan bu topluluğun Ay ve GüneĞ Bayramında ki hareketleri, Dokuzlu oyununun kaynağı olabileceğini destekleyen izler taĞımaktadır.

Sinemlili, Üçayak, SarhoĞ, Ğenola, HoĞ Bilezik, Arabi, Kırıkhan, Kelo, Uçurum, Koyseri, Kırıkhan, Çamurdöken, Dokuzlu, Sivaslı, Lorke, Nare, Halay gibi oyunlar üç adım ilerleyerek oynanır. Üçayak kelimesi saç ayağı anlamına da gelmektedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde '*saç ayağı*' kelimesinin Anadolu da '*üç basdı*' anlamına geldiğini yazmıştır.² Saç ayağı yerine eskiden ateĞ üzerine üçtaĞ konularak yemek piĞirilirdi. Yörede halen üçtaĞ da kullanılarak yemek yapılmaktadır. Bu durum bize oyunun oynandığı alan ve toplanma sebebi olan törenler ile oyun hakkındaki iliĞkinin ortaya çıkmasına ıĞık tutmaktadır. Bir de adım karakteri olarak, köken araĞtırması ortaya çıkarsa oyunun bütünsel olarak açıklanması, tanımlanması kolaylaĞacaktır. Fakat daha önce de belirttiğim gibi toplumsal deĞiĞimlerden dolayı insanların oynarken ki ifade biçimi de zaman içerisinde deĞiĞebildiğinden henüz bu konuyla ilgili sürükleyici geniĞbir kaynak ortaya çıkmamıştır. Üçayaklı ilerleyen oyunların kökeni ateĞiçindeki „üç basdı“ ile bağlantılı olabileceği gibi yaygın bir yaklaĞım olan „hayvan taklidi“ de olabilir. *İlkel totemizm döneminde hep dört ayaklı; koyun, at, öküz gibi hayvanları totem olarak alan Türkler halay ve bar türlerinin temel motifi olan 'üçayak'ın ve 'sekme'nin doğmasına sebep olmuşlardır. Yine çeşitli yörelerimizde görülen halk oyunlarındaki 'çömelme' ile oluşturulan figür dizilerinde*

¹ ĞENER, Cemal. Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini Ğamanizm, sayfa: 59, Ğstanbul 1997

² Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler. MEB 100 Temel Eser, sayfa: 167, Ankara 2005

oyuncular küçük sıçramalarla, eller üzerinde yürüyüp ayak hareketleri ile bir hayvan yürüyüşünü simgelemektedir. Bu canlandırma biçimlerinde halk oyunlarının ana motiflerine dört ayaklı hayvanların etkisinin ne derece olduğu açıkça tespit edilebilmektedir.¹ İnsanın doğayla, insanın insanla ve insanın hayvanlarla olan ilişkisini bireyin veya toplulukların taklit yoluyla oyunlara yansıttığı bilinen bir gerçektir. Kendi etrafındaki hayvanların hızlarını, kuvvet ve kurnazlıklarını ve onların (hayvanların) kendilerini koruma kabiliyetlerini gözleyerek onların derilerini giyip, hareketlerini taklit etmeye başladılar. Bu hayvan danslarının ilk safhasıydı. Bu dansların izleri hala Avrupa'da görülmektedir.² Göçebe yağan Cerid ağıri genellikle hayvancılıkla uğraştığı için hayvanları taklit etmeleri mümkündür. Üç ayaklı oyunlar kümesine; hayvanları taklit ederek yapılan hareketlerle bağlayıp, günümüzdeki oyun biçimine dönüşen köklü oyunlar diyebiliriz. Şaman, hayvanı hareket ve sesle taklit etmekle yetinmez, ayı olmak için ayı postu giydiği de görülür.³ Şamanın törenlerde hayvanlardan yardım aldığı, kutsal gördüğü hayvanlar olduğu bilinmektedir. Bu hayvanları taklit etmesi de ritüel sırasında olağan bir durumdur. Bir bağla örnek ise sallama oyunundaki adım karakterinde görülür. Oyundaki çöküş bölümü devenin çökerken yaptığı hareketlere benzer. Ayrıca bu oyundaki öne geri sallanmalarda devenin yürüyüşü taklit edilmiş olabilir.

Günümüzde oynanan ğirvani, Düz oyunuyla iç içe geçmiş gibi görünse de 2. adım cümlesi olduğu kanısındayım. Gaziantep ğirvani de bu adım karakteri ile aynıdır. ğirvaniler genellikle Düz oyunundan sonra yaygın olarak oynanır. Bu durum yörede de böyledir. Adana, Gaziantep, Osmaniye, Kahramanmarağtaki ğirvaniler konusunda araştırma yapan Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Muzaffer SÜMBÜL“de aynı görüşü benimsemektedir. Yaptığım araştırmalar ve gözlemlerimden yola çıkarak, ğirvani“nin Düz oyununun devamı olduğu düşünüyordum.

¹ EKMEKÇİÖĞLU, Ğmail. BEKAR, Cüneyt. KAPLAN, Metin. Türk Halk Oyunları, sayfa: 20, Ğstanbul 2001

² EROĞLU, (Yard. Doç. Dr.) Türker. Halk Oyunları El Kitabı, sayfa: 28, Ğstanbul 1999

³ AND, Metin. Oyun ve Büğü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı, sayfa: 93, Ğstanbul 2003

4.2.1.6. Yöre Dügünlerinde Oynanan Seyirlik Oyunlar ve Gmelenmesi

Ülkemizde köy seyirlik oyunları metinli veya metinsiz tiyatral özellikleri olan oyunlar olarak ele alınmıştır. Köy seyirlik oyunlarının sınıflandırılması ile ilgili ilk çalışmayı yapan Ahmet Kutsi TECER'dir. TECER, tasnifi 2 ana başlık altında toplamıştır. Zamanla oyunlar araştırıldıkça bu tasnif yetersiz kalmıştır. Köy seyirlik oyunların tasnifi konusunda en geniş bilimsel çalışmayı „Anadolu Dramatik Oyunlar“ başlığı altında Prof. Dr. Metin AND incelemiştir. AND, tasnifi oyunların konu içeriklerine göre yapmış, ayrıca seyirlik oyunların oynandığı törenlere göre de incelemiştir.

Yöredeki seyirlik oyunlar incelendiğinde bu tasniflerin yeterli gelmediği görülecektir. Dügünlerde odada veya meydanda oynanan, tiyatral özelliklerin yanında dans özelliği de olan fakat halk oyunları türleriyle uyuşmayan eğlence amaçlı yapılan oyunlar vardır. Bu tür oyunlar ülkemizin her coğrafyasında görülür. Halk Biliminin herhangi bir başlığına yerleştirilememiş günümüzde de yaşanan bu oyunların en yakın disiplin altına konulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yüzük (yüksük) oyununu ele aldığımızda genellikle odada oynanan, dikkat gerektiren, yakalanmamak için mimikleri kullanarak veya kullanmayarak rol yapılan, müziksiz bir eğlence oyunudur. Dans özelliği yoktur. Türkiye'de bu tür oyunların „köy seyirlik oyunları“ başlığı altında incelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu oyunların çeşitliliği ve özellikleri incelendiğinde birbirinden farklıdır. Fakat ortak özelliklerine bakıldığında seyirlik oyunlar başlığında kümelendirilebilir. Oyunlardan bazıları müzik eşliğinde bazıları eşiksiz orta oyun biçimindedir. Müzik eşliğinde oynanan oyunlarda, kendi içerisinde hareketleri serbest veya ritimli olarak değişiklik göstermektedir. Örneğin; Sinsin oyunu bir halk oyunları çeşidi olup, herhangi bir tür özelliği taşımayan bir oyundur. Oyunun özelliklerine bakıldığında halk oyunları türlerinin (Halay, Bar, Zeybek vb.) karakterlerini yansıtmamaktadır. Meydanda oynanan; müzikli, hareketlerin ritimli olması yanında seyirlik özelliği daha fazla olan bir oyun çeşididir. Elbette ki oyunların hemen hepsi seyir içindir. Fakat bir halay düğünü olduğunda seyirden çok halaya katılım ve halayı

halayda izleme özelliği vardır.¹ Seyirlik oyunlardaki özellik ise hem tiyatral hem de oyuna katılımdan çok izlenme yönünün fazla olmasıdır. Bu bağlamda Sinsin oyunu özellikleri bakımından seyirlik oyunlar kümesinde bulunabilir.

Aynı şekilde yine Kartal oyunu da meydana; müzikli, hareketleri ritimli oynanan fakat halay tutuşu olmayan, oynamaktan çok izlenme yönü olan taklit özelliği gösteren bir eğlence oyunudur. Bu tür oyunlar hem Halk Oyunları (dans) özelliği hem de seyirlik oyunlar özelliği göstermektedir. Üçlendiğinde seyirlik oyunlar kümesinde yer almaları gerektiği düşünülmektedir. Halk Bilimi ürünlerine kesin sınırlar çizmenin imkansızlığı bilinen bir gerçektir. Bununla beraber konuları sistematik hale getirmek, öğretme ve yaygınlaştırma açısından kolaylık sağlayacaktır. Seyirlik oyunları buldukları ortama göre genel bir sınıflandırma örneği yapmak gerekirse;

KÖY SEYİRLİK OYUNLARI TASNİFİ

A – Oyun Çıkarma (tiyatro temalı oyunlar)

1- Oda (iç mekan) oyunları

1.1. Metinli oyunlar

a-) Müzik eşlikli

b-) Müzik eşiksiz

1.2. Metinsiz oyunlar

a-) Müzik eşlikli

b-) Müzik eşiksiz

2- Meydan (dış mekan) oyunları

2.1. Metinli oyunlar

a-) Müzik eşlikli

b-) Müzik eşiksiz; giğnan

2.2. Metinsiz oyunlar

a-) Müzik eşlikli

b-) Müzik eşiksiz

¹ KILINÇ, Yılmaz. Gaziantep Üniversitesi TMDK Türk Halk Oyunları Bölümü Halaylar Ders Notları, Gaziantep 2008

B- Dikkat- taklit- güç-eğlence temalı oyunlar

1- Oda (iç mekan) oyunları

a-) Müzik eğli

b-) Müzik eğksiz ; Yüzük, Yasıl yasıl tokmak varyo

2- Meydan (dış mekan) oyunları

a-) Müzik eğli ; Güreğ

b-) Müzik eğksiz ; Dolağ dolağ, Çamı

C- Dans temalı oyunlar

1- Oda (iç mekan) oyunlar

2- Meydan (dış mekan) oyunlar ; Tura, Kartal, Sinsin

Yörede *oyun çıkartan* diye tabir edilen kişiler vardır. Bunlar, düğünlerde seyirlik oyunları yöneten, oyun üreten kişilerdir. Bu kişiler karakter olarak renkli kişiliklere sahip; yörede sevilen, sayılan ve sözü dinlenen yetenekli insanlardır. Oyun çıkartanlar, gelenek haline gelmiş oyunları devam ettirdikleri gibi kendi toplumunun geleneksel yapısına, değerlerine uygun kendi ürettikleri oyunları da sergilemekte ve bu kültüre katkıda bulunmaktadır.

Resim 46– Oyun çıkartan kişilerden (Hitir) Mehmet YILDIZLI

4.2.1.6.1. Yüzük (Nüsük)

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 03.08.2007

Kaynak: Mehmet YILDIZLI-Yöre Dügünleri

Oyun Anlatımı: Genellikle dügünlerde erkeklerin ev içerisinde bir odada oynadıkları iç mekan oyunudur. Herkes odanın yapısına göre kare veya çember Çeklinde oturur. En az 10 kiğİ en fazla 20 erkekle oynanır. Havlunun ya da büyük bir bağötüsünün bir ucu bağlanarak düğümlenir. Bir kiğİ avucuna yüzük alır. Bu kiğİ ortada ilk ebe olarak görevlidir. Oyuncuların hepsi iki elini birleğtİyerek avucunu öne uzatır. Ebe tek tek sırasıyla herkesin avucuna yüzüğü bırakıyormuğ gibi yapar ve içlerinden birinin avucuna yüzüğü gerçekten bırakır. Sonra eline düğümlü havluyu alır. Bir oyuncuya yüzük kimde diye sorar. Odadaki kiğİlerin beden dilinden, tavrından anlamaya çalığırlar Eğer bu oyuncu doğru tahminde bulunursa havluyu alır ve ebe olarak o devam eder. Yüzüğün kimde olduğunu yanlığ tahmin ederse ebe, elindeki havlu ile bu oyuncunun eline bir kez vurur. Tahminde bulunduğu kiğİye tekrar sorar. Oyun bu Çekilde yüzük bulunana kadar devam eder. Yüzük bulununca ebe değİğİ ve oyun devam eder.

4.2.1.6.2. Yasıl Yasıl Tokmak Varyo

Derleyen: Hatice Fatoğ DERE BENT

Derleme Tarihi: 07.08. 2008

Kaynak: ğahin DERE BENT

Oyun Anlatımı: Erkeklerin oynadığı oda oyunlarından biridir. 2 erkek oyuncu vardır. Diğİerleri izleyici olarak bulunur. Ortaya bir yastık bırakılır. 2 erkeğİn gözleri bağlanır. Ellerine ucu düğümlü havlu verilir. Yastığın her iki ucundan tutarlar. Yastığın çekim yönüne göre oyuncular birbirlerinin yerini anlamaya çalığır. Biri diğİerine yasıl (eğİl) yasıl tokmak varyo der ve elindeki havluyla tahmini vuruğ yapar. Aynı Çekilde karğıdaki oyuncu sorar. Oyun bu Çekilde karğıklı vuruğlarla devam eder.

4.2.1.6.3. Dolağ Dolağ

Derleyen: Hatice DEREBENT

Derleme Tarihi: 07.08. 2008

Kaynak: ğahin DEREBENT

Oyun Anlatımı: Dam bağında veya meydanda erkeklerin oynadığı bir oyundur. En az 30-40 kiğiile oynanır. Aralarda bir metre kadar (alanın durumuna göre) boğluk bırakılarak 20 kiği çember oluğturacak ilde oturur. Her oturan oyuncunun arkasında bir oyuncu vardır ve bir oyuncu da boğa bırakılır. Çemberin içinde ucuna küçük minder ya da yastık bağlanmığ kalın iple bekleyen ebe vardır. Bu ipin uzunluğu çemberin dığna çıkacak kadardır. Ebe, değiğ değiğ veya dolağ dolağ dediğinde ayakta ki oyuncular saatin tersi yönünde ilerleyerek bir sonraki oturan oyuncunun arkasına geçmeye alığır.Boğtakalan oyuncu ise bu değiğim sırasında kendine bir yer bulmalıdır. Çünkü oyunda boğa kalan kiğiler ebe tarafında elindeki iple dövülür. Ebe, alttaki üste komutu verince oturanlar ile ayakta duranlar yer değiğir.

4.2.1.6.4. amakır

Derleyen: Ahmet SAKALLI

Derleme Tarihi: 2003

Kaynak: Yöre Düğünleri

Oyun Anlatımı: Tağ ateğte iyice kızdırılır. Kızımığ olan tağı hızla fırlatarak atarlar ve tağı buan birinci olur.

4.2.1.6.5. Maskara (ĐiĐman)

Derleyen: Hatice DEREBENT

Derleme Tarihi: 20.08.2008

Kaynak: (Hıtır) Mehmet YILDIZLI

Oyun Anlatımı: Dam bağında veya meydanda oynanır. Oyundaki karakterler;

- Her yerine kömür karası srlmĞ ĐiĐman.
- 3 tane erkek kadın kılığına girer. ĐiĐmanın kzlarıdır.
- Bir erkek yağlıkadın kılığına girer. ĐiĐmanın eğidir.
- 3 tane de çete giysisi giydirilen erkek vardır.

- ğiĞnanın eli tüfekli inat bir oğlu vardır.
- Muhtar ve 2 aza bulunur.
- 2 asker kılığında erkek

Oyun ncesi hazırlıklar;

Tavuk kesilerek kan alınır ve ĞiĞye doldurulur. ğiĞdeki kan bir hortumun içine konulur. Kadın kılığındaki erkeğin birinin ggsne konulur. Hortumun iki ucu bağlanır. Kömürle ğiĞnan bağı her tarafını simsiyah boyar. ğiĞnan bağının sağ tarafında Karadağ toplusu denilen tabanca bulunur. Bir sahanın (tabak) içine kömür karası konulur. Bu tabak bir kabutla (uzun erkek kabanı) rtlerek dam bağına götürülür. Bu hazırlıklar kimseye gösterilmeden yapılır.

Resim 47– 1970’li yıllarda maskara oyununu oynayan bir grup

ĝiĞnan yalnız olarak dam bağına çıkar. Muhtarı ağırır. Azalar da gelir. „Van“dan geliyoruz, oturma izni istiyoruz“ der. Muhtar ve ahali hoğ geldin eder. ğiĞnan „ben gideyim çocukları getireyim“ der ve kızları karısını alıp dam bağına gelir. Muhtarı

tekrar çağırır. „Biz buranın garibiyiz, kızlarım sana emanet, bir yanlıGık olmasın“ der. Ailesiyle beraber halay çeker. Kızlarına çiftetelli oynatır. Muhtarı tekrar çağırır. „Gençler, kızlara sarkıntılık ediyor“ diyerek, Gıkayet eder. Muhtar zabıt tutar. Gençleri karakola gönderir. İki asker gelir. Arayı bulmayı çalıGır. ğiGnan da affeder. Gece olur ve yatılır. Sabah kalkınca kızın biri kaybolur. ğiGnan, muhtara bildirir. Muhtar kızı kaçırان genci yakalar getirir. Arabuluculuk yapıp, evlendirmek için ğiGnan baGınıikna eder. ğiGnan baGıbir Gat sunar. „Damadın nikah için fotoğrafını çekeceğiz. Eğer çekilen resimde yüzü ak çıkarsa kızı veririm, çıkmazsa vermem“ der. Muhtar da kabul eder. Kız ile oğlanı yere oturturlar. Kaputla damat örtölür. ğiGnan, elini kömür karasına bulayarak, kaputun kolundan damadın yüzüne fotoğrafı çekme bahanesi ile sürter. Muhtarı çağırır. „Cemaat pazarlığımız Gıydu. Ak çıkarsa kızı vereceğim, kara çıkarsa vermeyeceğim. Kaputu kaldıralım“ der ve herkes kömür karası olmuG suratu görür. Oğlan farkında değıldir. ğiGnan, oğlana ayna tutar ve oğlan yüzünü kara görünce GıGırır. Tekrar halaylar çekilir. Gece olur ve yatılır. Sabah olunca 2 kız kaybolur. ğiGnan, çeteleri kızları bulsun diye gönderir. Çeteler kızları getirir. ğiGnan, „sizi kim kaçırdı“ diye sorar. Kızlar inkar eder ve söylemez. Israrla tekrar sorar ama kızlar söylemez. Kızın birin yere yatırır. Boğazından tutup, bıçağı boğazına dayar. Kanlar fıGkırır. Gıleyenler ne olduğunu anlayamaz. Kestiğı hortumdur. ğiGnanın eGi ağlamaya baGlar Muhtar zabıt tutar ve ğiGnanı cezaevine götürür. Kızlar da bakılmak üzere muhtara teslim edilir.

4.2.1.6.6. Tura

Derleyen: Ahmet SAKALLI

Derleme Tarihi: 2003

Kaynak: Yöre Düğünleri

Oyun Anlatımı: 40-50 metrelik mesafede bir kiGiarkada bir kiGiönde, örme kıl ipiyle bir kiGikaçar, peGinde gelen bir kiGi onu döver, dövülen ipi kendi tarafına atar. Kendi grubundaki arkadaşıda kendini döveni döver ve oyun bu biçimde devam eder. Bu oyun katı kuralları olan sert bir oyundur.

4.2.1.6.7. Güreğ

Derleyen: Ahmet SAKALLI

Derleme Tarihi: 2003

Kaynak: Yöre Düğünleri

Oyun Anlatımı: Düğünlerde güreği yöneten kiği güreğten anlayan (genelde pehlivan) herkesçe sevilip sayılan biridir. Yöneten kiği ortaya bir genç çıkarır. Çıkana denk olabilecek (fizik ve yağ olarak) bir kiği gönüllü de çıkabilir, gönülsüz de çıkarılabilir. Güreğsüresince bir kiğiancak üç kiğiyle güreğbilir. Bir bağkası çıkarılarak oyun devam eder.

4.2.1.6.8. Kartal

Derleyen: Hatice Fatoğ DEREBENT

Derleme Tarihi: 20.08.2008

Kaynak: (Hıtır) Mehmet YILDIZLI

Oyun Anlatımı: Bir kiği önde, elinde uzun sopa diğerleri arkada ve herkesin elinde küçük sopa, arka arkaya dizili bir Ėilde sıralanır. Genellikle 10 kiği ile oynanır. Grup oynayarak ilerlerken öndeki sopasıyla arkaya doğru vuruğlar yapar. Arkada ki oyuncular ellerindeki sopalarla kendilerini korumaya çalığırlar

4.2.1.6.9. Sinsin

Derleyen: Hatice Fatoğ DEREBENT

Derleme Tarihi: 04.08.2007

Kaynak: Yöre Düğünleri

Oyun Anlatımı: Meydanın ortasına büyük bir ateğ yakılır. Bir kiği ateğin etrafında dönerek oynar. Diğer erkekler herhangi bir düzen olmadan dağınık bir Ėilde ayakta dururlar. Bu kiğiler bazen alkığ vurarak oyundakilere eğlik ederler. Ateğin üzerinden atlamak da yaygın görölen bir harekettir. Ortadaki oyuncu kalabalığa doğru dönerek, el-kol motifleriyle meydana birinin çıkması için kıkırtıcı davranığlar sergiler. Kalabalıktan bir kiği birden ortaya atlayarak, oynayan kiğiye vurup (omzundan, sırtından vb.) oyun dığı bırakır ve bu kiği oyuna devam eder. Burada önemli olan oyundaki kiğiyi saf dığı bırakacak oyuncunun ortaya çıkarken aniden, fark ettirmeden, habersiz olarak oyuncuyu yakalamasıdır.

Resim 48– Sinsin oyunu

Resim 49– Sinsin oyunundaki kovalamaca

Anadolu da gece ateş etrafında oynanılan Sinsin oyunu, bazı bucaklarımızda aynı zamanda kayın ağacı anlamına gelmektedir¹. Kayın ağacı Türklerin kutsal ağaçlarından biridir. İnanişe göre Tanrı, kendi haberlerini kayın ağacı yolu ile gönderirdi. Bütün şaman ayinlerinde kayın ağacı yer alır². Oyun sırasındaki avuç içinin yer ve gökyüzüne çevrilmesi Orta Asya Türklerinin yer ve gök kutsallığının sembolü olarak tanımlanabilir. Sinsin oyununun olmazsa olmazı meydan ortasındaki büyük ateştir. 'Tarihi kaynaklar incelendiğinde, Türklerin eskiden beri ateşte temizleyici bir kuvvet gördükleri söylenebilir. Ayrıca ateşin kötü ruhlardan, yani hastalıklardan koruyan bir özelliği olduğu inancı bulunuyor'... 'Şaman inancında hemen hemen her törende mutlaka ateş bulunur'.³ Şaman kelimesinin köken araştırmasında (etimolojisinde) birçok tez vardır. Bu tezlerden birinin sahibi araştırmacı Nioradze; ŞAMAN veya SAMAN'ın 'coşmuş, durmadan oynayan, bir oraya bir buraya sıçrayan kişi' anlamına geldiğini ifade etmektedir.⁴ Araştırmacı Metin AND, "Oyun ve Bügü" kitabında, sinsin oyununun spor ve çeviklik yönünü vurgulamaktadır. Oyunun hareket yapısındaki vurup kaçmalar çeviklik ya da güç olarak algılanmamalıdır. Çünkü sembolik bir harekettir. Çocuk oyunlarının bazılarında da (örneğin saklambaç oyununda) görülen el vuruşlar oyuncuyu oyun dışı bırakmak için yapılan bir davranıştır. Aynı mantıkla Sinsin oyunundaki vuruş, ortadaki oyuncuyu alan dışına çıkarmak ve kendisinin devam edeceğini anlatan bir harekettir. Zaman içerisinde kişilerin kendini gösterme, yiğitlik olgusunu ifade etme duyguları bu oyunda hareketlerin abartılmasına sebep olmuş olabilir. Çünkü bireysel oyunlarda bu durumun ortaya çıkması kaçınılmazdır. Fakat Sinsin oyunu iyi gözlemlendiğinde bir ayin, ateş etrafında dans eden bir Şaman görülür. Gaziantep ve Adıyaman'da da bu oyun incelendiğinde adım karakteri, anlatım ve biçim açısından bu bölgede aynı özellikleri yansıtmakta, toplumlara göre geliştirilerek, adım karakterinde ve ezgi yapısında çeşitlenmeler görülmektedir. Hareket yapısı olarak elin kullanış biçimi

¹ GAZÖMÇAL, M. Ragıp., Türk Halk Oyunları Kataloğu, III. Cilt, sayfa: 160

² Türk Şamlar Aile Derneği, Şamlar Postası, Ocak-Şubat 2003, sayı:1, sayfa:7

³ ŞENER, Cemal. Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini Şamanizm, sayfa: 44-61, İstanbul 1997

⁴ ŞENER, Cemal. Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini Şamanizm, sayfa:16, İstanbul 1997

Gaziantep Sinsin'le benzerlik gösterse de, adım ve ezgi olarak Adıyaman Sinsini oyununa daha yakındır. Netice de Sinsin oyununun yöresi ne olursa olsun özellikleri bakımından köklerinin aynı olduğu açıktır.

4.2.2. Çağlayancerit Düğünlerinde Kullanılan Sazlar

Yörede genel olarak düğünlerde davul-zurna çalgıları kullanılır. Bunun yanında def, kaval, bağlama gibi sazlar da oyunlara eşlik etmiştir. Müzisyenlere ağıret veya abdallar denilir. Genellikle Pazarcık'ın Tetirli köyünden veya Kahramanmarağ merkezden geldikleri bilinir.

Resim 50- Yöre Müzisyenlerinden Toko (Ali) ve Lorkey (Bodur Ahmet) (1969)

Çöde köken olarak davul-zurna ağırtından olan müzisyenler yoktur. 1950'lerden sonra zurnacı (Bodur) Ahmet KELLEÇİ ve davulcu (Hoca) Mehmet BABUÇÇU bu iğimerak ederek davul-zurna ikilisiyle düğünlere eğılk etmeye bağılar. Yöre halkı Lorke oyununu iyi çaldığı için Bodur Ahmet'e Lorkey lakabını takmıdır. 1960'dan sonra Hoca Mehmet'in yerine Toko lakabıyla Ali KARDEĞ geçer. Yörede kullanılan davulu Lorkey yapmığ, zurnasını ise Kahramanmarağ'dan satın almığtır. Cura zurna veya orta kaba zurna kullanılmıçtır. Davul, keçi derisinden, kasnak ceviz ağacından, tokmak çınar veya ceviz ağacından, çubuk ise erik, ardıç, gürgen veya dut ağacından yapılmığtır.

Defçi Arif 1950'liler de defiyile düğün eğlencesine eğılk eder. Yine 1960'da (Defçi Balaban) Mehmet BULUR isimli müzisyen düğünlerde def çalmaya bağılar Defçi Balaban bazen bilindik türkü sözlerini bazen de doğaçlama yaparak ezgi ve ritmi değırtmeden oyunlara eğılk etmiğir. Hem kadınlara hem erkeklere oyunda çalgısıyla eğılk eden defçi Balaban renk sazı olmadığı için türküleri arka arkaya birbirine bağılar. Defin derisinde, keçiden çok koyun derisini tercih etmiğtir. Kasnağın içerisine, kasnağı çevreleyecek Gökilde cıngırdak dediğı, demir halkalar ilave etmiğ, buGekilde sızına ve sözüne renk katmığtır.

Çay benim çeGme benim
Derdimi deGme benim
Seninle dalga geçtim
Sevdiğim baGka benim

Amanın yarım yarım
Ben sana yandım yarım
Amanın yarım yarım
Ben sana kandım yarım

Ağ bıçak kara bıçak
Babam dükkan açacak
Evlenmeyin bekarlar
Naylon kızlar çıkacak

Amanın yarım yarım
Ben sana yandım yarım
Amanın yarım yarım
Ben sana kandım yarım

Defçi Balaban'ın düğünlerde söylediği türkülerden biridir. 1987'de yöre ilçe olunca beraberinde elektrikte halkın hizmetine sunulmuştur. Elektriğin gelmesiyle def artık tercih edilen bir çalgı olma özelliğini kaybetmiş, defçi Balaban da 1990'lar da mesleğini bırakmıştır. Bu süreç içerisinde ekonomik durumu iyi olan aileler davul-zurnayı çabırdan getirtmiş, bu da yöre müzisyenlerinin gelişimine katkı sağlamıştır. Toko Ali 1980'ler de yoluna zurnacı Mehmet YILDIZLI ile devam etmeye bağlasa da 1990'da mesleğini yeni yetmişlere devretmiştir. Davul-zurna öğrenen birkaç kişi bu işe gönül verse de uzun süreli olmamıştır. Dönem dönem birkaç kişimüzisyenlik yapmış fakat teknolojiye yenik düşmüştür. Teknoloji ile düğünlere orkestra grupları eylemeye başlamıştır. Yeni yetmişler davul-zurnacılar ise talepten dolayı bu gruplara geçmiş, zaman zaman halaylara davul-zurna ile renk katmıştır.

4.2.3. Yörenin Geleneksel Giyim-Kuşam ve Süslenmesi

Geleneksel Türk giyim-kuşamının tarihine bakıldığında birçok giysi isimleri aynı adlarla yaşamını sürdürmektedir. Yörede; kadın başında kullanılan börk, üst giyim parçası kaftan, ayağa giyilen çarık (çaruk), edik (edük), çitari veya alaca (üzeri alaca nakıçlı bir Çin ipeklisi olan, Çit), düğme (tüğme), ulak (ulağ; elbise yaması), iğne (yiğne), dikmek (tikmek), ilik (yilik), Yün (yüng) gibi giyim- kuşam parçaları, Türklerin 15. yüzyıla kadar giydikleri giysilerin ilk yazılı kaynaklarından tespit edilen ve yörede geçerliliğini devam ettiren giysi isimleri ve giyimle ilgili kullanılan kelimelerdir.¹ Orta Asya Türklerinde kadın ve erkek giyimini birbirinden ayıran en önemli özellik başlıklarda görülmüştür. Bedene giyilen giysiler benzer özellikteydi. Eski Türklerin kadın-erkek giysi benzerliği yörede bir dönem devam etmiş, zamanla kültürel etkileşimler, Cumhuriyet sonrası

¹ ÖZBAY, Murat. Milli Folklor, Türk Dünyası Folklor Dergisi. Cilt:5, yıl; 9, sayı:34, sayfa:53, Ankara 1997

Atatürk'ün yaptığı kılık-kıyafet devrimi yeni giysi çeşitlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta; geleneksel değerlere bağlı kalabilmek ama yeniliklere de açık olup, eskiye yeni bir bakış açısı kazandırabilmektir kanısındayım.

Çöçenin geleneksel giyim-kuşam ve süslenmesini en çok etkileyen etmenler; din kavramı, göçler ve savaşlar, ferman emir ve inkılaplar, ekonomik durum ve Çanların kendilerini beğendirme duygusu olduğu araştırmalarımda ortaya çıkmıştır. Yörede genç kız, evli kadın ve yaşlıkadın, gelin giyimi, genç ve yaşlı erkek ve de damat giyimi kendi içerisinde özellikle de başlıklarda çeşitli biçimler almış ve kışleri belirleyici unsurlar olmuştur.

Türklerin giyim kültürü tarih boyunca değişmeler kaydetmiştir. Türk toplumu, Orta Asya göçebe toplumunda kadın erkek benzer giysileri giyerdi.

Türkler Anadolu'ya ayak bastıktan sonra da geleneksel giyim biçimlerini devam ettirmişler; ancak karşılıklı kültür alış verişıyla yeni coğrafyada hem etkilenmişler hem de etkilemişlerdir.¹

Yörenin geleneksel giyimi incelendiğinde yazlık erkek giysisi olarak karışma çıkan, zubun, kadınların giydiği üç etekle aynı kesimdedir. Zubun altına giyilen picama da kadınların giydiği picamanın ayak uçlarının lastiksiz olanıdır. Ayrıca kadın ve erkek köyneklerinin aynı olması geleneksel giyimin günümüze yansıyan en benzer özelliklerindedir. Yöredeki geleneksel kadın giyiminde; üç eteğin öndeki iki parçasının arkadan veya yanlardan kuşa sokulması, yaylaya çıkarken daha rahat hareket edebilmesi, ata veya deveye rahat binebilmesi, iş yaparken rahat çalışabilmesi amaçlı olup Türkmen giyiminin örneklerindedir. Ayrıca uzun yıllar göçebe yaşam, yöredeki geleneksel giysi biçimini etkileyici unsurlardan olmuştur.

Türk kültürünün en eski kaynaklarından sayılan Divanü Lüğati-t Türk'te Kaşgarlı Mahmut, eski Türklerin el tezgâhlarında halı, yünlü ve pamuklu kumaşlar dokuduklarını, ipeklî kumaşları ise Çin'den getirdiklerini belirtmektedir. Bu

¹ ARTUN, (Prof. Dr.) Erman. Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Çirliğinde gerçekleştirilen „Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu“ (yayınlanmamış kongre bildirisi), Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği, Eskişehir 15-17 Aralık 2006

eserde ayrıca eski Türk giyim, kuşam ve süslemesine ait birçok terim, deyim ve atasözüne yer verilmiştir.¹

Geleneksel giysi parçalarının genel olarak yünden veya pamuklu kumaşlardan dokunulduğu tespit edilmiştir. Bu durum, yöre giyim kuşamının eski Türk giyim kültürünün özelliklerini taşıdığı sonucuna ulaştırmaktadır. Yaylalara göç eden Cerid ağırcı soğuk hava koşullarından dolayı giysi biçimini değiştirmemiştir, bu kalın ve yünlü dokumaları kullanmayı devam ettirmiştir. Bu sebeple yörenin iklimi, geleneksel giysinin iklim şartlarına olan uygunluğundan dolayı çok fazla etkilenmemiştir.

Yörede geleneksel giyim- kuşamdarenkli giysileri daha çok gençlerin tercih ettiği tespit edilmiştir. Yağllar ise koyu renkleri benimsemiştir. Kutnudan yapılan zubun (üç etek), önceleri her kadında görülürken zamanla sadece gelinlerin veya ekonomik durumu iyi olanların giydiği bir giysi olmuştur. Ekonomik koşullardan dolayı kıyilerin genellikle 2 kat giysisi bulunmaktadır. Bir takım giysi iç giysisi, birde özel günler (düğünler, bayramlar için) giysisi vardı. Kutnulardan yapılan üç etekler, zamanla yerini çeşitli basmalardan yapılan üç eteklere bırakmıştır. Cumhuriyet'ten sonra üç etekler yerine yine çiçekli basmalardan yapılan fistanlar tercih edilmiştir. Erkekler ise günümüzde halen yaygın olarak şavarı giymektedirler. Aba giyimi 1950'lerden sonra kaybolmaya başlamış, yerine gömlek üzerine kalın yelek veya ceket tercih edilmiştir.

Geçmişten beri Türklerde baş kavramı her zaman giyside kişinin toplumsal statüsünü belirleyici unsur olmuştur. Anadolu da olduğu gibi başlık kavramı bu yörede de önemlidir. Kişinin başlığı, şefi, onuru, gururu gibi görülmüştür. Evlatları toplumca olumsuz bir davranış sergilediğinde „telliğimi (şapkamı) öne eğdiniz veya düğürdünüz“ cümlesi halen kullanılmaktadır. Bu önemden kaynaklı olsa gerek; kadın-erkek başlığı yörede halen geleneksel biçimini koruyabilmiştir. Günümüzde caddede gezerken başlıklı yaşılkadın görmek veya tellik takan bir ihtiyar görmek mümkündür. Bunlar son nesil kaynak kişilerdir. Bunlardan sonra gelen nesildeki yağllar da; kadınlar, poçuyerine yazma veya büyük başörtüleri ile eski biçimde başbağlamakda, erkekler ise triko üretimi tellikler veya şapkalar kullanılmaktadırlar.

¹ KILINÇ, Fatma. GÜ TMDK, Türk Halk Oyunları Bölümü, Geleneksel Türk Giyim-Kuşam ve Süslenmesi Ders Notları, Gaziantep 2007

Resim 51– 1970’ler de yaygın olarak kullanılan tellik

Resim 52– Halen kadın başlığı kullanan Teslime nine

Yörede geleneksel giyim-kuşamve süslenmesine ait bazı giysi parçaları halen kullanılmaktadır. Bununla beraber modern çağa ayak uydurulmuş,kadın ve erkek kendine uygun giysi biçimlerini benimsemiştir.

Resim 53– 1967 yılındaki engin başlık

4.2.3.1. Geleneksel Gelin Giyim-Kuşamı

Sim sırmalı kutnu zubundan yapılan üç etek giyerler, başlarına herdem ve çiçek takarlar. Ç giyim ve ayak giyimi yörenin geleneksel giyimiyle aynıdır fakat gelin için bu giysiler yeni dikilir. En güzel giysi, takılar ve süsler gelin için yapılır. Bu gelenek hala devam etmektedir.

Resim 54– Gelinin baba evinden çıkarken giydiği giysi

4.2.3.2. Geleneksel Damat Giyim-Kuşanı

Marağbezi marundan Ğavar, beyaz simli döğüsırma, renkli zubun, bağada fes veya koyun yününden yapılan keçe takılır. Ayağa camız gönünde yapılmığ yemeni, zengince olanlar Karadağ çarığı veya kulağı uzun iki bağı olan gönden dikilme postal giyilir.

4.2.3.3. Geleneksel Kadın Giyim-Kuan ve Süslenmesi

Ba:Yapılan araştırmalarda yörenin kadın baıeitemeleri tespit edilmiştir. eitemelerin hemen hepsinde fes kullanılmaktadır. Yörede börk de denilir.

Resim 55- 1967'de kullanılan yüksek baık (ce ba)

Resim 56- Yöredeki yaı kadın baının nden görünümü

Bu fesin tepeliğinin, yüksek ve engin olmasına göre iki çeğidi bulunur. Yüksek olan fesin içine yuvarlak bir çubuk konularak yükselti sağlanır. Yağlların engin bağ(kölük bağda denilir), yeni evlenen veya orta yağlların ise yüksek bağ(üce bağ)kullandıkları tespit edilmiştir.

Fes: Kırmızı, bordo veya koyu renktedir. Bağta kullanılan bütün giysi parçalarından önce fes (börk) takılır. Fes ve kefyenin üzerine sadece herdem denilen süsleme ya da bağta kullanılan takılardan biri takıldığı gibi, hepsi veya bir kaç da aynı anda takılabilir. Hiçbir takı bulunmadan sadece kefyenin bağlandığı bağlıkta kullanılmıştır. Bunlar kişilerin ekonomik durumuna göre değışiklik göstermiştir.

Poğuş Beyaz olanına ağ yağlık denilmektedir. Fesin üzerine konular ve alnın üst kısmına gelen yere siyah veya kahverengi kefiye denilen poğuşarılır. Çakmaklı denilen daha parlak olan kefiye de kullanılmıştır. Ağ yağlığın üzerinden sarılan kefiye, alnın sağ tarafında bağlanır ve iki ucu tepeden içlere sokulur. Ağ yağlık boyundan geçirilerek arkadan bağlanır.

Yazma: Yörede gelin ve yağlların bağlık kullandığı tespit edilmiştir. Değişik renklerde, çiçekli desenli, yöre tabiri ile dallı güllü, kenarları oyali yazmalar kullanılmıştır. Yörede halen yazma kullanma oldukça yaygındır.

Resim 57- Yörede börk de denilen fes ve ağ yağlık

Resim 58– Ağ yağlık ve kefyenin yandan görünüşü

Resim 59– Ağ yağlığın arkadan bağlanış biçimi

Herdem: Bağlanan kefiyenin üzerine değişik renklerde 7-8 tane ipek parça bağlanır. Arkadan bu parçaların uçları sallanır. Ayrıca gelin başı için bu herdemlerin hepsi bir araya getirilerek uçlarından bağlanır ve gelinin başlığının üstünden her yana sarkacak şekilde sarkıtılır. Tepede olunan 10 cm yükseklikteki dik kısma patos denilmektedir.

Gazi: Altından oluşur. Bir kulaktan diğerine kadar alnın etrafını çevreler. Gazi sayısı ekonomik duruma göre değişiklik göstermektedir.

Sekizlik: Gazi altının gümüş olanıdır. Fesin üzerine alnı çevreleyecek şekilde takılan gazilerin her iki yanına sekizlik eklenir.

Çalma: Gümüşten oluşur. Kefiyenin üzerine alna gelecek şekilde takılır. 3 kat olup yaprakları ağacı doğru sarkar. En alttaki kısım daha geniştir. Üst ucunda yuvarlak bölümleri vardır. Üzerinde renkli boncuklar olabilir.

Resim 60- Başta kullanılan çalma

Resim 61- Çalmanın önden görünüşü

Resim 62- Çalmanın yandan görünüşü

Dövme Altını: Yörede düğme altını da denilmektedir. Altın, gümüş veya altın görüntüsündedir. Çi kulağın üzerine gelen yere, fesin her iki yanına, bir bez parçası dikilir. Altınlar tene değdiğinde rahatsız etmesin diye bu işlem yapılır. Bu parçaların üzerine yine fesin her iki ucuna dövme altınları gelecek şekilde fese dikilir.

Resim 63- Fese takılan, kulak üzerine gelen Dövme altını

Resim 64– Dövmе altının baÇıktaki biçimi

Resim 65– Yöresel kadın baÇığıyla Fadime SAKALLI

Genç Kız Bağı: Bağı bağlama geleneği evlenme ile başlar. Genç kızlar yazma, yağlık gibi örtüleri katlamadan baştaarak, başın heriki yanından toka ile tuttururlar.

Resim 66– Genç kız bağı

Resim 67– Genç kız bağı çeşilemesi

Gelin Bağlığı: Yüksek fesin (üce bağlığın) üzerine ağ yağlık (beyaz poçu) konulur. Etrafına kefiye (bordo poçu) sarılır. Ağ yağlık arkadan bağlanır. Kefiyenin üzerine alın üstüne gelen yere çalma takılır.

Her iki kulak üzerine gelecek Çekilde dövme altınları dikilir. Ekonomik durumu iyi olanların bu bağlığın alın kısmını çevreleyecek Çekilde gazi altınlarını taktığı da olmuğtur. Çeğitli renklerde herdemler uçlarından bağlanarak bu bağlığın üzerine konulur. Bağlanan uçların dik durması gerekmektedir.

Gelin götürülürken herdemler açılarak yüzü kapatılır. Fesin tepesine çiçekler takılır.

Resim 68– Gelin bağlığı

Yeni Evli Kadın Bağı: Yüksek fesin (üç bağ) üzerine herdemler katlanarak bir sağdan bir soldan bağlanır. Düğümleri başın her iki yanına getirilir. Düğümler görünecek şekilde üzeri genellikle kırmızı renkli örtü ile kapatılarak arkadan bağlanır. Alın kısmına gaziler takılır. Çalma kullanıldığı da olmuştur. Dövme altını kullanılır. Üç (yüksek) bağ daha yaygın kullanılmıdır.

Resim 69– Yeni evli kadın bağı

Resim 70– Yeni evli kadın bağı çeşitlemesi

Evli Kadın Bağı: (orta yaşlı kadın bağı) Gelin bağı'nın sade olanıdır. Yalnızca çalma ya da gaziler takılır. Ağ yağlığın iki ucu önde bağlanır ve bağlantı olan yer başın üzerinden geriye atılır. Bu bağlama biçiminde boyun açıkta kalır. Dövme altını kullanılır.

Resim 71– Evli kadın bağı

YağlıKadın Bağı: Engin fesin üzerine ağ yağlık ve kefiye (siyah poçu) evli kadın bağındaki gibi bağlanır. Altın veya çalması olanlar üzerine takar. Yağlıkadın bağında engin bağık daha yaygın kullanılmıştır.

Resim 72– 1970’lerde yağlı kadın bağı (engin bağı)

Ç GÖYÜM

Köynek: Göynek veya Damalı köynek de denilir. Bedene giyilen ilk giysidir, Çindiki atlet yerine kullanılır. Yakası yuvarlak ya da hakim yaka, önü göğse kadar 10-15 cm açıktır veya tek düğme ile iliklenir. Boyu diz altındadır. Uzun kollu, kol uçları düzdür. Beyaz veya mavi renklerde basmalardan dikilir.

DİĞ GÖYÜM

Fistan: Köyneğin üzerine giyilir. Genç kızların giydiği, yakası yuvarlak göğse kadar açık ama yakanın sağ tarafında düğme ile iliklenen, boyu ayak bileğinde olanda, herhangi bir çiçekli basmadan dikilen, kol uçları düz veya lastikli bir giysidir.

Zubun: Köyneğin üzerine genellikle gelinlerin giydiği, kutnu kumağtan yapılan, kol uçları yırtmaçlı veya düz olan üçetek Çeklinde, içi astarlı bir giysidir. Yakası yuvarlak veya hakim yakadır. Boyu ayak bileğindedir. Öndeki iki etek parçaları arkadan çapraz geçirilerek, yanlardan kuÇağın içine sokulur. Arkada kalan eteğin sol alt tarafının da sol yan tarafa kuÇağın içine sokularak kullanıldığı görülmüÇtür. Yalan kutnu, has kutnu (oklu kutnu) çeÇileri kullanılmıÇtır. Has kutnular daha çok özel günlerde tercih edilir. Ayrıca çiçekli basmalardan yapılan zubunlar da tercih edilmiÇtir. Bu tarz üç eteklerin her iki tarafı da farklı basmalardan dikilmiÇtir.

Çuha: Kutnunun üstüne giyilen, siyah veya kırmızı renklerde, kıÇın giyilen bir giysidir. Kadifeden üzeri iÇemeli, iÇemesiz daha çok ekonomik durumu iyi olanların tercih ettiği bir üst giysidir. Cepken Çekindedir.

Yelek: Cepkenin kolsuz olanıdır. Kadife kumağlardan tercih edildiği gibi, kutnulardan da olabilir. Üzeri iÇemeli veya iÇemesiz bir üst giysidir.

BELE GÖYÜENLER

KuÇak Ahmediye kuÇak veya Toçça da denilir. Zubunun üzerine bele bağlanır. Yünden yapılır ve çizgilidir.

Önlük: Bele arkadan bağlanır. Herhangi bir kumaÇtandikilir. Genç kızlarda kullanılan önlüğün daha renkli daha desenli olduğu tespit edilmiÇtir. Basmalardan olanı yaygındır. Dimi denilen basmadan yapılan önlüklerde kullanılmıÇtır. Boyu diz altındadır.

Resim 73- 1970'de halen giyilen çuha

Önlük Bağı: Bele, önlüğün üzerine bağlanan, çeçili nakışlarda, yün ipinden örülen, süs amaçlı kullanılan bir dokumadır. Eni 8-10 cm, boyu 3-4 m'dir. Bele 3-4 kez sarılarak bağlanır. Çi ucunda püsküller vardır, bele sarılarak püsküller arkadan sarkıtılır.

Tuman: Yörede göçmen, pörçek de denilir. Boyu ayak bileğindedir. Herhangi bir basmadan dikilir. İki parça şekilde dikilenleri de vardır. Diz üstündeki parçası farklı alttaki parçası farklıdır. Alttaki parçası daraklı alacadan yapılır. Bel ve ayak uçları lastiklidir. Duruma göre Çiari denilen çizgili tuman da giyilir.

AYAĞA GİYİLENLER

Çorap: Yünden veya ipten, nakışlı, renkli, ayağa giyilen bir giysi parçasıdır.

Yemeni: Kırmızı renkli, nalçası olan, önü yuvarlak bir ayakkabıdır.

Edik: Deriden yapılan, nalçası olan, kırmızı renkli, önü yuvarlak, yarım çizme boyunda, kışın ayağa giyilen bir giysi parçasıdır.

TAKILAR ve SÜSLER

Bilezik: Yörede bilenzik de denilmektedir. Eni 4-5 cm, kol bileğine takılan gümüş bir takıdır. Üzerinde gümüş yapraklar veya renkli boncuk süslemeler olabilir. Durumu iyi olanlar gümüş bilezik, zengin olmayanlar ise boncuk takarlar.

Resim 74- Yörede kullanılan gümüş bilezikler

Resim 75- İki parçadan oluşan gümüş bilezik

Boncuk: Kol bileğine 3-4 kez sarılacak şekilde dolanan, iki kolda da olabilen, mavi veya kırmızı renkte bir takıdır.

Mırtlak: Gümüşten olan, boyuna takılan, 5-10 cm uzunluğunda, uçlarında zincirler ve zincir uçlarında da yine gümüşten süsler olan, bazen içine ayet konulan, göğse kadar sarkan bir takıdır. Kare veya üçgen biçimdedir, hamaylı da denilir.

Gazi: Bağlıkta kullanılan altınla aynıdır ama boyuna takılır. Sayısı kişinin ekonomik durumuna göre değişiklik gösterir.

Hakık: Boyuna takılan, arasında mavi ya da kırmızı boncuk bulunan bir takıdır. Ortasındaki taş diğerlerinden büyüktür.

Boncuk: Mavi ya da kırmızı renklerde boyuna birkaç kere dolanan bir takıdır. Aynı zamanda kollarda da bilezik olarak kullanılmıtır.

Küpe: Kulağa takılan gümüş ya da altın bir takıdır. Yörede kız çocuklarına 5-6 yaşına gelene kadar kulağına delik açılarak, küpesi takılır. Aynı zamanda genç kızların sözlü ya da nişanlı olduğunu belirtmek için altın küpe takılır. Yörede sözlendi (nişanlandı) yerine küpesi takıldı denilir.

Kına: Her yaşta her durumda saçta veya ele yakılan bir süslenmedir. Özellikle kına gecelerinde geline yakılır ve dağıtılır. Dağıtılan kınayı o gece kadınlar, kızlar, çocuklar da yakar.

Resim 76- Yöredeki kaynak kişi H.Y.,in hızma deliği

Hızma: Yörede karanfil de denmektedir. Burna açılan deliğe takılır. Ortasında kırmızı bir boncuk olabilir. Kız çocuklarına küpe takmak için açılan delikle beraber, hızma deliği de küçük yaşıta açılır.

Sürme: Gözün altına sürülen, bir süs aracıdır.

Özel günlerde (düğün, bayram) kadınlar, en güzel elbiselerini giyerek, süslenerek giyinmektedir. Bu gelenek hala devam etmektedir. Tarlada çalışırken aynı tarzda ama eski giysilerini giymektedir. Genç kızların giysileri daha renkli ve parlak, yaşlıların ise koyu renktedir. Giyilen giysilere Asbap da denilmektedir. Yöre giyim-kuşamının ekonomik durum ve iklim şartları en çok etkileyen etmenler olmuştur. Günümüzde hala yaşayan geleneksel giysi parçaları bulunmaktadır.

Resim 77– Geleneksel genç kız giysisinin önden görünüşü

Resim 78– Genç kız giysisinin arkadan görünüşü

Resim 79– Geleneksel gelin giysisi

Resim 80– Yeni gelin giyimi

Resim 81– Geleneksel kadın giyimi

Resim 82– Kırık giysi çeğtlemesi

4.2.3.4. Geleneksel Erkek Giyim-Kuan ve Süslenmesi

Ba:Yörede erkek balığı, kıık ve yazlık olarak 2 eğitir. Bu baıklarda rlmĞtellikler veya keçeden yapılan baık tercih edilmiÇtir. Özellikle yaz aylarında tellikler Ahmediye sarılmadan da kullanılmıÇtır. Kadınlarda olduğu gibi, baığın engin ya da yüksek olması yaabağlıdır. Genç ve orta yağlılar telliği, keçeyi yüksek tepelikli kullanırken, yağlılar engin olanı tercih etmiğlerdir.

Resim 83– Son yıllara kadar kullanılmıÇ erkek baığı eğdi (Entari Dede)

Keçe Külah: Koyun keesinden yapılan tepe kısmı çok uzun olmayan, kenarı bantlı, açık renklerde bir baıktır. evresine Ahmediye sarılır.

Tellik: Bağtatellik (takke) denilen yazın açık renkli kumağtan, kıÇın koyu renkli ynden örülen, zerine Ahmediye sarılarak bir ucu sargının içine sokulan diğer ucu arkada sallanan baık türü de yaygın olarak kullanılmıÇtır. Bezden olanlarının üzerinde renkli iemeler bulunur. Telliğin tepesinde küçük bir püskül vardır.

Resim 84– Yaklaşık 50 yıllık iğemeli tellik

Ç GÖYÜM

Köynek: Göynek de denilir. Bedene giyilen ilk giysidir, Çindiki atlet yerine kullanılır. Yakası yuvarlak ya da hakim yaka, önu göğse kadar 10-15 cm açıktır. Boyu diz altındadır. Beyaz veya açık renklerde olanları yaygındır. Etek kısmı Çavarın içine sokulur.

Gömlek: Yelek veya miltan da denilir. Köyneğın üzerine giyilir. Beyaz veya krem tonlarında, çizgili-çizgisiz, hakim yaka ve önu düğmeli bir üst giysidir.

Zubun: Köyneğın üzerine giyilen, beyaz veya açık renklerde, kadın üç eteğinin kesiminde, yazın giyilen bir giysidir. Beli kuÇalka bağlanır. Tumanla beraber giyilir.

Aba: Duruma göre boy abası denilen, boyu diz altında olan, siyah çizgili kıÇık abanın yanında, düz aba veya zenginliğe göre sandıklı (sırmalı) abalar da tercih edilir. Abalar genellikle yarım kollu, boyu bel altında olan önu boydan açık, bir erkek giysisidir.

BELE GÖĞENLER

KuÇak Ahmediye veya Toçca kuÇak da denilir. Yünden yapılır ve çizgilidir. Aba Ğavarın içine sokulduktan sonra bele bağlanır ve iki ucu yanlardan içine sokulur.

ğalvar: Yazın siyah veya koyu renkte Ğavarlar kıĞn ise yün Ğavar giyilir. Peyiği geniÇolur. Boyu ayak bileğindedir ve beli uçkur denilen bağla bağlanır.

Tuman: Beyaz bezden, picama denilen kesimde olan, beli uçkurlu yazlık bir Ğavar çeĞiddir. Boyu ayak bileğindedir. Ğalvar gibi geniÇ değildir. Ayakuçlarında, deĞiÇ renklerde iĞemeleri vardır. Zubunla beraber giyilir. Adıyaman da giyilen derpe-gras ikilisinin bir çeĞiddir.

AYAĞA GÖĞENLER

Çorap: Yünden veya ipten, nakıÇsuz, düz renklerde bir giysi parçasıdır.

Yemeni: Siyah veya kırmızı renkte nalçalı, önü yuvarlak, yazlık bir ayakkabıdır.

Karadağ Çarığı: Ayak üstü açık, baÇ ve küçük parmağın baÇlangıç yerinden baÇayan, kıl ipinden bağlarla ayak bileğinden baÇlayarak yukarı doğru sarılarak bağlanan bir ayakkabı çeĞiddir.

Resim 85– Son yıllara kadar kullanılmıÇ kek yün çorabı

Gön Çarığı: Deri çarığı da denilmektedir. Deriden yapılan (hayvan derisinden) kıl ipleri bilekten yukarı doğru bağlanan bir ayakkabı çeğiddir.

Postal: Deriden yapılan, Ğindiki botlara benzeyen uzun çizme biçiminde, kığık bir giysidir.

Resim 86– Geleneksel erkek giysisinin önden görünüşü

TAKILAR ve SÜSLER

Zincir: GümüŐen olur. Yörede zencir de denilir. Sağ göğüs üzerinden sol tarafa kuĀaĐın iĀine gelecek Ākilde Āapraz takılır. Bu zincir, belirleyici bir özelliğe sahiptir. O toplumdaki lider olan (Āete baĀı, halay baĀı v.b) kişiler takar.

Köstek: Uzun bir zincirin ucuna bağlı toka bağlığı ve bağlığın ucunda kılıĀ, ay-yıldız gibi simgelerin bulunduğu bir takı ĀeŐiddir. Beldeki palaskanın altından geçirilerek takılır.

Resim 87– Erkek giyiminin arkadan görünüşü

Resim 88– Yazlık erkek giysi etlemesi

Resim 89– Yazlık giysinin arkadan görünüşü

4.2.4. Çağlayancerit Türkü ve Uzun Havaları

Çgede düğün eğlencelerinde, kına gecelerinde okunan mani ve türküler, yaygın olarak bölgede bilinen eserler olduğu gibi kaynak kişilerin annelerinden, akraba veya büyüklerinden dinleyerek öğrendikleri pek duyulmayan türküler de bulunmaktadır. Bölgede barakların etkisi görülse de bozlakların bir çeğidiolan „garip bozlaklar“ daha baskındır. Özellikle „düz“ oyununda okunan uzun havalar söyleyen kişinin ustalığına bağlı olarak değışiklik göstermekte.

Kaynak kişilerin aile büyüklerinden dinleyerek öğrendiği uzun havalar garip Bozlak havasında olup, özgünlüğü ortaya çıkaran eserlerdir. Kına gecelerinde gelini ağlatmak için okunan maniler, uzun havalar ve türküler bu işiustalıkla yapan kişiler tarafından seslendirilir. Bu bölümde araştırmalarım sonucunda sadece notaya alınan eserlere yer verilecektir. Türküler bağılıbağınabir araştırma konusu olup ilgilenen kişi ve kuruluş tarafından ivedilikle derlenerek kayıt altına alınmalıdır.

YÖRE
K. MARAŞ / ÇAĞLAYAN CERİT

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

SÜRE: 2 = 128

DERLEYEN
HATİCE FATMA DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2008

NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

EVİNE VAR EVİNE

-1-

EVİNE VAR EVİNE
BENİ GÖRE SEVİNE
BENİ GÖRÜP SEVİNMEYENİN
HEÇTE VARMAM EVİNE

-2-

BAGA GİRDİM ÜZÜME
ÇIBIK DAGDI (DEGDI) GÖZÜME
ÇIBIK SENİ KESERİM
YAR GÖRÜNDÜ GÖZÜME

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK
HATİCE DEREVENT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREVENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

HAYNİNİ

HAY Nİ Nİ Nİ Nİ NİN E DEM GE Lİ EDEM DO NA DAM
ŞÖY LEDEĞÜZEL O LUR MU ŞU KÖ TÜCÜK A NA DAN
Nİ Nİ DE Nİ Nİ NİN PA ŞA DÜ ĞÜR GELSİN YÜZ PA ŞA
SA YIL MA DİK SAR AL TIN KIR KIL MA DİK KIRK KO YUN
AL SİN LAR DA GEL SİN LER GİZİMİN YANINA GEL SİN LER
HAY Nİ Nİ Nİ Nİ Nİ NİN Nİ Nİ Nİ Nİ Nİ Nİ Nİ DE GÜ LÜM Nİ Nİ Nİ Nİ Nİ

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

İRAHAN (REYHAN) EKTİM DUVARA

I RA HAN EK TİM DU VA RA BUNU KİM LER SUVA RA

YÂR GÜC CÜK DE BEN GÜC CÜK Bİ Zİ KİM LER U YA RA

I RA HA NİM EK BE Nİ ARK AL TI NA DİK BE Nİ

BUR CAK BURCAK KO KAR KEN AL KOY NU NA SOK BE Nİ

I RA HAN DÖŞ TE Gİ DER KO KUSU DOS TA Gİ DER

Bİ Zİ BUR DA GÖ RE NİN E Vİ NE HASTA Gİ DER

YÖRESİ
K.MARAŞ / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREVENT

DERLEYEN
HATİCE FATOŞ DEREVENT

DERLEME TARİHİ
2008

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

KAR YAĞAR HARMAN GİBİ

YÖRENE
K. MARAŞ / CAĞLAVANCERİT
RAYNAK KİŞİ
FATMA DEREBENT

DERLEVEN
HATİCE FATİH DEREBENT
DERLEME TARİHİ
2007
NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

AKŞAMLAR OLDU DA SABAHLAR OLMAZ (UH)

AKŞAMLAR OLDU DA SABAHLAR OLMAZ
GEL DİYE DİYE GETİRDİN BENİ
ŞİMDİ VAR GİT DİYON GİTMEK KOLAY MI?
İKİMİZDE BİR YASTIĞA BAŞ KOYDUK
YARALINIZ YATMALARINI KOLAY MI?

-1-

AKŞAMLAR OLDU DA SABAHLAR OLMAZ
YATARIM GÖZÜME UYKULAR GİRMEZ
ŞU BENİM HALIMNAN KİMSELBİLMEZ
ZİLİFİ BURMALI YARDAN AYRILDIM

-2-

GEL DİYE DİYE GETİRDİN BENİ
ŞİMDİ VAR GİT DİYON GİTMEK KOLAY MI?
İKİMİZDE BİR YASTIĞA BAŞ KOYDUK
YARALINIZ YATMALARINI KOLAY MI?

YÖRESİ
K.MARAS / CAĞLAYANCI
KAYNAK KİŞİ
FATMA DEREBENT

DERLEYEN
HATİCE FATİME DEREBENT
DERLEME TARİHİ
2007
NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

BİR YÖRÜR DE BEŞ ARDINA BAKARSIN(UH)

BİR YÖRÜR DE BEŞ A - E Dİ SA BİN KAP GI N
GÖZ - LE RİN N KAN LI YA R LAR DO KI E SİN
BİL MEM KÜ KÜ N MÜ MÜ N YA S MI YI GAR TI N
BİL Lİ ME Dİ M BİR DİR. DÜ VAR YÖ RÜ SÜ SİN
YÖ RÜ RÜ ZE YÖ RÜ YOLUN DAN KAL MA
HER YÜ ZE GÜ LÜ Nİ DOSTU LU Bİ KAN MA
İ ZİL İN Kİ Nİ KUP TA SIZ İK İ DÖ N ME
YI Gİ Ö NÜ İ Sİ SA YA ZI TAN OLU LİK

-1-

BİR YÖRÜRDE BEŞ ARDINA BAKARSIN
GÖZLERİNDEN KANLI YAŞLAR DÖKERSİN
BİLMEM ÖZGÜN MÜSÜN YA S MI ÇEKERSİN
BİLEMEDİM BİR DERDİN VAR YAR (KIZ) SENİN

-2-

YÖRÜ BİRE YÖRÜ YOLUNDAN KALMA
HER YÜZE GÜLENI DOST OLUR SANMA
EZELDEN KORKUPTA SEN GERİ DÖNME
YİĞİDİN ALNINA YAZILAN GELİR

-3-

GEL BERİ BERİ DE BEN SENİ YEMEM
SİRRİNİ VER BANA ELLERE DEMEM
ELLERİN YANINDA İKRAR EYLEME
ELLERE UYUPTA GEL DEDİN BANA

YÖRESİ
ÇAĞLAYANCIĞI / K.MARAS

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

DERLEYEN
HATİCE FATMA DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

ÇIKAM ÇİDEM ÜCESİNE DAĞINA (UH)

ÇI KAM Çİ DEM Ü CE Sİ Sİ NE DA ĞI Ö Sİ SA

KUR ŞUN DA MIS GÖK LA RI NİN KÖR ÖK

BİR MÜC İZLE GÖN DİR İŞİ Nİ ÖZ İZEM BİRİŞİ NE

GÖN DİR İŞİ YİŞİ Bİ Mİ Hİ RA YA OĞU BU

-2-

ÇIKAM ÇİDEM ÜCESİNE KAR VAR MI
YEL ESTİKÇE SALLANMADIK DAL VAR MI
BEN YARIMIN GELİŞİNDEN BİLİRİM
AÇIN BAKIN AL GÖĞSÜNDE BEN VAR MI

VÖRESİ
K.MARAS / ÇAĞLAYANCERİT

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

DERLEYEN
HATİCE FATİH DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
YIĞMAZ YAVUZ

DEPELER DEPELER (UH)

DE PE LER DE PE LER B YÜK SEÇ DÜ PE LER

O RA YAĞ MUR YA ĞAR BU RA SE PE LER

SAN DUK TA ÇÜ RÜ PE R AL TIN KÜ PE LER

YAR O RA İYİ BEN BU RA İYİ EN İYİ YAR

-1-

DEPELER DEPELER YÜKSEK DEPELER
ORA YAĞMUR YAĞAR BURA SEPELER
SANDIKTA ÇÜRÜYEN ALTIN KÜPELER
YAR ORADA BEN BURADA İNTİZAR

YÖRESİ
K. MARAŞ / ÇAĞLAYANCI

KAYNAK KİŞİ
FATMA DEREBENT

DERLEYEN
HATİCE FATMA DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
ADİL ÇETE

KINA TÜRKÜSÜ (UH)

BU Gİ ZÂ GÜ REK BİR BA NA
AĞ LI YA YA NA YA NA
İ Kİ GÖ ZÜM CA NİM A NA
AĞ LA MA GE LİN AĞ LA MA

BU KIZI GEREK BİR BABA
AĞLIYA KABA KABA
İKİ GÖZÜM CANIM BABA
AĞLAMA GELİN AĞLAMA

BU KIZI GEREK BİR GARDAŞ
O'DA YAYINA YOLDAŞ
İKİ GÖZÜM CANIM GARDAŞ
AĞLAMA GELİN AĞLAMA

BU KIZI GEREK BİR BACI
AĞLIYA ACI ACI
İKİ GÖZÜM CANIM BACI
AĞLAMA GELİN AĞLAMA

YÖRESİ
K.MARAS / ÇAĞLAVANÇERİT

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

DERLEYEN
HATİCE FATMA DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

SUNA GELİN (UH)

SU NA GE LİN SÜ İKİ E DÜ BİR Pİ NAR DA A
GE LİN Gİ ÇER İZ YÜZÜN AZ İBİRİ İ
Bİ Jİ MİYAC İBİ DE İ DİN VAR Yİ İ Sİ Nİ İ
EĞ İL MEZ DA L İS Kİ SEN EĞ DİN BE Nİ

-1-

SUNA GELİN SU DOLDURUR PINARDAN
GELİN GEÇER GİZ YÖZÜNÜ AZDIRIR
BİLEMİYOM BİR DİRDİN VAR YAR SENİN
EĞİLMEZ DALLARA SEN EĞDİN BENİ

VÖRESİ
KUMARAS / ÇAĞLAYANCIĞI

KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBEST

DERLEVEN
HATİCE FATİH DEREBEST

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

UFACIK TAŞLARDAN GALA YAPILMAZ (UH)

U FA ÇIKIŞI LAI DA N. GA LA YA PİL MA Z

ÇI KIP ÇI KIP YAR YOLU NA BA KIL MA Z

BİR BEN ÖLMEYİN NE N DÜNYA YI KI L MA Z

NEY Lİ YİM DÜNYA NIN DOLU MALINI

UFACIK TAŞLARDAN GALA YAPILMAZ
ÇIKIP ÇIKIP YAR YOLUNA BAKILMAZ
BİR BEN ÖLMEYİNEN DÜNYA YIKILMAZ
NEYLEYİM DÜNYANIN DOLU MALINI

YÖRESİ
KAMARAS/ÇAĞLAVANCERİT
KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

DERBELEN
HATİCE FATİH DEREBENT

DERBELEN YAHİHİ
2007

NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

UYKUM GELSE YATSAM (UH)

f UY KUM GEL SE - YAT SAM - YA RIN DIZİ NE - SÜ - YÄ RİN DİZİ NE

U YU SAM U YAN SA - M BAK SAM YÜ ZÜ NE

mf UY MA - YÄ RİM UY MA ELLER SÖZÜ NE

E LA DA MI A - YI - R Mİ Vİ - ÇA BA LA - R

E LA DA MI A - YI - R Mİ Vİ - ÇA BA LA - R

-1-

UYKUM GELSE YATSAM YARIN DİZİNE YARIN DİZİNE
UYUSAM UYANSAM BAKSAM YÜZÜNE
UYMA YARIM UYMA ELLER SÖZÜNE
EL ADAMI AYIRMIYA ÇABALAR EL
ADAMI AYIRMIYA ÇABALAR

VÖRESİ
K.MAKAS / CAĞLAYANCERİT

KAYNAK KİŞİ
FATMA DEREBENT

DERLEVEN
HATİCE FATİH DEREBENT

DERLEME TARİHİ
2007

NOTAYA ALAN
YILMAZ YAVUZ

YEKİN DURNAM (UT)

f YE KİN DURNAM YE Kİ N SEN A LA DAŞ TA N
BİR ÇİFT DİR NA GÖRDÜ M (GÖ) Tİ Nİ İZ LA R

mf DİR LA KA SA İT Nİ YAĞ ARI R DA N YAĞ LA S
ŞAHAN VURMUŞ KANATLARI SIZILAR T LA: Bİ Sİ Zİ LA R

A Bİ VA VA BİNÇA SA Kİ NİN KİŞ TA N
G DA BİR NİM Vİ Bİ E Sİ YAŞI ZU LA R

DIR DAN İ TE SES SİZ Gİ DİN DURNALAR
O VİŞ Mİ DİR Nİ SES SİZ Gİ DİN DURNALAR

-1-

YEKİN DURNAM SEN ALA DAŞTAN
TOPLA KANADINI YAĞMURDAN YAŞTAN
ASUYA VARINCA SAKININ KUŞTAN
ORDAN ÖTE SESSİZ GİDİN DURNALAR

-2-

BİR ÇİFT DİR NA GÖRDÜM GÖĞDE VIZILAR
ŞAHAN VURMUŞ KANATLARI SIZILAR
O DA BENİM GİBİ EŞİNİ ARZULAR
ÖTÜŞMEDEN SESSİZ GİDİN DURNALAR

-3-

BİR ÇİFT DİR NA GÖRDÜM ALLI KARALI
İKİSİDE SOL BOĞRUNDEN YARALI
O DA BENİM GİBİ BAHTI KARALI
ÖTÜŞMEDEN SESSİZ GİDİN DURNALAR

-4-

YEKİN DURNAM YEKİN HAVAYA YEKİN
SAGINA SOLUNA HAMAYLI TAKIN
MEKKEYE VARINCA MEDİNEYAKIN
TOPLA SİLERİNİ TOZ OLUR DURNAM

YÖRESİ
K.SARAS / CAĞLAYANCI
KAYNAK KİŞİ
HATİCE DEREBENT

BERLEYEN
HATİCE FATİH DEREBENT
DERLEME TARİHİ
06/09/2007
NOTAYA ALAN
MUZAFFER ESU

YÖRÜDÜN DE YORULDUN MU? (UH)

Yü üü dän de üü üü dän üü üü üü dän de
üü üü dän üü üü üü üü dän üü üü dän üü üü dän
üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän
üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän
üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän
üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän üü üü dän

YÖRÜDÜNDE YORULDUN MU
SEN SÖZÜME DARILDIN MI
SEN BANA DA YAR OLALI
CANI CANDAN SARILDIN MI

4.3. Düğün Sonrası

Bir hafta süreyle döğek görmeye ve hayırlı olsun gelinir. Gelin, misafirlerin elini öper. Misafirler geline para verir. 4-5 gün sonra yol açma geleneği yapılır. Yol açma kavramı kız evine, gelinin ve damadın kabulüdür. Kız tarafından 2 kadın oğlan evine gelir. Gelini alarak tekrar kız evine dönölür. Bir gün kaldıktan sonra oğlan da kız evine gelir ve bir gece orada kalır. Yol açılmığ olur. Ertesi gün gelin ve damat tekrar oğlan evine döner. Yeni gelin aile büyüklerinden ve akrabalarından bazı kimselerle konuğmaz, küslük ederse buna *gelinlik etmek* denilir. Konuđmadđı kiğiler bir hediye (örneğin ceviz ağacı) verirse gelin küslüğünü bitirir. Bu süreç 1 yıl sürebilir ama tatlı bir küskünlüktür.

*Türk Toplumunda oğulun karısına 'gelin' denir. Etimoloji'sine göre, 'gelen kimse' demektir. '...Baba soyunu izleyen geniş hanelerde bir gelin ile kaynana arasındaki ilişki, evliliğin istikrarı ve başarısı için kocasıyla olan ilişkisinden daha çok önemlidir'.¹ Oğlanın ailesinin yanında gelin ve damat 10 yıla kadar kalabilir. Geniğailede baba, en azından bir oğlunun kendi yanında olmasını istemiğbu sebeple evlenen oğullarının hanede kalması için eve özel bölümler yaptırdığı görölmüğtür. Bu süreç aileden aileye değiğklik gösterebilir. Bu dönem içerisinde gelinin huyu, iğ becerisi, aileyle geçimi önemlidir. Geline kocasından küçükler, *gelin bacı* diye hitap eder. Ailelerin iç içe yağması bazı hususlarda yeni oluğançekerdek aileye faydalı olmuğtur. Örneğin yeni gelin ve damat arasında çıkan sorunlarda oğlanın ailesi uzlağtırıcı olup, aile geçimini öğretir. Çoğu yerde yağanan gelin-kaynana geçimsizliği iç içe yađandđđ için kırgınlıklar olsa da dile getirilmez. Kaynana, gelinine aile içi huzursuzluklarda rehberlik yapar. Dolayısıyla gelin kız bu yeni evreye alığırken zorluk çekmemiğ olur. Kalabalık aileler ekonomik ıatlardan dolayı artık tercih edilmemektedir. Günümüzde en fazla 1 sene kadar baba evinde kalınmakta hatta düğün bittiğinde yeni çift kendi evinde yağmaya bağlamaktadır.*

¹ ERDENTUĞ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, sayfa: 38, Ankara 1977

5. ÖLÜM GİE ĞİĞİĞ GELENEK GÖRENEK VE ĞNANIĞLAR

Orhun Kitabelerinde ölmek; 'uçmak', 'uçup gitmek' olarak anlatılmıştır. Herhangi birinin ölümünden söz ederken ölmek kelimesi yerine 'kuşu uçtu' ifadesi kullanılmıştır.¹ Bunun yanında öldü yerine „dinleniyor“, „dünya değırdi“, „göçtü“ gibi ifadeler de kullanılmıştır. Yörede öldü kelimesi yerine „geçindi“, 'kondu göçtü' ifadesi halen kullanılır. Ağıt yakan kadınların „kuşum uçtu“, „uçtu gitti“ diye ağladıkları bilinmektedir. Eski Türklerde, ölüm kelimesi ile ilgili kullanılan ifadeler günümüzde rastlamak mümkündür. Ölümler her zaman büyük üzüntülere, uzun süren yaşlara sebep olmuştur. Ğlam dininin gereğı olarak, ölüm bu dünyadaki tek gerçek kabul edilir.

5.1. Ölüm Öncesi

Evin önünde veya yakınında baykuğötmesi, kargaların evin üzerinde uçması ve ötmesi durumunda o evden bir ölü çıkacağına inanılır. Öldü kelimesinden çok *geçindi* kelimesi kullanılır. Rüya da diğ düğmesi, ayakkabı veya çizme kaybedilmesi, terziden elbise alınması o çevrede birinin öleceğine iğaet olarak yorumlanır. Yörede mevsim dığında yoğun bir sis görülmesi, belirli bir kiğnin (sayılan, sevilen) öleceğini gösteren bir iğaet olarak anlaşılır. Ağır hasta ara sıra sol tarafına bakıp, rengi değıyorsa gideceğı yeri kötü gördüğü, sağ tarafına bakıp gülüyorsa iyi gördüğüne inanılır. Yöredeki dini inanığlar kuvvetli olduğu için hastanın ölümünü engelleyici özel bir iğem yapılmaz. Buna bağılı olarak muska yazdırılıp, yastığına konular ve dualar edilir. Yöre insanı, hastalığı Allah'ın bir armağanı olarak kabul eder. Hasta çabalayıp can veremiyorsa bunun sebebi arağıtır.

¹ ĞENER, Cemal. Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini Ğamanizm. Sayfa; 49, Ğstanbul 1997

Hastanın borcu, uzun zamandır görmek istediği birinin olup olmadığı düşünülerek bu işlemleri ailesi yerine getirip, hastaya yardımcı olmaya çalışılır. Hasta yakınları mümkün olduğu kadar hastayı yalnız bırakmaz.

5.2. Ölüm Sırası

İn'am çağırılarak hastaya dualar okutulur. ğeytan su gösterip, hastanın aklını ve imanını almasın diye hastaya su verilir. Vasiyeti ve son dileği sorulur. Hasta acı içerisinde can verirse öbür dünyada daha rahat edeceğine inanılır. Hasta ağırlandaınca uzaktaki akrabalarına, komşulara haber verilir. Ölüm, camiden ilan verilerek duyurulur. Ölen kişinin gözleri açıksa bir arzusunun kaldığı düşünülür. Gözleri kapatılır. Ölünün çenesi ve ayak parmakları bağlanır. Gurbette akrabası olan ölü hemen gömülmeyip, en fazla 1 gün bekletilebilir. Ölünün yatağı veya son kullandığı eşyalara sular serpilir.

5.3. Ölüm Sonrası

5.3.1. Yıkama Ğihi

Ölen kişi kadınsa 2-3 kadın, erkek ise 2 erkek tarafından yıkanır. Ölünün ayakları kibleye gelecek şekilde ayarlanır. Yıkama işlemi ölen kişinin evinde yapılır. 3 kez ağza, 3 kez buruna su verildikten sonra tüm vücut yıkanır. Abdest aldırılır. Yıkama sırasında bir kişi su döker diğeri sabun ve yün parçası kullanarak ölüyü yıkar. Su temiz olmalıdır. Kalan su ile ölen kişinin çamaşırları yıkanır. Yıkama sırasında malzeme olarak; kulplu tas, teğt(madeni leğen), satır (güğüm) kullanılır. Cenaze sahipleri yıkama işini yapan kişilere para verir.

5.3.2. Kefenleme Ğihi

Kefen için beyaz bez, kadınlarda çiçekli bez veya saten bez kullanılır. Tütsü yakılıp kefene tutulur. Ölü sahiplerine göre bezin iyisi-kötüsü kullanılabilir. Öncelikle ölüye köynek giydirilir. Kiye katlanmıģ bezin kafaya geçecek yeri kesilir. Boyu diz altında, yanlar tamamen açıktır. En az 3 olmak üzere 5 veya 7 kat kefene sarılır. Ölünün başı ve sağ kol boğa bırakılarak kefenleme yapılır. Ölen kadınsa, başına geç denilen beyaz örtü örtülür. Bunun üzerinden katlanmıģ başka bir Ğiyle alından iki kez

sarılarak, tekrar alında bağlanır. Sarılan ikinci Geçkenarlarına gül veya çiçekler konularak, süslenir. Ayrıca gelin bağlamda kullanılan herdem de (bkz, Yörenin kadın geleneksel giyim kuşamı) kefenlemeden sonra kullanılabilir. Genellikle yeşilrenkli herdem ölünün yüzüne örtülür. Ölü yakınları el öperek vedalaşır. El öpmeye gelen kefen kokular serpebilir. Boğa kalan sağ ele gül verilebilir. Bunun sebebi gittiği yerin gül bahçesi olması içindir. El öpmeden sonra uzun bir bezle sağ kol ve baş da vücuda sarılarak ayak ve baş tarafı bağlanır veya kıvrılır. Kefenleme işlemi bitince gül kokusu v.b. kokular sürülebilir. Yine tabutun içerisine güller serpiştirilir.

5.3.3. Cenaze Namazı

Cenaze, musalla taşına konulur ve cenaze namazı burada kılınır. Namaz kılınırken cenaze cemaatin önündedir. Musalla taşını mezarlıklara yakın yerlerde olur. Cenaze namazını imamın önderliğinde erkekler kılar. Kadın veya erkek kişinin namazı aynıdır. Sadece niyet edilirken erkek ise, er kişiniyetine, kadın ise, hatun kişi niyetine denilerek namaza başlanır. Tabutun üzerine ölü yakınları, halı, kilim, battaniye, seccade bırakır. Bırakılan bu eşya, camiye veya ihtiyacı olan birine verilir.

Resim 90– Çağlayancerit ilçe mezarlığı

5.3.4. Gömülme Gmi

l tabuttan çıkarılarak sağ tarafına yatırılır. Kadınlar mezarlığa gmlme iÇemi sırasında gitmez. Cenazeyi yakınları mezara koyar. Bu sırada imam dualar okur. Mezarın üstünü l yakınları kapatır. Cemaat mezar bağında dualar okur. Gnamin verdiği telkine *din talkı* denilir. Gömüldüğü günün akĖamıhatim duası yapılır.

5.3.5. Gömülme Gminden Sonra Yapılan Uygulamalar

Ölünün en son kullandığı eğyalar yıkanır, giydiği elbiseler fakirlere dağıtılır. Bu elbiseler dağıtılmazsa ölünün ruhunun evde kalacağı inancı vardır. Ölünün yüz ifadesi, teninin rengine göre inanığlar vardır. Tebessüm ediyorsa ya da nurlu bir ifadesi varsa, gittiği yerin iyi olduğuna inanılır. Taziye süresince pekmezden, tarından yapılan Ėbet ikram edilir. Öldükten sonraki ilk Cuma gnnde veya 3. gün Kur'an okutulur, yemek verilir. Kadınlar ağıt yakar. Yas en az 3 gün sürer. Bu süre içerisinde l yakınları evde yemek yapmaz ve evden ayrılmaz. Yemekleri komĖular veya akrabalar hazırlar. Cenaze yakınlarının ruhsal durumunu iyileğtrici, sözler konuğulur, destek olunur. l yakınlarıyla beraber komĖular da yasa girer. Yasta olan erkekler tırağolmaz. Kadınlar renkli giysiler giymez, daha çok koyu renklerde giysileri tercih eder. Bu 3 günün dığında yaklağık 1 sene l yakınları toplumsal eğlencelere katılmaz. Taziyeye gelenler ve cenaze sahipleri tespihler çeker, hatim indirirler. 40. gün imam dualar okur, yemekler verilir. 52. gün, etin kemikten ayrıldığına inanılır. Mezartağı, ölünün kırkı çıktıktan sonra veya senesi dolunca dikilir. *Bu Adet eski Türk ve Orta Asya Mezopotamya kültürlerinden kalmadır. Arap İslam lkelerinde mezartaşına rastlanmaz. Mezarlara tağ dikilmesi ve onun adeta bir görsel sanat haline gelmesi İslam coğrafyasında sadece Anadolu'da vardır.*¹ Dini bayramlarda mezarlığa ziyarete gidilir. Dualar okunur. l yakınları, ocuklara Ėker dağıtır, para verir. *'Mezarlıklar üzerinde ağaç yetiştirmek, ölünün gömüldüğü yeri belirsiz etmek için en iyi yoldu'... 'Anadolu'da mezarların çevrelerine ağaç ve üzerine iek vb. dikme, yaygın bir gelenek*

¹ĖENER, Cemal. Türklerin Müslümanlıktan nceki Dini Ėamanizm. Sayfa; 84, Ėstanbul 1997

halindedir'.¹ Mezarlıklara ağaç ve çiçek dikmek yörede önemsenir, mezarlığın temiz ve bakımlı olmasına dikkat edilir. Bunun sebebi gittiği yerin cennet bahçesi olması dileğiyledir. Toplumların kültürel değişimi ile birlikte gelenekler devam etse de farklı anlamlar yüklendiği görülmektedir. Her ölüm yıldönümünde mevlit okutularak yemek dağıtılır.

Ölüm konusundaki uygulama ve inanışlarda pek değişiklik görülmemekte, bu dönemdeki törenler sade bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

¹ ÖGEL, (Prof. Dr.) Bahaeddin. Türk Mitolojisi, II.cilt, sayfa: 470, Ankara 2006

6. SONUÇ

Bu araştırma 20. yüzyıl ortasından sonuna kadar olan süreçte; yörenin doğum, evlenme ve ölüm geleneklerini içermektedir. Sözlü kültür yöntemiyle gelenekler kuşaktan kuşağa aktarılsa da toplumların değişen yaşam biçimleriyle beraber geleneklerde de kaybolmalar, değişimler görülmektedir. 1950'li yıllardan günümüze kadar olan süreçte; bazı gelenek kaybolmuş, bazıları yaşamını halen sürdürmekte, bir kısmı ise biçim değiştirerek karşımıza çıkmaktadır. Yörenin kültürel değişimi en belirgin 1987'lerden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. 1987 yılında yörenin ilçe olması ve Türkiye'nin her alanda gelişimi, değişimi tetikleyen etmenlerden olmuştur. Bununla beraber ulaşımın kolaylaşması, iletişim ve yayın organlarının daha aktif duruma gelmesi, farklı kültürlerle olan etkileşimi artırmıştır. Bu artış doğal olarak kültürel değişimlere sebep olmuştur.

Yörenin doğum, evlenme ve ölüm gelenekleri, inançları incelenmiştir. Değişimin en az görüldüğü bölüm, ölüm gelenekleridir. Bunun yanında doğum ve evlenme sonrası geleneklerde de fazla bir değişim görülmemektedir. Kaybolan, değişimin en yaygın ve hızlı olduğu gelenekler ise; doğum öncesi, doğum sonrası, evlenme öncesi ve düğün geleneklerinde ortaya çıkmaktadır. Geçiş dönemlerinin üçünde de hazırlık süreci, toplumla paylaşma, kutlama ve dayanışma görülmektedir. Düğünlerde oynanan halaylardan bir kısmı notaya alınmış ve incelenmiştir. Ayrıca yörenin geleneksel giyim kuşamı ve çeşitliliği tespit edilmiştir. Bu çalışmada daha çok gelenek tespiti, yaşayan kültür ürünlerinin kayda alınması ve toplumun kültürel değişimleri incelenmiştir. Bir sonraki aşamada konular derinlemesine incelenerek, halk biliminin ilişkili olduğu Etnografya, Antropoloji, Etimoloji, Sosyoloji, Mitoloji vb. bilim dalları açısından yöre kültürü ile ilgili bilimsel tespitler, varılan sonuçlar ortaya çıkarılmalıdır.

Gelenekler, geçmişten kalması sebebiyle saygı gösterilmiş ve uygulanmaya devam edilmiştir. Bu davranışların ilk çıkışı

noktasında bir amaca hizmet ettiği kanısındayım. Uygulamalar tarih derinliği kazanmışsa amaca uygunluğu da onaylanmıştır. Ancak zamanla insan bir önceki nesilden öğrendiği gelenekleri sorgulamadan benimsemiş, kabul etmiş. Günümüze kadar yaşıyor gelen birçok geleneğin hangi amaca hizmet ettiği, sebebi, işlevi bilinmiyor. Araştırmalarım sırasında, bunu neden yapıyorsunuz? sorusuna, genellikle „gelenektir“ cevabını aldım. Sebebini bilmeden sadece gelenek olduğu için inanıp yaptıklarını gördüm. En çok yaptığımız davranışların sebebini bile araştırmıyoruz. Elbette ki yapılan geleneklerin bu kadar zaman içerisinde sürüp gelmesi uygulanabilirliğinin kanıtıdır. Fakat ne sebeple yaptığımızı bilmek o geleneğe bizi daha sıkı bağlayacaktır. Çete sorun da burada bağlanmaktadır. Sebebini bilmediğimiz davranışları unutmak veya kaybetmek daha kolaydır. Değişen toplum yeni hayat anlayışıyla anlamlandıramadığı bu gelenekleri de yaşatamayacaktır. Bu durum geleneklerin kaybolmasındaki temel etkenlerden biri diye düşünüyorum.

Toplumlar tüketici olmaya bağlanınca, kültür ürünlerinin de tüketilmesi kaçınılmazdır. Günümüz Türkiye’inde bu çok sık karşılığın bir görüntüdür. Elbette ki hiçbir şey yerinde durmayacak, her şey gelişimini, ilerlemesini devam ettirecektir. Fakat kültürleşmesonucu ortaya çıkan değişimleri olumlu yönde geliştirmek toplumun liderlerine sorumluluk yüklemektedir. Görerek öğrenme kültürü, çocuklarla büyükler arasında bir bağ oluşturmaktaydı. Nesiller büyüklerinden görerek, izleyerek, yaşayarak öğrenip olgunlaşmayı gerçekleştiriyordu. Teknoloji çağıyla beraber çocuklar ile büyükler arasındaki bağ kayboldu. Dünyaları değişti ve her iki taraf birbirine yabancı olmaya bağlandı. Eskiler yeni dünyayı, yeniler eski dünyayı anlayamadı. Herkes kendi dünyasında birbirini tanımadan yabancılaştı. Gelenekler bu kopukluğu önliyordu. Çünkü her iki tarafı ortak bir yarıda buluşturuyor ve birbirlerini tanımalarına yardımcı oluyordu. Benim düşünümüne göre büyükler meydanları fazla boş bıraktı ve yeni nesil yanlış kültürleşmeyle kucaklaştı. Türk toplumunun temel yapısı yüz yıllardır sürüp gelen geleneklerin bağıyla oluşturmaktaydı. Bu geleneklerin temel taşıyı koruyabilmek kültürel yapıyı da canlı tutacak, milli bütünlüğe fayda sağlayacaktır. Bu kültürel öğelerin yaşatılması bağlamında devletin birçok kurum ve kuruluşlama da görev düşmektedir.

Yöredeki diğer halk bilimi ürünlerinin araştırılması, ilçe halk kültürünün zenginliğini ortaya çıkaracak, geçmişle bugün

arasında bağlantı kurmamıza fayda sağlayacaktır. Kahramanmaraş'ın diğer ilçelerinde de bu çalışmaların yapılması geleneklerin su yüzüne çıkması, ilin kültürel yapısına önemli katkılar kazandıracaktır. Ayrıca, Türkiye genelinde bu tür yerel çalışmaların artması değerent toplumların her açıdan irdelenmesi bakımından önem arz etmektedir.

7- AĐLAYANCERĐTAĐIZ SÖZLÜĞÜ

Ari: eğri

Ari silice: tertemiz

Asbap: giysi

Ayakyolu: tuvalet

Azzık: nevale

Babal: vebal

Babıç: ayağa giyilen terlik (pabuç)

Bağ: üzüm ağaçlarının yetiğti yer

Baldırcan: patlıcan

Bannak: parmak

Bastık: üzüm suyundan ince bezlere serilip, kurutulduktan sonra çıkarılan tatlı bir yiyecek türü

BaĐĐak: Eviz ağacı çırpıldıktan sonra kalanlarının avlanması

Bayak: demin, az önce

Bıldır: geçen yıl

Bibi: gelinlerin büyük görümcesi veya hala

Biyoz: bu kez

Boğazınız olsun: afiyet olsun

Boon: bugün

Buza: inek yavrusu

Cangama: gürültü

Cehez: çeyiz

Ceylan: elektrik

Cııldak: yarı çıplak

Cılbak: çıplak

Cıncık: camdan yapılan eğyalar

Cır cır: fermuar

Cici: amca, dayı eğlei yada yağlıkadın

Cip: çok
Cor: laf
Cücüük: serçe
Çabıt: bez parçası
Çalkama: ayran
Çarkıt: bozuk
Çıtanak: daldaki cevizin çift olması
Çımmek: yıkanmak
Daalmı: değil mi?
Dam: ev
Damasımak: beğenmek
Danalamak: emeklemek
Daze: teyze
Dıkız: dolu
Dığık gelmiyo: vakit geçmiyor
Dil: kapı anahtarı
Diz donu: dize kadar olan kısa picama
Doğrambaç: ince ekmekle yoğurt karığım bir yiyecek
Dolama: geniğ ve uzun etek
Dombalak ağmak: akla atmak
Don yumak: çamağıryıkamak
Ebe: nine
Ede: abi
Ekece: havalı
EĞiklik: kapı giriği
Evlik: mutfak
Evreaç: ekmek piğirmede kullanılan tahta araç
Galli: sincap. Meyvelerin normalden küçük olanlarına kullanılır.
Garmanhort: karığık
Gelin bacı: yenge
Ger: cevizin yeğilkabuğu
Geramiğ: gerekmiğ
Giciğnek: kağınmak
Gocuk: mont

Goortmak: bırakmak
Goska: havalı tavırlar için söylenir.
Goz: ceviz
Gö: mavi
Göbelek: mantar
Görüm: görünce
Göz: oda veya suyun çıktığı yer
Gözel: güzel
Guzlamak: doğurmak
Gülle: bilye
Hamamlık: banyo
Hayat: ahıra girişyeri
Hayma: zemini toprak, duvarları yarıya kadar tağ, çatı kısmı ağaç dalından yapılan yazlık bahçe evi
Hetif: üzümün taneleri
Hırkız: hırsız
Horanta: aile
Hü: duvarları yarıya kadar tağ, çatısı bağ çubuklarından olan bağ evi
Hüs: sus
Irbık: ibrik
Irgat: iğçi
İnaamsağma: gökkuğayı
İncaz: can eriğı
İnek sıkmak: inekten süt sağımak
İkembe: tabure
İibunnu: kuğburnu
İzar: kara çarçaf
Karsambaç: kar ile pekmez karışım bir yiyecek
Katık: ayran
Kayığ:kemer
Kelik: patik
Kendir: kalın ip
Kıskaç: mandal

Kirmen: yün eğirip ip yapılan, tahta araç
Kucaklık: kiler
Lodul: kışın toprak evlerde odalara su sızmasın diye dam
bağındaki kar boşaltıldıktan sonra toprağı sıkıktırmaq için
kullanılan yuvarlak ağaç gövdesi
Madanıs: maydanoz
Malamat: berbat
Maraklanmak: üzölmek
Mahana: Bahane
Merkep: eğik
Mertek: toprak evlerin çatısında kullanılan, tavanda görölen ağaç
gövdeleri
Miltan: erkek gömleği
Mindar: minder
Nakit: ne vakit, ne zaman
Notak: ne yapalım?
Notucun: Ne yapacaksın?
Notuyon: ne yapıyorsun?
Nüsük: yüzük
Ocaklık: Mutfağın içerisinde ekmek pişirmek için ateş yakılan
Gömine benzeri yer
Odalacak: küçük kürek
Oklaaç: oklava
Oturak: otobüs koltuğu
Ökünmek: taklit etmek
Örtölük: yatak dolabı
Patata: patates
Pece: baca
Pendir: peynir
Pestil: üzüm suyundan yapılan dikdörtgen biçiminde, çay kađđı
uzunluğunda, bastığın kalını olan bir tatlı türü
Pırtmak: çıkmak(nesnelere alakalı)
Pin: tavuk ve horozların yaşadığı kümes
Portturmak: çıkartmak
Pürçöklü: havuç

Püsük: kedi
Samsa: bastık arasına ezilmiğ ceviz konulup, üçgen biçimde sarılan bir tatlı türü
Sındı: makas
Somya: (sedir) tahtadan yapılan, dikdörtgen biçiminde, üzerine döğk ve yastık konulan oturma yeri
Sömek: daldaki mısır
Sumsuk: yumruk
Suvarmak: sulamak
Sügüm ip: bir parça uzunlukta ip
Sümbül: merdiven
Sümseklenmek: oylanmak
Sürk: vücutta oluğan kızarıklık
Ėayak: erkek Ėalvarı
Ėefteli: Ėefali
Ėorda: Ėurala
Ta: tağ duvara yapılan dolap
Takalak: yuvarlama yemeği
Takta: tahta
Tamatos: domates
Teleme: ağacı dağlarda nadir olan çobanların sütle bu ağacın sıvısından mayalayarak yaptığı yoğurt benzeri yiyecek
Temek: pencere
Tene: tane
Teğt: bakır leğen
Tez: çabuk
Tiyek: asmadan küçük üzüm ağacı
Tokenmak: dokunmak
Tusbaa: kaplumbağa
Tusmak: süzölmek
Tusturuk: balon
Tuvallak: yuvarlak
Uflak: bir tür bıçak
Usul: yavağ

Üğürtmek: yeĞilsoğan dalı
Üvez: sivrisinek
Velet: yaramaz çocuk
Yalbirdak: Yarı çıplak veya ince-hafif giyinmek
Yanari: börek
Yannık: yayık yaymak için kullanılan keçi derisi
Yekinmek: kalkmak, yükselmek, uçmak
Yer oynaması: deprem
Yırak: uzak
Yonnuk almak: dinlenmek
Zahar: herhalde
Zahra: kıĞ için saklanan gıdalar
Zahralık: kıĞık yiyeceklerin saklandığı yer
Zavıllamak: terslemek, kızmak
Zıllama: çok konuĞma

8- ÇAĞLAYANCERİT FOTOGRAFLARI

Resim 91– Aksu'nun gözü

Resim 92– Çağlayancerit'in akÇan üstü görüntüsü

Resim 93– 1970’lerde Çağlayancerit

Resim 94- Çağlayancerit - Pınarbağ

Resim 95- Çağlayancerit Gözü (Değirmenin Gözü)

Resim 96– Aksu Mahallesi

Resim 97- Akdere Mahallesi

Resim 98– Çağlayancerit Fatih Mahallesi

Resim 99– Çağlayancerit Değirmenin Gözü'ne giderken

Resim 100– Göksu Çayı

Resim 101- Çağlayancerit Belediyesi

Resim 102- Çağlayancerit Halk Eğitim Merkezi

Resim 103– Tarihi Kezban Hatun Camii

9- KAYNAKLAR

AND, Metin; Oyun ve Būgü Türk Kūltüründe Oyun Kavramı, Yapı Kredi yayınları (geniŒtilmiŒ baskı). Œstanbul 2003

AKYILDIZ, Naciye; Türk Halk Oyunları, YA-PA yayınları. Œstanbul 1981

ATAĒ, AĒık Alı KiŒisel Resim ArĒivi ŒaĒlayancerit 2008

BOZ, Duran. DEREBENT, Hatice FatoĒ; KahramanmaraĒ Türküleri ve Oyun Havaları. KahramanmaraĒ Belediyesi. Temmuz 2012

DEREBENT, Hatice FatoĒ; KahramanmaraĒ ŒaĒlayancerit Œçesi Halk Oyunları Œncelemesi, Gaziantep Œniversitesi Türk MūziĒi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bōlümü YayınlanmamıĒ Lisans Tezi, Gaziantep 2008

EKMEKŒOĒLU, Œmail. BEKAR, Cūneyt. KAPLAN, Metin; Türk Halk Oyunları, Esin yayınevi. Œstanbul 2001

EKŒĒ Metin; Halk Bilgisi (Derleme ve Œnceleme Yōntemleri), Geleneksel Yayınları. Ankara 2004

ERDENTUĒ, (Prof. Dr.) Nermin. Sosyal Adet ve Gelenekler, Kūltür BakanlıĒı Yayınları: 254, Halk Kitapları: 4, Ankara 1977

EROĒLU, Tūrker; DoĒu ve GūneydoĒu Anadolu'da Halk Oyunları ve Halayların Œncelenmesi, KılıŒaslan Matbaacılık San.Tic.Ltd.Ēti. Ankara 1995

EROĒLU, Tūrker; Halk Oyunları El Kitabı, Mars Basım Hizmetleri. Œstanbul 1999

GAZMĒHAL, M. RaĒıp; Türk Halk Oyunları KataloĒu, II. ve III. cilt, T.C. Kūltür BakanlıĒı Yayınları. Ankara 1997

GOLDSTEIN, S. Kenneth; Sahada Folklor Derleme Metodları, Kūltür ve Turizm BakanlıĒı Milli Folklor AraĒtırma Dairesi Yayınları: (49), Kılavuzlar-El kitapları-TarihŒeler Dizisi: (4), BaĒbakanlık Basımevi, (Œev; Prof. Dr. Ahmet E. UYSAL), Ankara 1983

GÜL, Sema; Türklerin Kültür Tarihi, Nokta Kitap, İstanbul 2007

GÜLHAN, Cenk; Gaziantep Üniversitesi TMDK Türk Halk Oyunları Bölümü Ritim Saz Ders Notları, Gaziantep 2008

HUÇANGA, Johan; Homo Ludens (Oyunun Toplumsal Çılevi Üzerine Bir Deneme), Ayrıntı Yayınları. (Çev; M. Ali KILIÇBAY), İstanbul 1995

KARAHASAN, T. Hakkı; Yöresel Türk Halk Oyunları, Alkım Yayımevi. İstanbul 2003

KILINÇ, Fatma; Gaziantep Üniversitesi TMDK Türk Halk Oyunları Bölümü Geleneksel Türk Giyim-KuÇan ve Süslenmesi Ders Notları. Gaziantep 2007

KILINÇ, Yılmaz; Gaziantep Üniversitesi TMDK Türk Halk Oyunları Bölümü Türk Halk Oyunları ve Halk Bilimi Ders Notları. Gaziantep 2008

KOÇKAR, M. Tekin; Çağlar Boyunca ÇetiÇimSanatı Olarak Dans ve Halk Dansları, Bağırhan Yayımevi, Ankara 1998

MEB 100 Temel Eser; Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Seçmeler, Elips Kitap. Ankara 2005

O.D.T.Ü. Türk Halk Bilimi Topluluğ; Ankara Yöresi Halk bilim AraÇırması, T.C. BaÇbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire BaÇkanlığı Yayın No: 147, Ercan Matbaası, Ankara 1997

ÖGEL, (Prof. Dr.) Bahaeddin; Dünden Bugüne Türk Kültürünün GeliÇmeÇağları, Türk Dünyası AraÇırmaları Vakfı, Özrenk Matbaa, İstanbul 2001

ÖGEL, (Prof. Dr.)Bahaeddin; Türk Mitolojisi, II. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006

ÖZBAY, Murat; Milli Folklor, Türk Dünyası Folklor Dergisi. cilt: 5, yıl: 9, sayı: 34, sayfa:53, Feryal Matbaacılık, Ankara 1997

REFİK, Ahmet; Anadolu“da Türk AÇireleri(966-1200), Enderun Kitapevi Yayınları. İstanbul 1989

REINHARD, Kurt-Ursula; Türkiye“nin Müziğı, II. Cilt, Sun Yayımevi,(Çev; Sinemis Sun), Ankara 2007

SAKALLI, Ahmet; Cerid AĞırcı ve Çağlayancerit ilçesi, Kahramanmarağ Sütçü İmam Üniversitesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kahramanmarağ 2003

SÜMBÜL, Muzaffer; şamlar Postası, Türk şamlar Aile Derneği Dergisi; Türk Mitolojisi, sayı:1, sayfa: 7. İstanbul 2003

ŞENER, Cemal. Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini Şamanizm, Ad Yayıncılık A.ğ. İstanbul 1997

T.C.Milli Eğitim Bakanlığı; Türk Halk Oyunları Giysileri, Milli Eğitim Basım Evi. Ankara 1999

YAKAR, Serdar – KAYA, Ömer, Kahramanmarağ'ta Ceritoğulları, Ukde Yayınları, Kahramanmarağ, 1993

SÖZLÜ KAYNAKLAR

ALTUN, Hilmi. 1958 doğumlu, Mesleği; emekli(ilçe HEM müdürlüğünden), Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

ATAğ, Ayğ. 1952 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar, Çağlayancerit'te ikamet etmekte

BABAT, Ahmet. 1943 doğumlu, Mesleği; zurna icracısı, okur-yazar, Pazarcığa Bağlı Tetirli Köyünde İkamet Etmekte

BABUÇCU, Dursun. 1953 doğumlu, Mesleği; çiftçi, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

BULUR, Mehmet. 1934 doğumlu, Mesleği; müzisyen(defçi), okur-yazar değil, Çağlayancerit'te ikamet etmekte

BULUR, Mustafa. 1959 doğumlu, Mesleği; Goför okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

ÇAĞRICI, Teslime. 1910 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

DEREBENT, Ali. 1969 doğumlu, Mesleği; Goför okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

DEREBENT, Fatma. 1937 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

DEREBENT, Hatice. 1949 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

DEREBENT, Mehmet. 1940 doğumlu, Mesleği; emekli, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

DEREBENT, ğahin. 1970 doğumlu, Mesleği; Ğoför okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

DEREBENT, Yusuf. 1945 doğumlu, Mesleği; emekli, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

GÜLER, Yusuf. 1966 doğumlu, Mesleği; Ğoför okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

HAVUÇ, Fatma. 1939 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

KARDEğ, Ali. 1934 doğumlu, Mesleği; davul icracısı, okur-yazar, Çağlayancerit'te ikamet etmekte

KIZILSEKİ Hasan. 1954 doğumlu, Mesleği; çiftçi, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

KÖÇEGÜN, ğahin. 1969 doğumlu, Mesleği; davul icracısı, okur-yazar, Pazarcığa Bağlı Tetirli Köyünde İkamet Etmekte

KUZU, Hüseyin. 1955 doğumlu, Mesleği; Ğoför okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

KUZU, Zeynep. 1942 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

ONARAN, Adem. 1977 doğumlu, Mesleği; davul icracısı, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

ÖKSÜZ, Hüsne. 1954 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

ÖKSÜZ, Zahide. 1972 doğumlu, Mesleği; Ççe Halk Eğitimde Usta Öğretici(halı), okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

SAKALLI, Fatma. 1925 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit- Keklicecek Yaylasında İkamet Etmekte

YALINKAT, Hatice. 1934 doğumlu, Mesleği; ev hanımı, okur-yazar değil, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

YILDIZLI, Mehmet. 1942 doğumlu, Mesleği; çiftçi, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte

YILDIZLI, Mehmet. 1973 doğumlu, Mesleği; zurna icracısı, okur-yazar, Çağlayancerit'te İkamet Etmekte